Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU, EN HELILOOJATE LIIDU JA ENSV TEATRIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Nr. 27 (497) Reedel, 3. juulil 1953. a. XII aastakäik. Hind 50 kop.

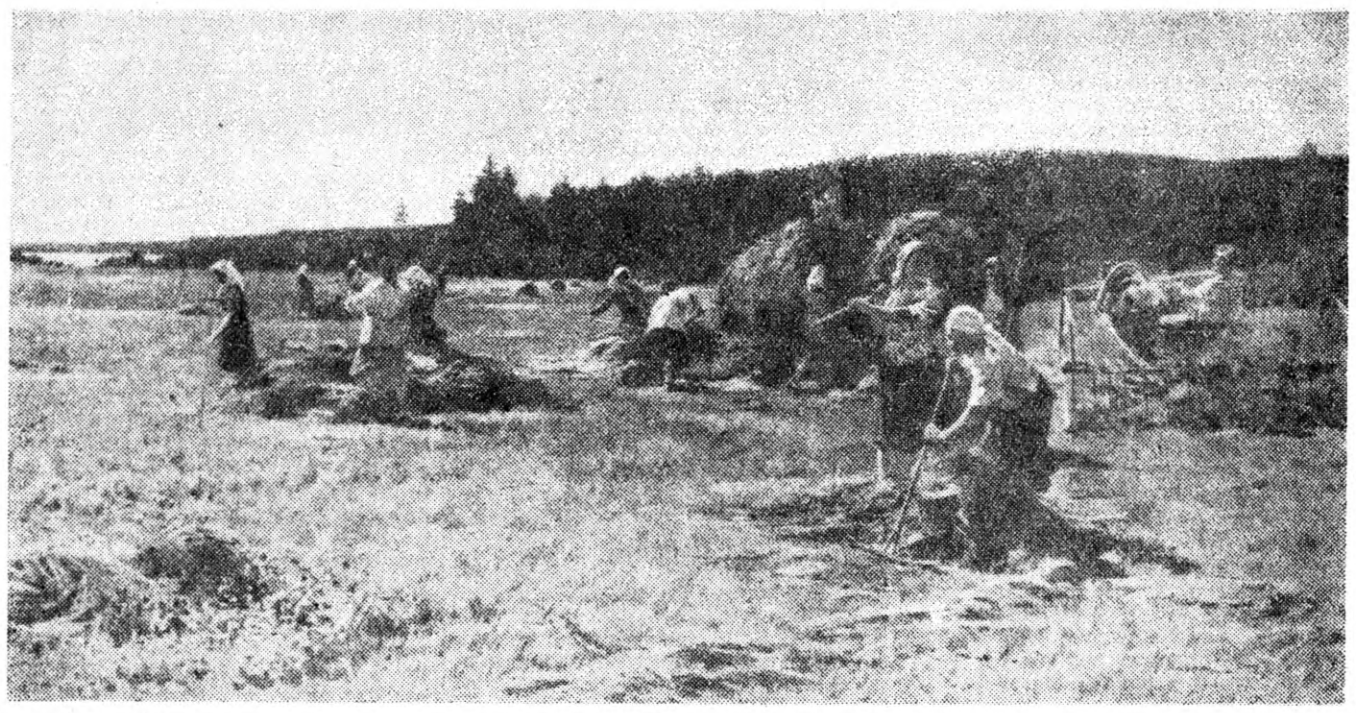

TÖID ULELIIDULISELT 1952. A. KUNSTINÄITUSELT

J. PODLJASKI *Koristatakse ristikheina*

Marksismi-leninismi loov jõud

Kommunistliku partei jõud ja võitmatus seisab selles, et ta oma tegevuses alati juhindub Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suurest revolutsioonilisest õpetusest. Marksism-leninism relvastab meie parteid ühiskonna arenemisseaduste tundmisega, oskusega orienteeruda ümbritsevas olukorras, ette näha sündmuste arengut ja kindlaks määrata õige poliitika.

Marksistlik-leninlik teooria on töölisklassi ja tema partei võimas ideeline relv võitluses ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest, rahvaste helge tuleviku eest, kommunismi võidu eest. Marksismi-leninismi elulisus on kontrollitud ja kinnitatud rahvusvahelise töölisliikumise kogemustega, Suure Oktoobrirevolutsiooni kogemustega, sotsialismi maailmaajalooliste võitudega NSV Liidus, edusammudega uue elu ehitamisel rahvademokraatiamaades.

Marksismi-leninismi õpetus on kõikvõimas sellepärast, et ta on õige. Ta väljendab õigesti ühiskonna materiaalse elu arenemise vajadusi, töölisklassi ja kõigi töötajate põhihuve. Marksism-leninism on igavesti elav, arenev õpetus, ta üldistab kõike seda uut, mis sünnib elus, üldistab revolutsioonilise praktika kogemusi.

Teooria ja praktika lahutamatu side on marksistlik-leninliku partei tegevuse kõige tähtsam joon. V. I. Lenin rajas meie partei kui revolutsioonilise tegevuse partei, kasvatas tema kaadrit loova marksismi vaimus ja leppimatu suhtumise vaimus revolutsioonilise teooria igasugustesse moonutamistesse. Leninism on imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastu marksism. Lenini töö jätkaja J. V. Stalin arendas marksistlik-leninlikku teooriat loovalt edasi vastavalt uutele ajaloolistele tingimustele. Tema teostes leiavad nõukogude inimesed ja kõigi maade töötajad vastuseid praegu rahu, demokraatia ja sotsialismi eest peetava võitluse kõige elulisematele küsimustele.

Kommunistlik partei hoiab pühalt oma rikkalikku ideelist vara, võitleb järjekindlalt ja energiliselt marksismi-leninismi ideede loova edasiarendamise ja elluviimise eest.

Olles relvastatud revolutsioonilise teooriaga ja õppinud kogemustest, mida ta on omandanud poole aastasaja jooksul võitluses töölisklassi ja kõigi töötajate huvide eest, teab partei, kuhu tööd suunata, ja suunab seda edukalt. Kommunistliku partei poliitikale kuulub kogu nõukogude rahva sügav usaldus ja täielik toetus. Töölised, kolhoosnikud, nõukogude haritlased, kõik meie maa töötajad järgivad kõrvalekaldumatult meie partei poolt väljatöötatud poliitikat, mis vastab töötajate elulistele huvidele. Selle poliitika õigsus on kontrollitud aastakümneid kestnud võitluses uue elu võidukäigu eest. Meie partei jõud seisab selles, et ta on eluliste sidemete läbi seotud laiade rahvahulkadega ja on tõeline rahvapartei. Partei ja rahva ühtsuse aluseks on see, et kommunistide partei järjekindlalt teenib rahva huve. Partei ridade terasene ühtsus ja monoliitsus on tema jõu ja võimsuse peatingimus.

Partei XIX kongressi otsustes on ära märgitud majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö grandioosne programm, kindlaks määratud partei peaülesanded sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku tingimustes. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei võitleb järjekindlalt meie sotsialistliku kodumaa edasise õitsengu eest. Partei ja valitsus arendavad kõigiti sotsialistlikku tööstust, meie maa võimsuse ja tugevuse kantsi, kindlustavad pidevalt kolhoosikorda, taotledes kõigi kolhooside edasist tõusu ja õitsengut.

Sisepoliitika alal seisab partei peamine hool meie maa töötajate ainelise heaolu ja kultuuritaseme edasises pidevas tõstmises. Nõukogude inimese hüvang, nõukogude rahva õitseng on meie parteile ülimaks seaduseks. Väga tähtsaks peab partei töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu, NSV Liidu rahvaste ühtsuse ja sõpruse tugevdamist, Nõukogude riigi võimsuse igakülgset kindlustamist. Rahvusvaheliste suhete alal teostavad partei ja valitsus rahu säilitamise ja kindlustamise eest, uue sõja ettevalmistamise ja vallapäästmise vastu võitlemise vankumatut poliitikat, rahvusvahelise koostöö ja kõigi maadega asjalike sidemete arendamise poliitikat. Partei peab oma tähtsaks kohuseks hoida ja kindlustada võimsat rahu, demokraatia ja sotsialismi leeri, kõvendada demokraatliku leeri maade rahvaste sõpruse ja solidaarsuse sidemeid.

Võitluses kommunistliku ülesehitustöö ajalooliste ülesannete lahendamise eest pöörab partei väga suurt tähelepanu meie kaadri ideelis-teoreetilisele ettevalmistamisele, töötajate kommunistlikule kasvatamisele. Omandades revolutsioonilist teooriat, õppides tundma majandusseadusi, õpib meie kaader õigesti lahendama majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö küsimusi, efektiivselt kasutama sotsialistliku korra eeliseid rahva huvides.

Sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse edasiarendamise ülesanded nõuavad kaadrilt põhjalikke teadmisi poliitilise ökonoomia, tootmise tehnika ja ökonoomika alal. Meie kaader peab loovalt rakendama oma teadmisi, julgelt ühendama teooriat ja praktikat, õigesti orienteeruma kommunistliku ülesehitustöö käigus tekkivate uute küsimuste lahendamises.

Marksistlik-leninliku teooria põhjalik tundmaõppimine meie kaadri, intelligentsi, kommunistide poolt, selle teooria loov rakendamine praktilises tegevuses on väga tähtis tingimus ideoloogilise töö tõstmiseks, mis on parteiorganisatsioonide esmajärguliseks kohustuseks. Järjest laiemalt arendades marksismi-leninismi propageerimist, võitleb partei otsustavalt dogmatismi ja tähenärimise vastu. Praktika näitab, et inimesed, kes suhtuvad teooriasse kui päheõpitud vormelitesse ja muutumatutesse dogmadesse, satuvad ummikusse, kui elu nõuab neilt teooria rakendamist praktikas. Partei taotleb, et loov lähenemine teooria uurimisele valitseks kogu kaadri ettevalmistamise ja kasvatamise süsteemis. Meie kaadri kasvatamine loova marksismi vaimus, igasugustesse ideoloogilistesse kõikumistesse leppimatu suhtumise vaimus tagab majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö õige juhtimise.

Marksism-leninism on valitsev ideoloogia meie maal. Ta on rahvahulkade kommunistliku kasvatamise alus. Partei kasvatab töötajaid suurte kommunismiideede varal, nõukogude patriotismi ja internatsionalismi vaimus, kultiveerib rahvahulkades sügavat teadlikkust ühiskondlikust kohusest, kommunistlikku suhtumist töösse ja ühiskondlikku omandisse. Laiades töörahvahulkades arendab partei kõrget poliitilist valvsust, leppimatust ja kindlust võitluses sise- ja välisvaenlaste vastu. Rahvahulkade sotsialistliku teadlikkuse kasv tõstab nende tööalast ja poliitilist aktiivsust, suurendab nõukogude ühiskonna jõudusid. Kõik ideoloogilise mõjutamise vahendid — propaganda ja agitatsiooni, ajakirjanduse, raadio — allutab partei rahvahulkade kommunistliku kasvatamise ülesannetele.

Marksistlik-leninliku teooria propageerimises etendab suurt osa meie ajakirjandus. Ta peab viima rahvahulkadesse marksismi-leninismi ideid, propageerima partei ja valitsuse poliitikat, aktiivselt kaasa aitama selle poliitika elluviimisele. Tõhustada marksistlik-leninliku teooria propageerimist trükisõnas, teha seda lahutamatus seoses kommunistliku ülesehitustöö praktiliste ülesannetega, kujukalt, kõigile arusaadavalt, loova marksismi vaimus — niisugune on ajakirjanduse alal töötajate kohustus.

Partei võitleb nõukogude teaduse loova edasiarendamise eest. Partei XIX kongressil juhiti tähelepanu vajadusele tõsta meie teadus veelgi kõrgemale tasemele, arendades kriitikat ja arvamuste võitlust teaduslikus töös, sest ainult niisugusel teel saab nõukogude teadus täita oma missiooni — asuda esimesele kohale maailma teaduses. Meie teadlaste kaader suunab oma loovad jõupingutused suurt rahvamajanduslikku tähtsust omavate teaduslike probleemide lahendamisele.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei, olles relvastatud marksistlik-leninliku õpetusega, viib nõukogude rahvast kindlalt kommunismi võidu poole meie maal.

„Pravda" juhtkiri 2. juulil

Ooper „Dekabristid" Suures Teatris

Laupäeval, 27. juunil, toimus NSV Liidu Suures Teatris J. Saporini uue ooperi „Dekabristid" (libreto autoriks on V. Roždestvenski) teine etendus.

Ooperit dirigeeris A. Melik-Pašajev. Ooperi on lavastanud N. Ohlopkov, dekoratsioonid on kunstnikelt A. Petritskilt ja T. Starženetskajalt, tantsude seade L. Lavrovskilt. Koormeistriks on M. Šorin.

Peaosades esinesid A. Ivanov (Rõlejev), A. Krivtšenja (Pestel), G. Nelepp (Kahhovski), I. Petrov (Bestužev), P. Selivanov (Trubetskoi), V. Ivanovski (Štšepin-Rostovski), N. Pokrovskaja (Jelena), A. Ognivtsev (Nikolai I), P. Volovov (Jakubovitš), P. Tšekin (Rostovtsev), N. Štšegolkov (vana soldat).

Etendusel oli suur menu. Eriti soojalt võtsid kuulajad vastu järgmised stseenid: dekabristide nõupidamine Rõlejevi juures, ülestõus Senati väljakul, Rõlejevi ja Pesteli kohtumine Peeter-Pauli kindluses, samuti ooperi finaali.

Etendusel viibisid partei ja valitsuse juhid seltsimehed G. M. Malenkov, V. M. Molotov, K. J. Vorošilov, N. S. Hruštšov, N. A. Bulganin, L. M. Kaganovitš, A. I. Mikojan, M. Z. Saburov, M. G. Pervuhhin, N. M. Švernik, P. K. Ponomarenko, V. A. Malõšev.

Nõukogude kirjanike hääl

Moskva kirjanikud ühinevad kõigi maailma ausate inimeste protestiga, kes on häbimärgistanud Berliinis fašistliku provokatsiooni organiseerijaid

Berliinis 17. juunil toimepandud fašistlik provokatsioon kutsus esile kõigi maailma ausate inimeste raevuka protesti. Palgalisi fašistlikke provokaatoreid häbimärgistades avaldavad nõukogude inimesed saksa rahvale solidaarsust tema võitluses rahu ja demokraatia eest. Koos kõigi meie kodumaa töötajatega tõstavad protestihäält ka nõukogude kirjanikud. Paljud neist on viimastel aastatel korduvalt Saksamaal käinud. Nad on näinud oma silmaga, kuidas kasvavad ja tugevnevad Saksamaa demokraatlikud jõud, kes suudavad vastu seista reaktsiooni sepitsustele.

Kirjanike Keskmajas Moskvas toimunud koosolekul kõnelesid kirjanikud meelepahaga välismaa palgasulaste alatust provokatsioonist ja rõhutasid, et see nurjatu avantüür vastupidiselt selle organiseerijate lootustele ainult suurendab Saksamaa töötajate valvsust, koondab neid veel tihedamalt Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei ja Saksa Demokraatliku Vabariigi valitsuse ümber, kes on võtnud otsustava kursi rahva elutingimuste kiireimale parandamisele, Saksamaa ühendamise probleemi rahulikule lahendamisele.

„Just nendel päevadel, kui algas pinevuse mõningane nõrgenemine rahvusvahelises olukorras," ütles koosolekut avades NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu peasekretäri asetäitja A. Surkov, „sai maailm teada fašistlike rüüstajate poolt Berliinis toimepandud provokatsioonist. Nende provokaatorite selja tagant paistavad Lääne-Saksamaalt selgesti nende siluetid, kes neid saatsid Berliini demokraatlikku sektorisse, paistavad need, kes arendavad riigis alatut diversioonitööd."

Kõnetoolis on A. Sofronov. Ta ütleb:

„Ma olen mitu korda käinud Berliinis, Dresdenis, Leipzigis, Halles, Chemnizis ja teistes Saksamaa linnades. Ma olen näinud selle maa elu, olen näinud saksa töötajate jõupingutusi, mis on suunatud uue rahuarmastava demokraatliku vabariigi ülesehitamisele. Seda elu ehitavad inimesed seavad endale täpseid ja selgeid eesmärke. Kuid vana ei taha ilma võitluseta loovutada kohta uuele. Saksamaa on jagatud kaheks. Ühes osas ehitatakse tõeliselt uut elu, teises aga tegutsevad järjest avalikumalt fašistlikud elemendid, kes püüavad igati takistada Saksamaa probleemi rahulikku lahendamist, Saksamaa ühendamist. Igaühele, kes tunneb reaalset olukorda Saksamaal, on selge, et fašistlikku avantüüri valmistati ette juba ammu. Kaua aega puistati fašistliku provokatsiooni mürgitatud seemneid, mis kandsid kaks nädalat tagasi oma kahjulikku vilja.

Avantüür luhtus, fašistlik mäss aeti nurja ja provokaatorid tabati. See on täiesti seaduspärane. Saksa Demokraatlikus Vabariigis on miljoneid tõelisi võitlejaid saksa rahva huvide eest. Need on väga mitmesuguste kutsealadega, mitmesugustest ühiskonnakihtidest, mitmesuguse vanusega inimesed. Ei ole mingit kahtlust selles, et saksa rahvas, likvideerinud fašistliku provokatsiooni, asub kahekordse jõu, energia ja usuga Nõukogude Liidu toetusse uuesti ehitama tõelist, töökat ja rahulikku Saksamaad."

Seejärel sõnavõtnud N. Spanov kõneles sellest, et saksa rahvas võib olla kindel, et nõukogude inimesed on temaga solidaarsed.

Valvsusest ja visast võitlusest, mida saksa rahvas peab pidama uue maailmasõja õhutajate vastu, kõneles oma sõnavõtus ka V. Zahhartšenko.

Moskva kirjanike koosolek pöördus saksa kirjanike poole kirjaga.

Saksamaa kirjanikele

Kallid seltsimehed ja sõbrad!

Meie, nõukogude kirjanikud, ühendame oma raevuka hääle selle üksmeelse protestiga, mida väljendab praegu kogu meie suur nõukogude rahvas seoses välismaiste palgasulaste poolt Berliinis toimepandud verise avantüüriga.

17. juunil saksa rahva vastu, rahu ja kõigi rahvaste julgeoleku vastu toimepandud salakaval ja nurjatu provokatsioon, mida valmistasid ette ja teostasid palgalised fašistlikud rüüstajad, kukkus häbiväärselt läbi.

Berliini sündmused näitasid demokraatliku korra tugevust Saksa Demokraatlikus Vabariigis.

Sügava rahulolu ja uhkustundega saime teada, et Saksa Demokraatliku Vabariigi töötajad aktiivselt toetavad oma valitsuse ja Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei abinõusid, mis on suunatud demokraatia arendamisele ja kindlustamisele, saksa rahva elu edasisele parandamisele, reaktsiooni ja fašismi jõudude poolt toimepandavate diversioonide ärahoidmisele.

Meie, nõukogude kirjanikud, teame ja usume sügavalt, et praegu kõik paremad saksa kirjanikud koos oma rahva enamusega toetavad ja innustavad teda võitlusele rahu, vabaduse ja demokraatia eest.

Me teame ja usume, et kõik Saksa Demokraatliku Vabariigi töötajad annavad ka edaspidi vastulöögi nendele mustadele jõududele, kes püüavad tõugata Saksamaad uute õnnetuste keerisesse, kes püüavad aheldada Saksamaa rahvast ja kultuuri fašistliku orjuse ahelaisse.

Me usume ja teame, et suure saksa kirjanduse demokraatlikud traditsioonid innustavad saksa kirjanikke ennastsalgavale ja õilsale võitlusele reaktsiooni ja fašismi jõudude vastu, oma kodumaa tõelise kultuuri õitsengu nimel, tema vabaduse ja sõltumatuse nimel, saksa rahva õnne nimel!

Meie, nõukogude kirjanikud, oleme teiega, meie kallid seltsimehed ja sõbrad!

Elagu ühtne, sõltumatu, demokraatlik, rahuarmastav Saksamaa!

Elagu saksa rahvas ja tema progressiivne kirjandus!

Elagu saksa ja nõukogude rahva sõprus ja koostöö!

Maha imperialistlike sõjaõhutajate provokatsioonid!

NSV Liidu Rahandusministeeriumi teadaanne

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise riigilaen (1953. aasta väljalase), mis lasti välja 15 miljardi rubla suuruses summas, realiseeriti 27. juuni õhtuks 15 miljardi 343 miljoni rubla suuruses.

NSV Liidu Rahandusministeerium andis NSV Liidu Ministrite Nõukogu juhendite alusel korralduse lõpetada 28. juunist 1953 kõikjal edasine laenu tellimine.

NSV Liidu rahandusminister
A. ZVEREV

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS

Prof. Johannes Voldemar Gustavi p. Veski autasustamise kohta Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga

Kauaaegse teadusliku ja pedagoogilise tegevuse eest seoses 80 a. sünnipäevaga autasustada Tartu Riikliku Ülikooli eesti keele kateedri juhatajat prof. Johannes Voldemar Gustavi p. Veskit Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees A. JAKOBSON

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär A. KRUNDEL

Tallinn, 26. juunil 1953.

Vabariiklik kunstilise isetegevuse ülevaatus 17. ja 18. juulil

Hiljuti toimus riiklike klubiliste asutuste ja kolhoosiklubide kunstilise isetegevuse vabariikliku komisjoni koosolek Eesti NSV kultuuriministri sm. A. Ansbergi juhatusel. Koosolekul määrati kindlaks vabariikliku kunstilise isetegevuse ülevaatuse aeg 17. ja 18. juulile s. a.

19. juulil korraldatakse Lauluväljakul Eesti NSV 13. aastapäevale pühendatud lõppkontsert, kus esinevad parimad kollektiivid ja solistid. Samal päeval toimub loominguline konverents, kus arutatakse ülevaatuse kunstilisi tulemusi.

Vabariiklikust kunstilise isetegevuse ülevaatusest võtavad osa Tallinna, Tartu ja Pärnu rajoonidevahelistel ülevaatustel parimateks tunnistatud kollektiivid ja solistid, kokku üle 1600 isetegevuslase. Ülevaatus viiakse läbi J. Tombi nim. Kultuurihoones (näitekunst), „Estonia" kontsertsaalis (vokaal ala) ja Vabariikliku Parteikooli saalis (instrumentaalmuusika ja tantsu ala).

Koosolekul moodustati ülevaatuse läbiviimise toimkonnad ning žürii G. Ernesaksa juhtimisel.

Ülevaatuse päevil esinevad isetegevuslikud kollektiivid ja solistid Tallinna käitistes ja asutustes, samuti toimuvad kohtamised kunstimeistritega.

V. I. Lenini Teoste 17. ja 18. köide eesti keeles

Eesti Riiklik Kirjastus andis eestikeelses tõlkes välja V. I. Lenini Teoste 17. ja 18. köite.

V. I. Lenini Teoste 17. köitesse kuuluvad teosed, mis on kirjutatud ajavahemikul 1910. aasta detsembrist 1912. aasta aprillini. 18. köide sisaldab teosed, mis on kirjutatud 1912. aasta aprillist kuni 1913. aasta märtsini. Raamatud on tõlgitud venekeelse väljaande järgi Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudis.

Mõlema köite tiraaž on 15 000 eksemplari.

TALLINNA ÜLIKOOL Akadeemiline Raamatukogu

August Alle imperialistlike sõjaõhutajate paljastajana

Aasta tagasi, 8. juulil, lahkus meie seast eesti nõukogude kirjanduse üks vanimaid esindajaid, „terava satiiri meister“[1]) August Alle, kelle kirjanikusilg kodanlikus ühiskonnas ja ka hiljem nõukogude võimu päevil erilise teravusega tabas kodanlust, tema roiskumist, saagiiha ja ülekohtust vägivalda. Mitte viimasel kohal ei seisnud A. Alle loomingu selles kõige paremas osas võitlus rahu eest, imperialistlike sõjaõhutajate vastu.

Käesoleva kirjutuse eesmärgiks ongi anda lühike ülevaade meie satiirilise luule ühe silmapaistvaima esindaja värsiloomingu sellest lõigust.

Alle esimesi seisukohavõtte imperialistliku sõja vastu pärineb 1914. aastast, millal ta kirjutas oma luuletuse „Anno Domini MCMXIV“, mis hiljem ilmus ka tema esikkogus „Üksinduse saartele“. See luuletus kõneleb küll oma valdavamas osas sõjakoledustest üldse, tõusmata niisuguseks teravaks süüdistuseks sõja vallapäästajate eneste vastu nagu Alle hilisemad, eelkõige fašismivastased luuletused. Ometigi on sünged pildid, mis ta käimasolevast esimesest maailmasõjast maalib, tõsiseks ehk küll patsifistlikuks hoiatuseks inimestele nende suhtes, kes on muutnud „ilma vere lombiks, musttuhat ohvri hekatombiks“.

Selgemat sõjasüüdlaste äramärkimist leiame aga juba Alle epigrammilises „In memoriam'is“, mille ta avaldas 1918. a. imperialistliku Wilhelmi-Saksamaa kokkuvarisemise puhul pealkirja all „Furor Teutonicus“:

Palugu, paastugu p a r u n i d patused —
sääsed neil söögu sarvi ja sõrgu!
(Minu sõrend. R. P.)

Kui pärast imperialistliku maailmasõja lõppemist Alle satiirikusulg suunas oma teraviku eelkõige kodanliku Eesti sisepoliitiliste väärnähtuste vastu, kujutades lääne-imperialistide relvajõul loodud „vabariiki“ kui „erakondade solgivedu riigihuvide hobustel“ („Eesti päev“), kus rahva üle valitseb „suukorvidega aknate ees türm“ („Melankoolne öö“, 1921), ja paigutades „peaministri koha pärast“ vägipulka vedavad tegelinskid „talli eeslite hulka“ („Kolmekümne lävel“), siis tähendab see, et autor hakkab juba sügavamalt järele mõtlema selle üle, kelle süü läbi peab kannatama rahvas, kelle huvides tegutseb eesti kodanlus.

Nähes enda ümber üha süvenevat korruptsiooni, spekuleerimist suhkru, mädaheeringate, sooblinahkade ja välisvaluutaga ning samal ajal „vennaskalmu kohal tuisand lumme“ viirastumas kodanluse roojaseid südameid ja silmi („Karistaja“), kvalifitseerib luuletajasatiirik kodanliku Eesti välispoliitika olemust järgnevate irooniliste ridadega:

Ja rahu maa peal, inglastel hea meel,
et Eesti jookseb, kargab edu teel!

Kodanliku korra päevil saavutab Alle satiir oma tugevaima löögijõu siis, kui üha selgemalt hakkas ilmnema, et „ürg-Hitler liigutab koopas“ („Karmid rütmid II“). Luuletuses „Jõulumeeleolu“ me näeme juba, et luuletaja on hakanud mõistma patsifistlike rahukuulutuste viljatust. Ta ütleb pilkavalt, et jõulupühade kui nn. „rahupühade“ ajal on

«rahvapäästjall» veidi rahu,
millest ju paartuhat aastat
määgivad Betlemma lambad.

Sündmuste arenedes muutub Alle hoiatav hääl fašistlike agressorite vallutusplaanide suhtes üha valjemaks. Nagu Ed. Vilde, J. Barbarus ja paljud teised intelligentsi parimad esindajad, nii asub ka A. Alle fašismi suhtes täiesti eitavale, vihkavale seisukohale. Ta kirjutab sellest, et füürerid „kokkulitsut lõualuudega /vahivad paberilt kui buldogid: /kellele otsa vaatab — on groggi“. Ta juhib tähelepanu sellele, et „valjuhääldaja röögatab välja/ uue riigi juhi tegude nälja“, et Jaapanist ähvardab „musta Hitleri kollane vend“ („Karmid rütmid“ I ja II) ja „poolest taevast kummitab juba/ haakristi ruske komeet“. Vihjates fašismi ideoloogilisele esiisale Nietzschele, kelle Neandertali-ideaal leiab rakendamist saksa fašistide poolt, hõikab poeet täie sarkasmiga:

Heil! Riiklik Komorra
lööb uue aaria korra.
Hitleri käes too tühine:
kes kuidagi vastu tõrgub,
see pääjagu lühineb.
(«Haakristi komeet»)

Samas naerab satiirik välja „Rahvasteliidu“ ilukõnelejaid härraseid, kes käivad „Genfis hädaabitööl“ ning tegelikult ajavad Hitleriga kompromissipoliitikat:

. . . astuge aga, härrased, juure!
Mõistke hukka kõik sõjamõrvad
kaunikeelsete nootidega!
(«Hädaabitööl»)

Luuletuses „Kojad“ paljastab luuletaja selgesõnaliselt neid, kelle huvides on uue imperialistliku sõja vallapäästmine:

Rahakojas
suleb teras-rahakappi
oma aktsiate mapi
relvatööstur-raisakull,
Vickers, Creuzot või Krupp.

Sest:

Kuivand kokku kullaojad
rahavürstil, tulu napjaks:
emad, andkem oma pojad
miljon surnut,
teine sante
ohvriks relvavabrikandil'!
(«Ainult»)

Ning seepärast pole midagi imelikku, et „kapral ja lord/ lõid Münchenis käed kokku“ ja „leppe lunastas nahaga Praha“ („Kapral, lord ja abjakas“). Lääne-imperialistide „diplomaatia“ kõige paremaks iseloomustuseks on epigrammi „Inglise keel“ järgnevad read:

Kes nüüd vaidleb veel,
kui valitseb Müncheni meel,
et inglise keel ei ole veider keel:
kirja on pandud Chamberlain,
ent loetakse välja — vannun alla
Hitleri talla.

Terve rida Alle luuletusi („Vale tõuseb“, „Julmad tähised“ jt.), samuti arvukas hulk epigramme („DNB“, „Rahvustervik univormi“, „Lusikas ja rusikas“ jt.) on oma ajajärgu kõige teravamad satiirilised dokumendid kodanliku Eesti kirjanduses, millele on raske kõrvale leida midagi võrdset autori kaasaeglasilt.

Nende satiiriliste värsside ja epigrammide väärtus on vaieldamatu. Kui need aga ei muutunud otsesteks ülleskutseteks võitlusele fašismi vastu, siis tingis seda autori maailmavaateline piiratus, tema asumine üksikvõitleja positsioonil. Alle paljastab, süüdistab, ironiseerib, kuid ta ei kutsu otseselt üles võitlusele, ei näita lugejale teed fašistlikust sõjapainest vabanemiseks. Omamata küllaldast sidet töölisklassi ja veel vähem selle eesrindliku väesalga — kommunistliku parteiga, kes juhtis põranda alt võitlust imperialistlike sõjasepitsejate ja nende eesti kodanlike käsilaste vastu, ei suutnud Alle satiir omandada parteiliselt sihiteadlikku löögijõudu.

Niisuguse sihiteadlikkuse omandas luuletaja alles nõukogude korra päevil. Kuigi Alle nõukogude ajal loodud värsside hulk pole just eriti ulatuslik ning kohati on siin juba tunda ka autori loomingulise emotsiooni raugemist, jäävad need oma ideelise selguse tõttu väärikaks lõpupunktiks kirjaniku elutöös.

Kodanliku surverežiimi tingimustes, mille „embleemiks oli Eenpalu politsei kumminui ristamisi kaitseliidu püssitäägiga“ ja kus õhkkond „oli niisugune, mis kuidagi ei soodustanud kirjaniku siirast loomingut“[2]), polnud arusaadavalt võimalik kõike välja ütelda täie avameelsusega. Nõukogude korra tingimustes, mille juurde Allet kui eesrindliku sõnameistrit tõi ta arengu seaduspärane tee, omandas see vähene, mida ta lõi, sootuks selgema ja sihiteadlikuma ilme. Mõistes täies ulatuses, et rahu ja inimkonna õnneliku käekäigu eest võib vääramatult seista ainuüksi võimas Nõukogudemaa, väljendab Alle loomingus ja sõnavõttudes Suure Isamaasõja puhkedes kindlat veendumust: kallaletungiga töörahva isamaale kirjutasid fašistlikud agressorid alla oma surmaotsusele. Sõja esimestel päevadel ütleb Alle oma artiklis „Purustame orjaperemeheliku ja saagiahne vaenlase“:

„Meie kõigi vabade kodanike ülesandeks praegusel ajaloolisel hetkel on veel tihedamalt koonduda bolševikkude partei ja kogu maailma töörahva suure juhi seltsimees Stalini ümber, kes juhib seda viimast ja otsustavat võitlust maailma tsiviliseeritud rahvaid orjastava fašismi vastu“[3]).

August Alle astub oma sõnarelvaga töörahva ühtsesse võitlusrivisse. Võitlusele, mida kogu suur nõukogude rahvas pidas oma isamaa ja kogu maailma rahvaste vabastamiseks fašismi ikkest, uute agressiivsete sõdade vältimiseks ja demokraatia võidu heaks, on pühendatud ka Alle sõjapäevade looming. Teravaid lööke saavad temalt fašistlikud ninamehed Hitler, Mussolini, Göring, Goebbels, Rosenberg ja nii Eesti kui ka muude maade kohapealsed rahvareeturid; epigrammimeister paljastab hitlerlike timukasulaste vägivalda Poolas, naerab välja Suur-Soome agressiivset kurjakihu, kinnitab veendunult, et orjastatud Prantsusmaa tõuseb kunagi „nagu Jeanne d'Arc“, et käimasoleva hiiglavõitluse tulemusena

Välja murrame pruuni ämbliku
mürgised kihvad,
laiaks tallame tema limased
süljenäärmed!
Punalipu tõmbame kõrgele
võidupeo masti!
Fašistliku rämpsu pühime
ajaloo prügikasti!
(«Surm pruunile ämblikule», 1943)

Alle sõjaaegsetel värssidel on oma koht eesti nõukogude kirjandusloos, need on üheks osaks sellest meie intelligentsi võitlusest, mida tema parimad esindajad pidasid koos kogu rahvaga fašistliku röövimperialismi vastu, inimkonna vabastamise ja demokraatia eest.

Kui sõjajärgsel perioodil ilmusid ajaloo näitelavale uued relvatäristajad ookeani tagant ja maailma hakkas tema loovas töös ähvardama uus agressioonioht, kirjutas Alle oma satiirilise luuletuse „Must kapten“ (1947), milles tegi naeruväärseks „trustide ja panga“ ustavaid teenreid, kes kummitasid aatomipommiga, tahtes uuesti „üles puhuda sõja komeeti“. Veendunult ütleb aga poeet sel puhul:

Kuid tuhanded, miljonid töötavad käed,
need suudavad tõsta alustelt mäed
ja kummutada maatasa,
sest m a a k e r a k ä l k o n v a s a k!

Veendumusest rahuvõitlejate ja demokraatialeeri kasvavasse jõusse on kantud kirjaniku viimased epigrammid. Neis väljendub kindel teadmine, et üha laienev rahvaste rahuliikumine suudab agressoritele „seerumit süsti,/ mis neljajalgsegi upitab püsti“ („Aatomitõve seerum“, 1950), et „töörahva rusikas, viha“ suudab uppi lüüa imperialistliku aatomikolli „roiskuva liha“ („Liiga suur suutäis“, 1950).

Kindlas usus rahu ja demokraatia leeri võitmatusse lõpetas August Alle oma loomingulise tee, milles võitlus imperialistlike sõjaõhutajate ja nende kuritegelike plaanide vastu omas olulist kohta Fašismi- ja imperialismivastase sõdurina me hindamegi Allet eelkõige.

R. Parve

[1]) Suur Nõukogude entsüklopeedia (II väljaanne), 2 kd., lk. 120.

[2]) «Oli hingemattev lämbumistunne . . . Kõnelus August Allega.» «Kommunist» nr. 60, 1. IX 1940, lk. 8.

[3]) «Sirp ja Vasar» nr. 26, 28. VII 1941, lk. 3.

Ilmus Suure Nõukogude entsüklopeedia 18. köide

Neil päevil ilmus trükist Suure Nõukogude entsüklopeedia 18. köide, mis sisaldab sõnad alates „индекс“ kuni „истон“.

Järjekordne köide on rikas materjalidest, mis kõnelevad meie kodumaa ning Vene ja rahvusvahelise revolutsioonilise liikumise ajaloost. See sisaldab ulatuslikud artiklid NSV Liidu kahe oblasti — Irkutski ja Issõk-Kuli kohta, rohkesti kirjutusi maailma mitmesuguste maade, nagu India, Indoneesia, Iraki, Iraani, Iiri, Islandi, Hispaania jt., ajaloost, geograafiast ja majandusest, riiklikust korrast, poliitilistest parteidest, ametiühingulisest liikumisest, teaduse ning kirjanduse ja kunsti olukorrast, samuti füüsilise ja majandusgeograafilise kirjelduse India ookeanist.

Suure Nõukogude entsüklopeedia 18. köites on antud hulk artikleid ja kirjutusi, mis on pühendatud teemadele: instrumentide tööstus, intervall, südamehaigused, infrapunased kiired, ioonsfäär, instinkt, kunstlik valik, intelligents, tõde jt.

A. S. Makarenko mälestuseks

28. juunil avati Moskvas mälestusmärk väljapaistva kirjaniku ja pedagoogi A. S. Makarenko haual. Novodevitšje kalmistule olid kogunenud avalikkuse esindajad, kirjanikud ja pedagoogid meie maa mitmesugustest linnadest, A. S. Makarenko sugulased ja omaksed, tema endised õpilased ja kasvandikud.

Haua juures toimunud miitingu avas A. Sofronov.

Vene NFSV haridusminister I. Kairov märkis oma sõnavõtus A. S. Makarenko pedagoogiliste ideede määratu suurt tähtsust kommunismiehitajate noore põlvkonna kasvatamisel.

Miitingul esinesid sõnavõtuga Vene NFSV alg- ja keskkoolide töötajate ametiühingu keskkomitee esimees I. Grivkov, Krjukovis Dnepri ääres asuva A. S. Makarenko mälestusmuuseumi direktor A. Neopolitanski, Vene NFSV Pedagoogiliste Teaduste Akadeemia presiidiumi ja Ukraina avalikkuse esindajad.

Miiting on lõppenud. Hauasambalt võetakse kate. Graniidist plaadile on raiutud kirjaniku bareljeefne portree. Kuldtähtedega on kirjutatud: Anton Semjonovitš Makarenko — märts 1888— aprill 1939. Aluse juures on avatud raamatuga pioneeri kuju. (TASS)

Keeleteadlase juubel

TARTU (ETA). Siin toimus Tartu ülikooli eesti keele kateedri juhataja, Eesti NSV Teaduste Akadeemia tegevliikme Joh. V. Veski austamine tema 80. sünnipäeva puhul.

Üle 30 aasta on J. V. Veski ülikooli õppejõud. Selle aja jooksul on ta teinud üle 100 teadusliku töö eesti keele alalt. Ta on valmistanud ette üle tuhande filoloogi.

Juubilari tervitasid üliõpilased ja teadlased Tartu ülikoolist, Eesti Põllumajanduse Akadeemiast, Eesti NSV Teaduste Akadeemiast jne. Loeti ette Moskvast, Leningradist, Tallinnast ja teistest linnadest saabunud tervitustelegrammid.

VESTLUSTE SARI VÄLISMAA PROGRESSIIVSETEST KIRJANIKEST

N. V. Gogoli nimelises Tartu Linna Keskraamatukogus alustati hiljuti vestluste sarja teemal „Välismaa progressiivsed kirjanikud“. Esimene vestlus selles sarjas tutvustas kuulajaid tšehhi kirjaniku-kommunisti Julius Fučiki elukäiguga ja tema tegevusega kirjanduspõllul. Vestluste sarjas tutvustatakse raamatukogu külastajaid veel teiste välismaa progressiivsete kirjanike, nagu Anna Seghersi, Jean Laffitte'i ja Pablo Nerudaga.

Luule konkreetsusest ja ebamäärasusest

E. ERTIS

M. Raua uus luuletuskogu „Kõik teed“ on kahtlemata tähelepanuvääriv sündmus meie vabariigi viimase aja luuleloomingus. Autor on pöördunud nõukogude ühiskonna elu kõikide alade poole, on otsinud kontakti võimalikult suurema lugejaskonnaga — tööliste, kolhoosnike, intelligentsiga, õppiva noorsoo ja lastega ning ka kapitalistliku rõhumise all ägavate koloniaalrahvaste esindajatega. See on kiiduväärt algatus nimeka luuletaja poolt — olla elu esiridades, kõike näha, kõigele reageerida. Seejuures oskab ta hinnata kõige olulisemat, kandvamat, kesksemat.

Kogu luuletuskogu läbib punase niidina Nõukogude rahvaste vennalik koostöö ja sõprus. See väljendub väga mitmesugusel viisil: kord näitab luuletaja Leningradi poolt tulevat rongi uute traktorite ja masinatega, („Agitaator“), kord võrdleb ta Eesti ja Kaukaasia kevadet („Seeme“), kord imetleb Armeenia imekaunist loodust. Ja kõik see ei ole muidugi ainult omaette loodusekirjeldus, vaid selle k a u d u oskab poeet meisterlikult tunda anda ka Nõukogude rahvaste sõprust. Poeet räägib ukraina lastest („Rõõmus õu“). Ning lõpuks — poeemis „Silmatera“ on väga tähendusrikas eesti proletariaadi veteraanile nägemise tagasiandmine Odessa professori Filatovi poolt.

„Kaarup... Viiskümmend aastat vana. /Eestist... võib jõuda veel tagasi sõites/ vana tööline nägijana/ vaadata Tallinna kastaneid õites...“

M. Raua uut raamatut läbib tugev proletaarse internatsionalismi tunne. Luuletaja räägib soojalt suure hiina rahva tahtekindlusest ja murdmatust jõust, kes on astunud otsustavalt ja kindlalt rahu, demokraatia ning sotsialismi leeri. Seda mõtet väljendab poeet lakooniliselt ja sümboolselt: „On saanud punalipuks hiina siid...“ („Kõik teed“). Korduvalt pöördub ta Korea teema juurde, tundes sügavalt kaasa selle kangelasliku rahva võitlusele oma vabaduse ja sõltumatuse eest.

Korea, Korea! Ei ole kauget maad.
Nii lähedal on sinu mäed ja jõed.
Nii lähedal on sulle Stalingrad —
Nakton ja Volga voolavad kui õed. . .
(«Koreale»)

Raymonde Dienne väljendab prantsuse rahva tahet, „et rasket relvarongi seisma panna“. Neegritütarlapse kuju Moskva Punasel väljakul sümboliseerib Nõukogude rahvaste sügavat ja vankumatut sõprust imperialismi ikke all ägavate koloniaalrahvastega.

Tere tulemast! Omane oled sa siin,
oled tuttav kui Robesoni laulud.
(«Sõprus»)

Ei ole kahtlust, et poeet on oma uue luuletuskoguga näidanud edasist kasvu. Ta on suutnud esile tõsta nõukogude suure tänapäeva olulisemaid külgi. Ta on õigesti näidanud ja käsitlenud rahu ja demokraatia leeri vankumatut ühtsust. Ta on suutnud reas luuletustes teha häid kunstiküpseid üldistusi, lähtudes konkreetsetest elamustest. Ometi pole M. Raud nõukogude lugeja kasvavaid nõudeid suutnud täielikult rahuldada. Lugeja on õigustatud ootama selliselt kogemustega luuletajalt palju kiiremat loomingulist kasvu, palju kõrgemat kunstimeisterlikkust, suuremat luulerelva teravust ja täpsust.

Piltlikult väljendada püüdes tuleks öelda nii, et luule tiivad peavad jõudma kanda mitte ainult värsse, vaid ka luuletajat ennast, mis tähendab ühtlasi ka seda, et need peavad jõudma kanda lugejat. Kui nad seda ei suuda ja liiguvad „tühjalt“, siis ei ole nad millegagi õigustatud. Oleks õpetlik jälgida iga poeedi värsse sellest seisukohast, kuipalju leidub seal ridu, mis panevad lugejas liikuma mõtte- ja tunneteaheliku, s. o. suudavad teda edasi kanda; teiselt poolt on vajalik jälgida seda, kuipalju on luuletajal tühje ridu, „jõuetuid tiivalööke“, mis ei suuda teda ennast ega lugejat lendu tõsta, mis ei anna mingit tõuget uuteks mõteteks ja elamusteks. Viimasel juhul, mis esineb kahjuks veel suures osas meie luulest, poeet väljendab harilikult oma idee (mis ei ole kuigi sügav ega uudne) vahenditult, jätmata lugejale endale võimalusi järelduste tegemiseks.

Ilukirjandust üldse ja värsse eeskätt võiks veel võrrelda lõhkeainega, mille põhiline väärtus ei seisne mitte tema plahvatuse kõlas ja säras, vaid t õ u k e s, mida see plahvatus annab esemetele ja need teatavas suunas liikuma paneb. Seejuures jääb luule „lõhkeaine“ sageli oma välimuselt ja kogult väga tagasihoidlikuks, näilikult mõneks elu teise- või kolmandajärguliseks detailiks. Kuid luuletaja käsutuses, teatavates tingimustes ja asendis omab see detail tohutu jõu ja löövuse. Kriitik V. Pertsov räägib „Literaturnaja Gazetas“ N. Gribatšovi väga huvitavast luuletusest, mis kannab tagasihoidlikku pealkirja „Kiiver“. Selle lühikese luuletuse sisu oleks kokkuvõtlikult järgmine: sügavas Kaukasuse kuristiku põhjas roostetab mürsukillust läbilöödud vana fašistide sõjakiiver. Luuletaja kommenteerib seda väliselt üsna tühist fakti umbes niiviisi: kusagil valmistatakse praegu uusi samavärvilisi kiivreid (olgugi teise lipu all), ühtlasi valmistatakse uusi p ä i d nende kiivrite tarvis. Lõpuks luuletaja hoiatab: pidagu Adenauer meeles, et Ruhris ei jätku maaki selleks, et täita seda kuristikku kiivritega! Nii lakooniliselt, efektselt ja tabavalt suudab poeet koondada lugeja tähelepanu iseenesest tühisele detailile, mis sellest silmapilgust alates muutub tugevaks laenguks imperialistlike sõjaõhutajate vastu.

M. Raua uues luuletuskogus leiame veel üsna rohkesti neid „jõuetuid tiivalööke“, millest oli juttu. Tema värss muutub pahatihti deklaratiivseks. Näiteks uue sõja õhutajatest kõneldes („Meie jõud“, „Piiril“ jt.) M. Raud nimetab neid mürgisegajaiks, katkukülvajaiks, gangstereiks jne., kuid need sõnad jäävad sageli ainult sõnadeks ega ole avatud veenvate kunstiliste kujude kaudu. Selles seisab M. Raua uue luuletuskogu üks põhilisemaid nõrkusi.

M. Raua üldistused, mille poolest ta luule nii rikas on, ei kujune alati märkitabavaks. Tugevaid stroofe, kus vormi ja sisu ühtsus on saavutatud, leidub näiteks lühipoeemis „Kalinin“:

Ning, leninlikud «Iskrad» põuetaskus,
ta bolševismi Tallinnasse tõi.

või „Silmateras“:

Tulise sõnaga lendavad lehed —
Kingissepp kirjutab,
Kaarup laob.

Kui aga Raud üldistusi konstrueerib luuletehnika väliste võtetega, siis ei taba nad asja olemust. Nii näiteks lühipoeemis „Kalinin“: „Ja töötuid töölisi / kui tapakarja / võis saata võllasse /ükskõik mis eest“. Teisal jälle: „Bolševikud õpetasid: / kulak vallast välja tõuka!“ („Rabarannalt“). Mitte paremad pole ka sellised abstraktsed üldistused nagu: „. . . sama kommunistlik jõud me tahte/ viib uute võitudeni üheskoos“. („Sõnake Puškinist“). Kõigile neile ja teistelegi üldistustele M. Raua luuletuskogus on omane mingi lame ebakonkreetsus ja tinglikkus. See tundub olevat justkui mingi poeetiline „keskmine“, mida M. Raud kultiveerib ja mis teda vahel viib kurioosumiteni. Tõepoolest, vaevalt on maailmas kunagi tapakarja v õ l l a s s e saadetud. Siin ei päästa vastuväide, et antud juhul on tegemist vaba luulekujundiga. Ka kujund peab olema terviklik, sügavalt eluline, tõesti kujukas, aga mitte umbkaudne ja tinglik. Ulalpool toodud kujund aga eitab iseennast. Samuti ebakonkreetne ja lame on väljend: „ükskõik mis eest“. Liiga vähe ütlev on ka väljendus: „Kulak v a l l a s t välja tõuka“. Ka siin on poeetiline ebamäärasus või „keskmine“ jätnud arusaamatusse konkreetseid tõsiolusid austava lugeja, keda luule kulunud tinglikkus ei rahulda. Kas sai leppida kulaku „väljatõukamisega“ ainult vallast?

Ka kujude tüpiseerimine ja individualiseerimine pole M. Raual alati õnnestunud. M. I. Kalininit on näidatud rohkem sümboolselt kui tõelise elava inimesena. Ainult kohati vilksatab ta mõnevõrra konkreetsema kujuna, nagu siis kui

Ei tühja kätt
ta «tere» pihku pista.
Siin pime on.
Käib ainult tuule-ulg.
Käest kätte valkselt surutakse «Iskra»,
täis leninlikult julget võitlustuld!

Mõnevõrra elulisem, konkreetsem on Jakob Saare kuju („Kivid“), kuid temagi jääb rohkem omaette mõtisklejaks ja autori seisukohtade väljendajaks. Svetlana kuju („Tammed“) jääb loodusekirjelduste varju, me saame üsna põgusa ettekujutuse hoolsast ja südamlikust tütarlapsest. Luuletuse pealkiri „Sepad“ nagu tõotaks häid kujusid, kuid lugeja pettub, leides seal rohkem juttu sepisest kui seppadest. Seal on „Õli, süte ja tavoti lõhn... haamrilöögid helisevad .. võrisevad teraspuurid...“ Sama puuduse all kannatavad ka luuletused „Lina“ jt., kus loodus, tehnika jne. jätavad inimese varju. Karakteri poolest lahtimõtestamatuks jääb ka väliselt eredalt antud neegritütarlapse kuju, kel „nägu päikeses helkis... nagu vask, pihal rippusid tumedad patsid“ ja kellele poeet teeb ülesandeks: „Meie südamlik tervitus koju vii/ oma erkade silmade kaudu.“ („Sõprus“).

Õnnestunuks, kuigi mitte just uudseks tuleks pidada tütarlapse kuju, kes oma agitatsiooniretkel näeb Leningradi poolt sõitvat rongi, mis toob meie vabariigile uusi traktoreid ja ekskavaatoreid. Tütarlaps otsustab just selle värske fakti ära kasutada oma agitatsiooniülesannet täites. Ja on muidugi õige luules näidata konkreetse agitatsiooni teostamist. Mitmed luuletused on üldiselt õnnestunud. Sellisteks võib pidada: „Ule sajandi poolitusjoone“, „Kivid“, „Valimistel“ I ja II; ka „Agitaator“, esimene osa luuletusest „Sõnake Puškinist“ ja rida kohti teistes luuletustes ning poeemides. Millest tuleneb mainitud luuletuste kordaminek?

Lähemal vaatlusel selgub, et M. Raua paremateks luuletusteks selles kogus on just need, kus poeet lähtub mõnest konkreetsest faktist, mis temas nii või teisiti on äratanud elamuse. Seal, kus

N. G. Tšernõševski 125. sünniaastapäevale pühendatud sessioon

30 juunil lõppes Moskvas suure vene revolutsionääri demokraadi N. G. Tšernõševski 125 sünniaastapäevale pühendatud teaduslik sessioon. Sessiooni kutsusid kokku NSV Liidu Teaduste Akadeemia ajaloo ja filosoofia osakond, majanduse ja õiguse osakond, kirjanduse ja keele osakond.

Sessioonil kuulati ära NSV Liidu Teaduste Akadeemia kirjavahetaja-liikme M. T. Jovtšuki ettekanne teemal „N. G. Tšernõševski materialistlik maailmavaade — Marxi-eelse filosoofia ülim saavutus", ajalooteaduste doktori M. V. Netškina ettekanne „Revolutsiooniline liikumine Venemaal aastail 1859—1861 ja N. G. Tšernõševski", majandusteaduste doktori N A. Tsagolovi ettekanne „N G. Tšernõševski panus majandusteaduse arendamisse" ja filoloogiateaduste doktori B. I. Bursovi ettekanne „Tüüpilisuse probleem N. G. Tšernõševski esteetikas".

Ettekannete arutamisest võtsid osa akadeemikud. NSV Liidu Teaduste Akadeemia instituutide teaduslikud töötajad ja akadeemia kirjavahetaja-liikmed. (TASS)

Jean Jacques Rousseaule pühendatud näitus

30. juunil avati Uleliidulises Riiklikus Väliskirjanduse Raamatukogus sellele tähtpäevale pühendatud näitus. Näitusel on välja pandud Jean Jacques Rousseau teosed prantsuse keeles. Nende hulgas on autori elu ajal ilmunud romaan „Uus Héloise" ja muusikasõnastik. Samuti on eksponeeritud kuulsa „Pihtimuse" ja romaani „Uus Héloise" venekeelsed tõlked. Alusele on paigutatud pedagoogiline romaan „Emile ehk Kasvatusest". Teatavasti Pariisi parlament otsustas selle teose temas sisalduvate „ketserlike" mõtete pärast ära põletada ja autori areteerida.

(TASS)

Uus filoloogiateaduste kandidaat

26. juunil toimunud TRU Õpetatud Nõukogu istungil kaitses Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi noorem teaduslik kaastööline Eeva Kurve väitekirja „Eesti kirjakeele arenemine aastail 1900—1917" filoloogiateaduste kandidaadi teadusliku kraadi saamiseks.

Dissertanti juhendas väitekirja koostamisel prof. J. V. Veski. Ametlikud oponendid filoloogiateaduste doktor prof. P. Ariste ja filoloogiateaduste kandidaat E. Nurm hindasid väitekirja heaks.

Väitekiri on ulatusliku arhiivimaterjali läbitöötamise ja süstematiseerimise tulemus ning selle koostamisel on lähtutud J. V. Stalini töödest „Marksismist keeleteaduses" ja „Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus". Väitekiri on esimene ulatuslikum katse anda ülevaade eesti kirjakeele arenemisest küllaltki olulise perioodi kestel, millal kirjakeeles toimus otsustavaid muudatusi ja see hakkas põhiliselt fikseeruma.

E. VINGISAAR

Jean Jacques Rousseau

2. juulil möödus 175 aastat suure prantsuse kirjaniku ja poliitilise mõtleja „valgustussajandi" ühe suurima tegelase Jean Jacques Rousseau (1712—1778) surmast.

Rousseau, kes vaimult ja päritolult kuulus lihtrahva hulka, saavutas ülemaailmse tunnustuse ja sai terve põlvkonna mõtete valitsejaks, 18. sajandi II poole Prantsusmaa laiade demokraatlike hulkade ideoloogiks. Prantsusmaa tööinimesed väljendasid tema suu läbi teravat protesti pärisorjuse vastu, arhailiste feodaalsete suhete vastu, mis takistasid rahva vaba tahte avaldamist, põllumajanduse, tööstuse ja kaubanduse arendamist.

Oma plebeilises leppimatuses ei teinud Rousseau mingeid kompromisse ega taganenud põhimõtetest, mis ta oli välja töötanud ja läbi kannatanud ägedas võitluses ideeliste vastastega. Rousseaule kuulub väljapaistev osa 1789.—1794. aastate Prantsuse kodanliku revolutsiooni ideoloogilises ettevalmistamises.

Erinevalt teistest entsüklopedistidest, kes nagu Voltaire olid mõõdukatel seisukohtadel, Rousseau ei kartnud revolutsiooni. Ta uskus vankumatult selle puhastavasse, ümberkujundavasse jõusse. Ta ei lootnud „haritud monarhi" või tituleeritud aukandjate heasse tahtesse, vaid pidas riigikorra parimaks vormiks demokraatlikku vabariiki ja tunnistas rahva suveräänset õigust võimule.

Suure valgustaja Rousseau teosed olid „kolmanda seisuse" laiade hulkade revolutsioonilise demokratismi kõrgeim teoreetiline väljendus 18. sajandi lõpu Prantsuse kodanliku revolutsiooni eel. Kogu eesrindliku inimkonna silmis kehastab Rousseau koos oma lähema võitluskaaslase ja sõbra Diderot'ga prantsuse rahvusliku kultuuri parimaid ja kõige progressiivsemaid traditsioone.

Kui Rousseau 1741. aastal saabus Šveitsist Pariisi, oli tal seljataga karm võitlus igapäevase leiva pärast, tal olid rikkalikud elukogemused, mis ta oli omandanud pikkade rännakuaastate vältel. Ta vahetas ühtelugu ameteid, sai tunda vaesust ja viletsust, käis tihedalt läbi vaeste rahvahulkadega ning jälgis meelepahaga aadli ja kodanluse ladviku pillavalt luksuslikku jõudeelu. Need tähelepanekud teravdasid Rousseau sotsiaalset pilku ja olid mitmeti juba ette ära määranud tema tulevaste teoste ideelise paatose, milles ta suure veenvuse ja emotsionaalse jõuga väljendab meelepaha inimeste hirmsa ebavõrdsuse pärast.

18. sajandi 40-ndatel aastatel puhkesid poliitilised ja filosoofilised vaidlused prantsuse eesrindliku intelligentsi hulgas, kujunes välja valgustajate ideeline platvorm. Sellel perioodil ei aimanud veel keegi Rousseaus tulevast prantsuse kirjanduse uhkust. Kuid juba neil aastail, millal ta otsis oma teed, võõristab Rousseau kõrgema seltskonna salonge ja hülgab rikaste soosijate helded annetused, et mitte kaotada oma isiklikku sõltumatust. Ta jääb vabaks kulla ahelatest ja elab kuni surmani isiklikust tööst. Kuna kirjanduslik töö tol ajal ülalpidamist ei saanud anda, elatas Rousseau end peaasjalikult nootide ümberkirjutamisega.

Kodanlikud kirjandusteadlased näevad nendes Rousseau rangetes moraalsetes printsiipides ainult arusaamatut „veidrust" ja isegi ... psüühiliste häirete tunnuseid. Selles Rousseau visas püüdes kooskõlastada isiklikku käitumist oma teoreetiliste vaadetega nägi K. Marx õigusega „moraalset taktitunnet" ja loobumist „igasugusest kompromissist võimukandjatega" (K. Marx ja F. Engels, Valitud kirjad. Moskva 1947, lk. 158).

Valgustajate leeris asus Rousseau äärmistel pahempoolsetel seisukohtadel. Tema sotsiaalpoliitilisi teooriaid püüdsid ellu viia 18. sajandi lõpu Prantsuse kodanliku revolutsiooni kõige eesrindlikumad tegelased — jakobiinlased Marat ja Robespierre. Paljud Rousseau demokraatliku programmi seisukohad peegeldusid hiljem prantsuse sotsialistide-utopistide Saint Simoni, Fourier' jt. teostes.

Juba oma varases traktaadis, millega ta sai laialt tuntuks, „Arutluses teadustest ja kunstidest" (1750) seab Rousseau tähelepanu keskpunkti ühiskondliku ebavõrdsuse küsimuse, väites, et teaduse ja kunsti arenemine ei ole soodustanud moraali tõusu, vaid on veelgi suurendanud ajalooliselt kujunenud ebavõrdsust.

Järgmistes teostes „Arutlus ebavõrdsuse päritolust ja põhjustest" (1754) ja „Ühiskondlikust lepingust" (1762) arendab Rousseau edasi oma ideid, kritiseerides põhjalikult omaaegset ühiskonnakorda, mis oli rajatud väheste võimu ja enamuse allumise suhetele. Tõsi küll, oma kaasaegsele ühiskonnakorrale sai Rousseau vastu seada ainult „ürgolukorra" naiivselt utoopilise ideaali. Kuid enne Rousseaud ei suutnud keegi nii täpselt ja veenvalt formuleerida süüdistusakti ekspluataatorliku ühiskonnakorra vastu.

Kodanlikud kriitikud omistavad Rousseaule tavaliselt vaenulikkust igasuguse teaduse vastu ja üldse progressi eitamist. Rousseau ise vaidles temale niisuguste vaadete omistamisele kindlalt vastu: „Autorit süüdistatakse asjatult selles, et ta soovib teaduste, kunstide, teatrite ja akadeemiate hävitamist, et viia maailm tagasi ürgaegse barbaarsuse juurde." „Mitte teadusele ei tungi ma kallale," kirjutas Rousseau, „vaid ma kaitsen voorust kõlblate inimeste ees."

Ekslikult arvates, et riik tekkis „ühiskondliku lepingu" mõjul, näitab Rousseau siiski veenvalt riigi sotsiaalset funktsiooni — kaitsta privilegeeritud ühiskonnakihtide huve orjastatud rahva meelepaha eest. Ebavõrdsust aga, arvab Rousseau, saab ja tuleb hävitada rahva enda poolt. Tõeline võrdsus saavutatakse tema arvates siis, kui luuakse tingimused „ühiskondliku lepingu" järjekindlaks elluviimiseks Kõige väärtuslikum nendes Rousseau arutlustes on see, et ta sai aru ühiskonna progressi antagonistlikust iseloomust: ürgdemokraatia üleminekust klasside ebavõrdsusele ja viimase asendamisest võrdsuse ja vabadusega, mille kehtestab rahvas.

Kuid arusaamine üldisest võrdsusest ja vabadusest on Rousseaul piiratud kodanlik-demokraatliku vabariigiga, mis iialgi, isegi mitte parimatel kodanliku demokraatia aegadel, ei suuda rahvale anda tõelist võrdsust ja tõelist vabadust. Rousseau ideaalne vabariik ei ole midagi rohkemat kui kodanlik vabariik, sest seal säilib tootmisvahendite ja tootmisriistade eraomandus.

Muidugi mõista ei saanud Rousseau kui 18. sajandi revolutsiooniline tegelane andagi õiget ettekujutust ühiskonna arenemise tõelisest käigust, riigi kui klassilise rõhumise tööriista tekkimise tõelistest põhjustest, lõpuks sellest, et eraomandus oma ajaloolises arengus paratamatult viib ebavõrdsusele ja sünnitab ekspluateerimist.

Ometi oli „ühiskondliku lepingu" teoorial oma aja kohta väga suur revolutsiooniline tähtsus, sest see andis kodanliku demokratismi printsiipidele kõige selgema ja kaugeleminevama väljenduse. „Mõistuseriik, Rousseau „ühiskondlik leping"," kirjutas Engels, „sai ning võis teoks saada ainult kodanliku, demokraatliku vabariigina. XVIII sajandi suured mõtlejad ei suutnud, nagu kõik nende eelkäijadki, ületada piire, mis neile seadis nende oma ajastu" („Anti-Dühring", lk. 16).

Niisama suur tähtsus oli Rousseau tegevusel ka sõnakunstnikuna. Tema ilukirjanduslikud teosed on tihedalt seotud tema ühiskondlik-poliitiliste ja moraalsete teooriatega ning on nende omapäraseks, elavatesse kunstilistesse kujudesse pandud illustratsiooniks. Rousseau parimad raamatud on traktaat kasvatusest romaani vormis — „Emile" (1762), psühholoogiline armastusromaan kirjades „Julie ehk Uus Héloise" (1761) ja lõpuks äärmiselt siiras, kirglik „Pihtimus", mille kallal ta töötas oma elu viimastel aastatel. Nendes raamatutes on kehastatud uue inimese ideaal, kes on moraalselt täiuslik ja sihikindel võitleja valitseva silmakirjaliku moraali vastu, isiksuse orjastamise, poliitilise despotismi ja vaimse rõhumise vastu.

Rousseau pedagoogilised vaated, mis on väljendatud raamatus „Emile ehk Kasvatusest" jätsid kustumatu jälje progressiivse pedagoogilise mõtte ajaloosse. Rousseau annab süsteemi inimese kasvatamise kohta, kes on vabastatud halbadest eelarvamustest, aristokraatliku kultuuri laostavast mõjust, arendab vabalt kõiki paremaid eeldusi, mis ta on saanud looduselt.

Rousseau pedagoogika demokratism väljendub selles, et kasvatatavas arendatakse tööoskust, humanismi ideid ja kaastunnet inimeste vastu, viha aadli ühiskonna eelarvamuste ja tinglikkuse vastu. Erinevalt järjekindlast materialistist Diderot'st ei suutnud Rousseau täielikult loobuda religioonist. Loobudes küll ametlikust usust jumalasse, asendab ta selle ebamäärase loodusekultusega, mida ta püüab sisendada oma Emile'ile.

Kuigi Rousseau pedagoogilistel vaadetel olid oma nõrkused („loomuliku" inimese kasvatamine eemal ühiskonnast, järeleandmine religioossetele traditsioonidele), tundus raamat „Emile" „ühiskondliku kõlbluse" aluseid õõnestavana, ja kolmel korral põletasid selle timukad mitmesugustes Euroopa maades. Reaktsiooni poolt tagakiusatud autor oli sunnitud põgenema Pariisist ja rändama palju aastaid mitmesugustes maades.

Raamatu „Uus Héloise" näol lõi Rousseau tol ajal uue psühholoogilise romaani vormi, milles peenelt analüüsitakse kangelaste hingelisi elamusi, antakse suurepäraseid looduspilte ning samal ajal tõstetakse üles tõsiseid ühiskondlikke probleeme. Selles läbi ja läbi lüürilises teoses võitleb Rousseau inimese vabade kommete eest, mida ei moonuta materiaalsed arvestused ja seisuslikud tõkked.

Vastukaaluks külmale klassitsismile tema tinglike kujudega, mis olid võetud antiikajast ja mütoloogiast, vastukaaluks aristokraatia ladviku nilbele, galantselt erootilisele kirjandusele jutlustab Rousseau oma teoses lihtsa inimese õigust mitte üksnes olla romaani kangelaseks, vaid ka kaitsta oma inimlikke tundeid ja kõlblaid ideaale. See romaan tõi Rousseaule maailmakuulsuse ja tõstis ta tolle aja kõige suuremate kirjanike ridadesse.

Rousseau kõige väljapaistvamaks kunstiteoseks on tema kuulus „Pihtimus", raamat, milles autor üksikasjaliselt analüüsib oma vaimuelu ja elamusi. „Pihtimus" on väga omapärane nähtus 18. sajandi kirjanduses. Selles Rousseau süvendab ja arendab edasi psühholoogilise analüüsi meetodit, avades seega uusi teid Euroopa psühholoogilise romaani arenemisele.

Suur revolutsiooniline demokraat N. G. Tšernõševski tõlkis vangis olles vene keelde suure osa „Pihtimusest" ja ühes oma artiklis, mis ilmus ajakirjas „Sovremennik", joonistas selge kuju Rousseaust, missugusena ta ilmus tema ette „Pihtimuses": „Vaene, laimatud, oma kodumaalt põgenenud inimene, kes õrnalt ja igatsevalt armastab kodumaad, on mõõtmatult ja õiglaselt uhke, äärmiselt varjatud, kuid ei oska midagi varjata, põlgab kõiki, vajab kõiki, on langenud paljusse, mis on andestamatu ja hukutav teistele, kes on loomu poolest vähem kõrged, ja ühtlasi on ta jäänud vaimult puhtaks, süütuks ja naiivseks ning kogu oma naiivsuse juures kavalaks ja sügavaks psühholoogiks, mõistatuslikuks kaasaeglastele, väga arusaadavaks tulevastele põlvedele, geniaalseks ja õilsaks misantroobiks, kes on tulvil õrna armastust inimeste vastu."

Rousseau mitmeti vastuoluline, kuid alati omapärane ja sügava sisuga looming jääb parimaks mälestusmärgiks sellele ajastule, kus progressiivsed tegelased absolutismi ja feodaalkorra vastu võideldes kaitsesid kodanlik-demokraatlike vabaduste, inimeste ja rahvuste üheõiguslikkuse printsiipe, neidsamu printsiipe, millest on lõplikult loobunud tänapäeva reaktsiooniline kodanlus, kes on kaotanud sideme rahvaga ning müüb dollarite eest tema õigusi ja sõltumatust.

Meie ajal jääb Rousseau eesrindlikule Prantsusmaale ja kogu progressiivsele inimkonnale eeskujuks sõltumatu ja vaba mõtlejana, kes astub välja kõigi reaktsiooni jõudude vastu.

J. Brandis,
filoloogiateaduste kandidaat, dotsent

---

luuletajal on olemas tõsioluline lähtepunkt, ei eksi ta ära ebamääraste luulekonstruktsioonide rägastikku, vaid leiab oma õige, loomuliku hääle.

Luuletuse „Sõnake Puškinist" I osa suudab meid veenda just autori enda konkreetsete elamustega — lihtsate lapsepõlvemälestustega. Poeedi terasest pilgust ei pääse mööda „keiserlikult kalgid näod" ja „krae najal püsti pead", mida ta on lapsena leidnud raamatust „Russkoje slovo". Tulevane luuletaja vastandab neid nägusid Puškini pildiga: „Ta vaatas julgelt, lahti särgikaelus." See on lapse esimese muljena suure poeedi pildist täiesti usutav. Kuid järgnev rida: „nii kuumalt paistis hõõguvat ta rind" — ei ole enam pärit lapse elamuste maailmast.

Järgnevates osades libastub autor jälle talle omastesse arutlustesse, mis algul paljutõotava luuletuse viivad kunstiliselt madalamale tasemele.

Luuletuses „Kivid", mis kuulub kogumiku parimate luuletuste hulka, on poeedil õnnestunud uut ühiskondlikku jõudu veenvalt näidata kauni looduspildi kaudu, mille alal M. Raud on üldse tunnustust vääriv meister:

Hõljutades kõpsvaid tuumi
põld kui tormi jooksvat näib —
rukis nõuab rohkem ruumi,
kividele peale käib...

Kujukalt oskab poeet siin näidata seda uut, mis toimub sotsialistlikus külas. Ja kui ta lausub: „... neid (s. o. kive) on vist kui härgi/ viidud — lõõgapidi peos...", siis lugeja tunneb kivivedamise taga uut võimsat jõudu, mida on loonud nõukogude kord mitte ainult tehnika, vaid ka uute tootmissuhete näol.

Eraldi tuleks rääkida poeemidest „Andrus Johani" ja „Silmatera". Esimene neist ilmus „Loomingus" 1951. a. ja sai kohe terava, kuid õiglase arvustuse osaliseks. Kahjuks on autor selle kriitika põhiliselt tähele panemata jätnud ja avaldanud poeemi peaaegu endisel kujul. Tehtud parandused kannavad rohkem üldiste redaktsiooniliste ja stiililiste kui sügavamate sisuliste paranduste laadi. Näiteks „Loomingus" nr. 11, 1951. a. oli:

Ülestõus... Siia, tööliste murdu
oma teoseski liida ka end.

Luuletuskogus on see koht ümber tehtud niiviisi:

Ülestõus...
Siia, rahvamurdu
kogu hingega kõitis ta end —

mis on kahtlemata väljenduslikult selgem, puhtam, kuid ei kõrvalda milgi määral põhilisi puudusi poeemist. Või teisal jälle „Loomingus":

Oma võimuletulekust hõiskav
karmikäeline tööliskiass!

Luuletuskogus:

Kuidas võidule vastu hõiskab
karmikäeline tööliskiass!

Ka selles paranduses ei ole midagi sisuliselt olulist. Kirjanik ei ole tõsiseid järeldusi teinud sellest kriitikast, mis nõudis Andrus Johani kuju näitamist ajalooliselt õigesti, samuti ka tema koha ja osa näitamist 1940—1941 a. sündmustes.

Teine poeem „Silmatera" ilmus käesoleval aastal „Loomingu" märtsinumbris ja peaaegu üheaegselt ka retsenseeritavas luuletuskogus.

Oma poeemides on M. Raud püstitanud endale suure ja tänuväärt ülesande: näidata töörahva eesrindlike esindajate, eeskätt kommunistide suurt ja üllast eeskuju. Seejuures esineb ta põhiliselt ainult ühe kangelasega, kelle kaudu ta püüab väljendada revolutsioonilise võitluse, samuti sotsialistliku ülesehitustöö mitmesuguseid külgi.

Lugeja on ennekõike huvitatud, kas omal ajal „Andrus Johanile" (millisel teosel on „Silmateraga" ülesehituselt palju sarnasust) osaks saanud kriitika on uues poeemis viljastavat mõju avaldanud või mitte. Peab möönma, nagu järgnevalt näeme, et mõningaid olulisi järeldusi on poeet sellest kriitikast tõepoolest teinud.

„Silmatera" teemaks on ühelt poolt eesti tööliskiassi võitlus kodanluse ja fašistlike anastajate vastu ning võidu saavutamine viimaste üle, teiselt poolt nõukogude eesrindliku teaduse osa stalinlikus hoolitsuses töötajate heaolu eest. Kõike seda on püütud edasi anda põhiliselt ühe inimese eluloo kaudu. Selline „kangelase elulugu" aga ei võimalda küllaldast sündmuste pinget ja dünaamikat. Süžee jääb paratamatult liiga ühekülgseks ja kahvatuks. Teost kandev konflikt kipub tinglikuks jääma juba selletõttu, et teoses pole konkreetse tegelasena antud mingit peakangelase vastasjõudu. Antud juhul on peategelase antipood esitatud mingi ebamäärase, halli ja ilmetu klassivaenlaste-kodanlaste jõuguna. Kuid ka peategelast ennast on raske rahuldavalt karakteriseerida, kui ei ole sügavalt näidatud tema konkreetseid kokkupuuteid teiste tegelastega — nii positiivsete kui ka negatiivsetega. Karakterite tüpiseerimisel ja individualiseerimisel on üheks põhinõudeks näidata nende vahekorda teiste tegelastega. Antud juhul on aga seda näidatud väga vähe ja visandlikult.

Nõrk on ka side ajajärguga. Peakangelase elu näib olevat küll sõltuv ajaloolistest sündmustest, kuid viimased on visandatud siiski kandva süžee k õ r v a l, omaette. Tuleb veel tähendada, et selline teema käsitlusviis — „ühe kangelase elulugu" — ei ole küllalt sobiv poeemile, mis haarab pikemaid ajavahemikke, palju aastaid ja isegi aastakümneid, sest see toob paratamatult kaasa ajaloolise tausta hõreduse — liiga põgusa ja seetõttu paratamatult kuivaks jääva ülevaate Just need negatiivsed momendid, kui vaadelda teost vormilisest küljest, annavadki ennast M. Raua kõnesoleva poeemi juures kõige rohkem tunda.

Siirdudes teose sisulise külje vaatlemisele tuleb ennekõike märkida peakangelase õnnestunud valikut ning (eriti lõpupeatükkides) seda tähtsat ja huvitavat osa, mille kirjanik on talle täita andnud Teoses on käsitletud moonakapoja Peeter Kaarupi lihtsat, kuid võitlusrikast elukäiku — noorukina tsaaririigi, hiljem kodanliku Eesti rasketes tingimustes. Peetrist saab trükiladuja. Klassiteadvus toob ta viimaks kommunistliku partei ridadesse. Peeter on lakkamatult oma võitluspostil, kuni kaitsepolitsei nuhid ta tabavad. Algab kümme aastat kestev vaevarikas sunnitööperiood, mis ei suuda murda Peetri ega ka tema väljapoole vangilaagri okastraati jäänud naise Anna revolutsioonilist meelsust. Peetril kasvab sunnitööl silmadele kae. Pimedana pääseb ta viimaks sunnitöölt, tuleb koju, kus teda vastu võtavad naine ja vahepeal kümneaastaseks sirgunud poeg Pöördeliseks suursündmuseks Peeter Kaarupile saab nõukogude korra taaskehtestamine Eestis 1940. a. Järgneb fašistliku okupatsiooni pilkane öö, mille Peeter samuti üle elab, kuni saabuvad võiduka Nõukogude armee väeosad, kellega koos tuleb tagasi taasvabastatud Eestisse ka Kaarupite poeg Poeemi viimane osa on pühendatud selle suure stalinliku abi ja hoole iseloomustamisele, mis on osaks saanud nõukogude inimestele Usutavalt avaldub see Peetrile nägemise tagasiandmises maailmakuulsa nõukogude teadlase professor Filatovi poolt, kes vabastas Peetri silmad kaest. Selline on poeemi kokkuvõtlik sisu, mida autor on kohati kahjuks rohkem põgusalt jutustanud kui veenvalt näidanud.

Peab märkima ka olulist vahet „Andrus Johani" ja „Silmatera" vahel. Kui esimene neist patustab elutõe vastu, näidates oma kangelast sageli ebareaalsetes olukordades ja on kohati melodramaatiline, siis „Silmateras" on luuletaja sellelaadilisi vigu ja puudusi üldiselt suutnud vältida. „Silmateras" ei mõtle ta enam välja võltse stseene, ei luuleta „kangelaslikke" olukordi. „Silmateras" kirjeldatakse tagasihoidlikult ja pretensioonideta hariliku inimese elu ja võitlust. Kuid sellest hoolimata näeme selle inimese tõelist kangelaslikkust, mis ei seisne mingis ülepingutatud, ootamatus sangariteos, vaid ainult oma ülesande ausas täitmises ja lõpuni ustavaks jäämises tööliskiassi suurele üritusele, Lenini ja Stalini õpetusele. See ongi tema kõige väärtuslikum ja kallim omadus:

... Silmavalgus on võetud sult ära
Kes selle võtsid, sa isegi tead.
Aga kalliks kul
silmatera
mele partei sinu ustavust peab.

Peeter Kaarup toimib ja käitub nii, nagu talle tundub endastmõistetavana, pretendeerimata heroismile. Ja just see loomupärane tagasihoidlikkus ning lihtsus teeb tema kuju meile sümpaatseks.

Silmapaistva meisterlikkusega on Peeter Kaarup kirjeldatud seal, kus ta ootab pärast operatsiooni selle tulemust, kas läks korda või mitte? See Kaarupi sisemine ärevus on hästi ja usutavalt edasi antud, kuigi Peeter jääb seejuures väliselt rahulikuks:

Kell võib olla ehk ühe paiku,
«Pravda» on raadios ammu loetud.
Kuulates sõnata, sammuta vaikust
Kaarup lamab; pea kätele toetub.

Siin on kõik karakteerne vanale töölisele-kommunistile: „„Pravda" on raadios ammu loetud" — see näilikult väike detail ütleb palju. Lugeja kujutluses tekib kohe elavalt raadiosse kiindunud pimeda inimese kuju, kellele just „Pravda" ettelugemine raadios tähendab väga palju, on talle iga päev otsekui elu lähtepunktiks. Siin avaldub kahtlemata poeedi kunstimeisterlikkus, mis kahjuks pole kõikjal samal kõrgusel.

Nagu öeldud, ei käsitle kõnesolev poeem ainult eesti proletariaadi võitlust nõukogude võimu ja sotsialismi eest. Siin näeme ka eesti rahvast Nõukogude vennasrahvaste peres ning nõukogude eesrindlikku teadust rahva heaolu teenistuses. Uldiselt hästivalitud teema ja peakangelase õige iseloomustus lubavad loota silmapaistvat ilukirjanduslikku teost. Kuid „Silmatera" lugedes kohtame siiski ka palju häirivat. Juba esimestest stroofidest alates hakkab lugejat pahandama poeetiline trafaretsus, sageli liiga otsitud, keerukad väljendid, mis ei ole sugugi kooskõlas sügava, tõsise sisuga. Lõpuks paneb lugeja poeemi käest, saamata täit rahuldust. Ometi süžeemotiiv nõukogude silmapaistva teadlase abist eesti proletariaadi veteraanile on nii tubli ja paljutõotav.

Milles seisneb viga? Mis häirib lugejat?

Kõigepealt see, et poeem tundub suures ulatuses mingi riimikroonikana, milles leidub rohkesti kunstlikke luulenikerdusi: „Peeter kui läks — alles pooleldi sulil, (milline kõlaline assotsiatsioon! — E E.) tiib pidi lennata kandma "

(Järg 4. lk.)

EN Kirjanike Liidus

EN Kirjanike Liidu juhatuse laiendatud koosolekul olid arutlusel ilukirjanduse tõlkimise olukord ja EN Kirjanike Liidu tõlkesektsiooni töö küsimused. Ettekandega esines L. Remmelgas, sõna võtsid O. Samma, V. Kruus, H. Tiidus, P. Rummo, T. Tomberg, F. Kauba, V. Ruškis, U. Laht ja Moskva kirjanikud N. Tšukovski ja L. Toom.

Koosolek märkis, et ilukirjanduse tõlkimise tase vabariigis on viimastel aastatel tõusnud, suurenenud on tõlkijate arv ja kasvanud tõlkijate ning ilukirjanduslike tõlgete toimetajate kogemused. Koosolekul nimetati rida hästi tõlgitud proosa- ning luuleteoseid, mis kõnelevad tõlkekultuuri tõusust.

Kuid samal ajal ilmub meie kirjandusturule veel palju üsna keskpäraseid tõlkeid; neis pole küll vigu ja mõttemoonutusi, nad on isegi üsna korrektsed ja siledad, kuid nad ei suuda edasi anda tõlgitava autori teose keele ja stiili ilu ning iseloomu, pole naudinguga loetavad. Küllalt sagedaseks nähtuseks on hoopis halbade, kohmakate, puiste, eesti keele grammatika reegleid ignoreerivate tõlgete ilmumine (L. Kurai tõlgitud Gaidari jutustused, M. Prääts tõlgitud „Jutustus Zojast ja Šurast“, Pedajate tõlgitud „Klim Samgini elu“, K. Puskari tõlgitud „Vasjok Trubatšov ja tema sõbrad“, H. Luige tõlgitud V. Jermilovi monograafia Tšehhovist jt.). Nii ettekandja kui ka paljud sõnavõtjad märkisid, et eesti keelest vene keelde tõlkimise tase on üldiselt madalam ja et ees seisab suur töö nende tõlgete kunstilise taseme tõstmiseks.

Koosolek näitas, et ilukirjanduse tõlkimise taseme tõusu pidurdab peamiselt laialdaselt levinud liiga sõnasõnaline, mehaaniline tõlkimine; ei tõlgita mõtteid, vaid sõnu, kusjuures sageli kantakse eesti keelde üle isegi originaalkeele lauseehitus. See kõik teeb tõlke kohmakaks, puiseks, raskesti loetavaks. Ettekandja tõi rea näiteid niisuguse tõlkepraktika kohta, sealhulgas seda, kuidas vene keelele väga omaste oleviku ja mineviku gerundiumide, samuti ka partitsiipide mehaaniline ülekandmine eesti keelde muudab lause ebaloetavaks, raskepäraseks, ja me ei saa eesti keeles kunstiliselt nauditavat tõlget, vaid mingi verbide -des ja -nud vormide harjutustekogu kooliõpilaste jaoks. Sõnasõnalise, mehaanilise tõlkimise praktika on juurdunud kõigepealt seetõttu, et EN Kirjanike Liidus pole tegeldud tõlkepraktika üldistamisega, tõlketeoreetiliste küsimuste läbitöötamisega, pole korraldatud tõlkijate kogemuste vahetamist. Ka tõlkekriitika on nõrk, vahel isegi desorienteeriv, sõnasõnalisuse poole suunav. Tõlkijate ja toimetajate hulgas puudub selge arusaamine sõnasõnalise ja kunstilise tõlke vahekordadest.

Koosolekul kritiseeriti teravalt ka Eesti Riikliku Kirjastuse tegevust ilukirjanduse tõlkimise alal. Märgiti, et seal ei vaadata igakord ilukirjanduse tõlkimisele kui tähtsale loomingulisele, kirjanduslikule tööle, ja ilukirjanduse tõlked usaldatakse inimeste kätte, kellel pole ei kirjanduslikku ettevalmistust ega ka eeldusi. Nii mõnelegi on tõlkimine muutunud kergeks ja teenimatuks tuluallikaks, millele omal ajal juhtis õigesti tähelepanu tolleaegse PKRV ülema käskkiri, mis aga senini pole asja kuigi palju parandanud. Mitmed sõnavõtjad märkisid õigustatult, et paljud kirjastuse oma töötajad, eriti toimetajad, on ise ülekoormatud rohke tõlketööga ja neil jääb vähe aega oma otseste tööülesannete täitmiseks ning oma kvalifikatsiooni tõstmiseks. Märgiti ka, et kirjastus ei soodusta tõlkijate spetsialiseerumist ühe või teise kirjaniku teoste tõlkimise alal. Gorki teoseid on meil tõlkinud nii suur hulk tõlkijaid, et üldmulje Gorki loomingust eesti keeles on väga kirev ja ebaühtlane. Luuletõlgete tase on üldiselt kõrgem proosatõlgetest, kuid luulet on tõlkes ilmunud väga vähe. Selles on suuresti süüdi kirjastus, kes ei planeeri pikemate luuleteoste, eriti klassikaliste teoste tõlkimist kauema aja peale ette, ei sõlmi luule tõlkijatega pikematähtajalisi lepinguid, mis on aga eriti vajalik, sest klassikalise luule suurvormide tõlkimine on aastate töö. Kirjastuse lühinägelikkuse tõttu pole seni eesti keeles ilmunud Puškini, Lermontovi, Nekrassovi, Majakovski tähtsamad teosed, samuti ka nõukogude vennasrahvaste poeetide luulevalimikke.

Koosolekul räägiti ka sellest, et Kunstide Peavalitsuse poolt organiseeritavad draamateoste tõlked on sageli nõrgad, et ajakirjades ja ajalehtedes ilmub palju nõrku ilukirjanduslike teoste tõlkeid. Nende organisatsioonide praktika varjata ilukirjanduse tõlkijaid anonüümsuse taha mõisteti koosoleku poolt teravalt hukka.

Õigustatud kriitika osaliseks sai EN Kirjanike Liidu tõlkesektsiooni töö. Märgiti, et just see organ peaks olema tõlkepraktika üldistamise juhtiv keskus, kuid ta on väga vähe tegelnud ilukirjanduse tõlkimise küsimustega. Ka paljud kirjanikud, kes võiksid tõlkida, ei tegele ilukirjanduse, eriti klassika tõlkimisega. EN Kirjanike Liidu juhatuse ja Eesti Riikliku Kirjastuse vahel puudub kontakt tähtsamate tõlkeküsimuste lahendamisel.

Pikema sõnavõtuga esines N. Tšukovski Nõukogude Kirjanike Liidu rahvuskirjanduste komisjonist, kes ütles, et tõlkeprobleemid on väga teravalt üles tõusnud üle kogu maa. Rahva nõuded hea tõlke järele on kasvanud kiiremini kui tõlketöö kvaliteet. Tõlketöö mahajäämuse üheks tähtsamaks põhjuseks on segadus tõlkealastes teoreetilistes mõistetes ja naiivne ettekujutus tõlketööst. Sageli peetakse mingisse rahvusse kuulumist juba küllaldaseks eelduseks tõlketöö jaoks. Tõlkimine on aga tähtis kultuuriline töö, sest halb tõlge kahjustab kultuuri arenemist. Ilukirjanduse tõlkimise küsimused on tähtis sektor Kirjanike Liidu töös, sest tõlke täse oleneb suurel määral kirjanduse tasemest.

EN Kirjanike Liidu juhatus võttis vastu otsuse tõlkesektsiooni töö parandamiseks. Tõlkesektsioon peab käesoleva aasta lõpul läbi viima tõlketeoreetilise konverentsi, koos kirjastusega läbi arutama ja lahendama suurte klassikute (Tolstoi, Gorki jt.) kogutud teoste ja luule tõlkimise küsimused. Samuti peab tõlkesektsioon veel käesoleval aastal analüüsima ja läbi arutama eesti keelest vene keelde tehtud tõlked. Koosolek rõhutas seda, et tõlkesektsioon suudab oma ülesandeid täita ainult siis, kui ta tõmbab tõlkeküsimuste läbitöötamisele kaasa kõiki paremaid tõlkijaid.

Luule konkreetsusest ja ebamäärasusest

(3. lk. järg)

Tõsi küll, poeemis leidub ka lihtsaid, otse majakovskilikult kõlavaid värsse, nagu

Kodanlus pakub siin Eestimaad müüa,
ostjaks on okupantide väed.
Tarvis on täägiga lahti lüüa
reetmisetehinguks antud käed.

Kuid kahjuks pole selliseid häid, selgeid ja kujukaid üldistusi palju. Tõelise tunnetekülluse, mõttesügavuse ja väljendusliku ereduse asemel leiame enamasti ikka niisuguseid kulunud võrdlusi, nagu „Read nagu põleksid Kaarupi peos,/ tähed kui hõõguksid valust ja vaevast“... Siin esinevad küll sellised „kanged“, afekti taotlevad sõnad, nagu „põlema“, „hõõguma“, „valu“, kuid need ei avalda lugejale loodetud mõju, sest ta ei taju nende šablooniliste luulekujundite taga poeedi enda ehtsaid tundeid, vaid hindab neid nagu luuletehnika „tavalisi“ tinglikke elemente. Samalaadne, odavat efekti taotlev on värss: „Tööliste verega käsi pestes/ kodanlus Londonis Eestiga kaupleb.“

Poeemi üheks puuduseks on ka mitme kuju kahvatus ja skemaatilisus. Kui Peeter Kaarupit on pika kirjelduse abil siiski küllalt hästi iseloomustatud, kui me saame põgusa pildi lihtsast töölisnaisest Annast ja vanast Riigorist, siis Kaarupite pojale pole üldse antud iseloomustavaid jooni; ometi esindab tema nõukogude inimeste noort põlvkonda. Poeemis on veel esitatud professor Filatov. Kuid ka tema kuju ei ole antud küllaldase selgusega, vaid rohkem üldjoontes. Tõsi, Filatovi välimusest on antud päris hea kirjeldus tabava, kuigi varem kasutust leidnud iseloomustamisvõtte kaudu:

Ülení valges ja isegi valge
vaatab Filatov temale otsa, —
vaevalt märgatav naeratus palgel,
vaatab kui aednik õitsevat
oksa.
(Minu sõrendus. — E. E.)

See on kaunis võrdlus ning harmoneerib lugeja ettekujutusega Filatovist ja ühtlasi tekitab assotsiatsiooni Mitšuriniga. Kuid me ei leia poeemis midagi a i n u l t Filatovile iseloomulikku. Autor oleks pidanud põhjalikumalt uurima kõiki Filatovi kohta käivaid andmeid ja materjale. Suure teadlase kuju sügavama näitamisega oleks kogu teos palju võitnud. Kodanluse leerist pole püütudki kedagi näidata, kui mitte arvestada möödaminnes prokurör Teemandi kohta tehtud märkust, kes vanglates kärkis: „Siin te mul kõngete, hiljem või varem...“ Jääb arusaamatuks, kuidas autor veel pärast seda, kui tüüpilisuse probleem on nii teravalt üles tõstetud, võis nii jaheda südamega töötada karakterite kujundamisel.

Jääb üle teha veel üks üldist laadi pisimärkus terve luuletuskogu kohta. Miks ei ole autor olnud järjekindel luuletuste dateerimisel? Suurem osa luuletusi on jäetud dateerimata. See aga ei ole teose hindamise seisukohast sugugi nii tähtsusetu, kui esialgu võib tunduda. Seda enam, et suurem osa luuletusi on võetud kogumikku peaaegu muutmata kujul.

Ära märkides ja tunnustades poeedi edasist loomingulist edu, tema uut panust Nõukogude Eesti luulesse, tuleb siiski tähendada, et autor pole nähtavasti veel lõplikult üle saanud kodanliku aja luule kidunemise kahjustavatest tagajärgedest, mida ta ka ise oma varasema luule suhtes on tunnistanud:

Me eksitatult elust aru saime —
kõik vale pisaratest nõretas...
Ja mele enestegi luuletaime
aeg kiskus kiduraks ja kõveraks.
(«Sõnake Puškinist»).

Nõukogude ühiskonna elu ja eeskätt just meie inimeste sügav ning igakülgne tundmaõppimine, poeedi enda aktiivne koostöö kommunistliku ühiskonna ehitajatega linnas ja maal — see oleks M. Rauale kõige tõhusamaks vahendiks tema luules seni esinevate puuduste kõrvaldamiseks. Ka tuleb tal otsustavalt loobuda sellisest üleolevast hoiakust kriitika suhtes, nagu see ilmneb eriti poeemi „Andrus Johani“ puhul.

Lend uut kunstikaadrit

24. kuni 29. juunini toimus Eesti NSV Riiklikus Kunstiinstituudis diplomitööde kaitsmine. Riikliku eksamikomisjoni ees, kelle tööd esimehena juhatas Vene NFSV teeneline kunstitegelane, Stalini preemia laureaat professor F. Bogorodski, kaitses oma diplomitöid tänavu 50 lõpetajat.

Maalifakulteedi lõpetasid maalikunstniku kvalifikatsiooniga A. Johanson, A. Kasemets, U. Kolk, L. Kokamägi, L. Melnikov, L. Muuga, R. Saare, M. Soosuu, P. Šljapin, J. Zujev ja T. Zujeva. Sama fakulteedi teatridekoratsiooni eriala lõpetas E. Härm. Diplomitööde kaitsmisel sai erilise tunnustuse osaliseks Leili Muuga töö „Mendelejev tervitab Tartu ülikooli selle 100 aasta juubelil“. Ajalooteemalistest töödest väärib tähelepanu ka Aksel Johansoni töö „Rehepeks mõisas“, mis on loodud Ed. Vilde teose „Mahtra sõda“ ainetel.

Skulptuurifakulteedi lõpetasid kunstnik-skulptori kvalifikatsiooniga M. Beek, L. Paluteder, M. Tiilen, L. Tolli ja A. Uukareda. Kõrge hinde väärilisekс tunnistati Lembit Tolli „Maadlejad“ ja Aime Uukareda töö „Kaukaasia ratsamäng“. Mõlema autori tööde kompositsioon on hea, ja nad on veenvalt näidanud põhjalikke teadmisi anatoomias. Eskujuliku hinde väärilisekс tunnistati samuti Lembit Palutederi töö „Tasuja“ ja Marie Tilleni „Kettaheitja“.

Graafikafakulteedi lõpetasid E. Kaljas, E. Kotsar, H. Raudberg, E. Raudsepp, A. Ruutsoo, L. Ruus, V. Tolli ja I. Vedler. Diplomitööde kaitsmisel äratasid erilist tähelepanu Viive Tolli vabagraafilised lehed oforttehnikas teemal „Kalapüük Kihnu saarel“; neid hinnati eriti kõrgelt. Rohketes sõnavõttudes kriipsutati üksmeelselt alla teema selget lahtimõtestamist ning autori meisterlikku joonistusoskust. Eskujuliku hinde said ka Endel Kotsari illustratsioonid E. Bornhöhe romaanile „Tasuja“, Enno Kaljase joonistused Fr. R. Kreutzwaldi muinasjutule „Vaeselapse käsikivi“ ja Hilda Raudbergi vabagraafilised lehed teemal „Sood viljakandvaks“.

Arhitektuurifakulteedi lõpetasid ruumikujunduse erialal P. Madalik ja V. Pormeister ning aia- ja pargikujunduse erialal I. Pehtla ja V. Solomatin. Ruumikujundajail Paul Madalikul ja Valter Pormeistril oli diplomitöö teemaks „ENSV Ülemnõukogu koosolekutesaali ümberkujundamine“. Aia- ja pargikujundajaist esitas Inge Pehtla otstarbeka lahenduse Võru rajooni Leninimelise kolhoosi kujundamisel ja Vaike Solomatin Pirita-Kose rajooni kultuuri- ja puhkepargi planeerimisel.

Kõige suurem on lõpetajate arv tarbekunstifakulteedis.

Klaasehistöö eriala lõpetasid edukalt kolm diplomandi. Helle Käär oma diplomitöös — spordikarikas — oli kujunduse teemaks valinud kergejõustiku. Kaitsmisel märgiti, et diplomand on meil esimesi, kes on edukalt suutnud ühendada teoses klaasehistööd metallehistööga. Originaalse lahenduse klaasplaadi kunstilises kujundamises leidis ka Vaike Maripuu. Tema lauaplaat Nõukogudemaa rahvaste tantsijate kujutustega, valmistatud klaasmaali tehnikas, on huvitav ja oskuslikult joonistatud. Kolmanda klaasehistöö lõpetaja Helga Teltma diplomitöös — puuviljavaas — on kujutatud noori mitšuurinlasi mitmesuguses tegevuses.

Nahkehistöö erialal anti tarbekunstniku kvalifikatsioon Alma Keskülale ja Aino Rosenupule. Mõlema diplomandi tööd, nii Tallinna 800 a. juubelit tähistav nahkne laegas (Kesküla) kui ka seinalehe nahkne alus pioneeride teemal (Rosenup) olid tehniliselt laitmatult valmistatud ja leidsid eksamikomisjonilt heakskiitmist.

Kunstilise keraamika eriala lõpetasid edukalt ja ühtlase tasemega S. Hanson, L. Jõõts ja S. Lõhmus.

Tarbekunstniku kvalifikatsiooniga lõpetasid kunstilise kostüümi eriala A. Bulkin, D. Isok, E. Tammal ja I. Treufeldt. Moeloominguga kaitsesid oma diplomeid Astrid Bulkin ja Elga Tammal. Kui esimene kasutas uusmoe loominguks põhiliselt detaile eesti etnograafilisest rahvarõivast, siis Tammali moelooming tugineb peamiselt ajaloolisel ja teiste vennasrahvaste rahvarõiva ainetel. Kõrge hinnangu osalisteks said Dagmar Isoki trükikanga kavandid ühes neile vastava moeloominguga ning Irene Treufeldti kavandid 1955. a. üldlaulupeo kostüümide kujundamiseks. Huvitav on märkida, et viimati mainitud diplomand kasutas oma loomingus eesti etnograafilise rahvarõiva motiive ümbertöötatud kujul, lähtudes kostüümide massilise tootmise ja kasutamise nõudeist.

Kunstilise tekstiili erialal kaitsesid diplomitöid edukalt kuus diplomandi. Dekoratiivkangaid kavandeis ja osalt materjalis esitasid Helga Alling, Ellen Parro ja Koidu Sirp, kavandeid vaipadele Asta Lembe, gobelääne kavandasid Grigori Onufrijev ja Helen Sirel. Erilise tunnustuse sai H. Sireli kavand.

Metallehistöö eriala lõpetasid tarbekunstniku kvalifikatsiooniga kolm diplomandi. Õie Küti diplomitööks oli sporditeemaline auhinnakarikas, Juta Vahtramäe esitas dekoratiivse vaasi teemal „Leningrad 250-aastane“. Vladimir Leškin kaitses oma diplomit kunstipäraselt kujundatud laearmatuuriga.

30. juunil anti instituudi lõpetajaile diplomid pidulikult kätte. Diplomid kiitusega said maalikunstnik Leili Muuga, graafik Viive Tolli, skulptorid Lembit Tolli ja Aime Uukareda, kunstnik-ruumikujundaja Paul Madalik, kunstnik-keraamik Liidia Jõõts ja kostüümikunstnik Elga Tammal.

Kogu noorel äsja instituudi lõpetanud kunstikaadril seisab ees üks kuu puhkust. Pärast seda asuvad nad tööle vastavalt omandatud teadmistele ja oskustele. Maalikunstnikud ja skulptorid rakenduvad põhiliselt vabale loomingulisele tööle, arhitektuurifakulteedi lõpetajad siirduvad projekteerimisbüroodesse, graafikud kirjastuse ja trükikäitiste juurde, tarbekunstnikud aga tootvatesse ettevõtetesse: Kunstitoodete Kombinaati Tallinnas ja Tartus, rajoonide tööstuskombinaatidesse, klaasi-, juveliir- ja tekstiilikäitistesse. Väljapoole meie vabariiki siirduvaist märgitagu gruppi kostüümikunstnikke, kes asuvad tööle Riia moemajja, üht keraamikut, keda ootab töökoht Leningradis ning üht metallehistöö eriala tarbekunstnikku, kes soovib tööle asuda vastavas ettevõttes Kaukaasias.

Käesoleva aasta diplomitööd pannakse välja kunstinäitusel, mille Eesti NSV Riiklik Kunstiinstituut avab Kunstihoones Tallinnas 18. juulil.

I. Leesment

L. MUUGA «Mendelejev tervitab Tartu ülikooli selle 100 aasta juubelil» (õli)

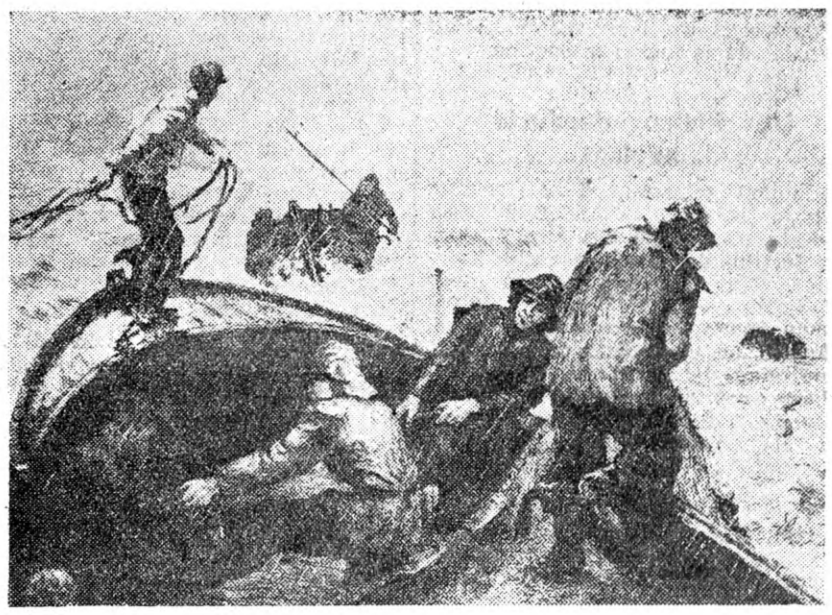

V. TOLLI Sarjast «Kalapüük Kihnu saarel» (ofort)

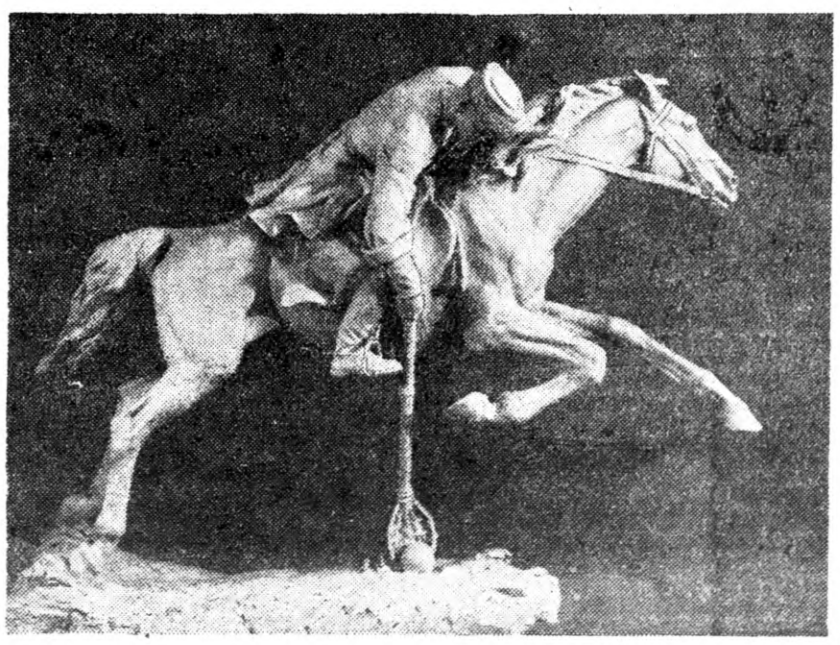

A. UUKAREDA «Kaukaasia ratsamäng» (savi)

Viisaastaku propaganda plakatiloomingus

Nõukogude rahvas elab ja töötab juba mõnda aega uue, viienda viie aasta plaani tähe all. See uus etapp kommunismi ülesehitamisel meie maal peab kajastuma eriti tugevalt poliitilises plakatis kui kujutava kunsti kõige massilisemas liigis ja poliitilise agitatsiooni tähtsas vahendis.

Vabariigi plakatikunstnikud on sel teemal loonud 8 poliitilist plakatit, mis propageerivad uue viisaastaku ülesandeid rahvamajanduse arendamisel. Neile lisanduvad veel mitmed samateemalised, mis on praegu tootmises ja ilmuvad vaatajate ette lähemal ajal.

Vaadeldes kõne all olevaid plakateid tuleb ennekõike märkida, et neis ilmnevad väga iseloomulikult kogu meie viimase aja plakatiloomingu saavutused ja puudused. Sellepärast tuleb käesolevas kirjutuses analüüsitavate plakatite najal kõnelda mõningatest valusamatest probleemidest meie plakatiloomingus üldse.

On möödunud aasta EKP Keskkomitee poolt organiseeritud vabariigi plakatialasest nõupidamisest, kus analüüsiti tehtud tööd ja püstitati rida põhilisi ülesandeid poliitilise plakati taseme edasiseks tõstmiseks. Selle ajavahemiku jooksul on märgata mõningat tõusu poliitilise plakati kunstilises teostuses, plakatistide professionaalses meisterlikkuses. Kuid esineb veel puudujääke teemade lahtimõtestamises, ideede väljatoomises, plakati spetsiifika mõistmises ja rakendamises.

Endiselt jääb tegelikust elust maha plakatite temaatika. Viienda viisaastaku teema on laialdane, haarates endasse kõiki meie tähtsamaid elualasid. Kuid meie plakatites ei kajastu veel kõige olulisemad, meie vabariigi tingimustes tähtsamad ülesanded. Uuel viisaastakul arendatakse edasi meie põlevkivitööstust, laevaehitust ja turbatootmist, suured ehitused on ette nähtud vabariigi elektrifitseerimise alal jne. Kõike seda pole aga kajastatud plakatis. Plakatistid ei reageerinud viisaastaku ühele suurimale ehitusele meie vabariigis — Kohtla-Järve—Tallinna gaasijuhtme ehitustöödele ja Tallinna gasifitseerimisele. Tööstuse alalt üldse on loodud seni vaid üks plakat (S. Škopi „Täidame viienda viie aasta plaani ennetähtaegselt!"). Põllumajanduse osas pole samuti propageeritud tähtsamaid ülesandeid — maaparandustöid ja loomakasvatuse arendamist. Hoopiski puuduvad plakatid, mis kajastaksid meie töötajate materiaalse ja kultuurilise heaolu tõusu uuel viisaastakul.

Mõningaid ülesandeid on kajastatud meie põllumajanduses (U. Külvi „Võidelgem eesrindliku tehnika täieliku ärakasutamise eest kolhoosipõldudel!", A. Küti „Laiendagem ehitustegevust kolhoosides!" ja A. Venderi—O. Soansi „Naiskolhoosnikud, omandage põllumajanduse mehhanisaatori austav eriala!"); kalandusele on pühendatud E. Maisaare ja E. Vaheri plakat „Rohkem kõrgeväärtuslikku kala riigile!"; ehitustööde arendamist käsitleb U. Külvi plakat „Kõrgemale ehitustöö tempo!"; metsatööde teemal on loonud A. Pilar plakati „Rohkem metsamaterjale rahvamajandusele!"; Nõukogude Liidu üldise võimsuse tõstmisele uuel viisaastakul on pühendanud oma plakati „Anname kõik oma jõu Nõukogude Liidu võimsuse tõstmiseks — rahu kindlustamiseks!" kunstnikud E. ja B. Valtsid.

Plakatil kui kujutava kunsti erilisel, iseseisval liigil on oma spetsiifika. Tema kunstilised võtted on näiteks maaliga võrreldes teistsugused. Plakatit iseloomustab tinglikkus ja lakoonilisus. Kõnealused plakatid aga näitavad, et kõik meie plakatistid ei mõista veel täielikult seda spetsiifikat, ei oska alati kasutada neid väljendusvahendeid, mille poolest plakat erineb maalist. See kehtib nii joonistuse, värvi kui ka kompositsiooni kohta. Enamiku plakatite juures näeme loidu joonistust, „naturaalset" värvi ja kompositsioonilist lahendust, mis on rangelt seotud aja ja ruumiga. Foonil ja ka esiplaanil on kujutatud sageli hulgaliselt pisiasju, millele on mõnikord osutatud niisama suurt või enamatki tähelepanu kui inimfiguurile ja selle näole. Niisugused on näiteks U. Külvi plakatid „Kõrgemale ehitustöö tempo!" ja „Võidelgem eesrindliku tehnika täieliku ärakasutamise eest kolhoosipõldudel!" Neist esimene on staatiline, väljendusvaene, saamatu kompositsiooniga (figuur pildi keskel, korduvad horisontaalid jne.). Teise juures segab ka värvikäsitlus, mis ei ole realistlik ega ka plakatlikult tinglik (liialdatud ühetaoline soe toon, mis on ühejõuline nii traktoristi näol kui ka taamal asetseval kombainil), millele lisanduvad jämedad vead perspektiivis. A. Pilari plakat „Rohkem metsamaterjale rahvamajandusele!" on tavaline „värviline pilt" metsaveost, ilma igasuguse agiteeriva jõuta.

Niisuguste plakatitega on tahetud öelda palju, kuid tegelikult on öeldud vähe, sest peamine plakatis — inimene ja tema olemus — on jäänud pisiasjade hulga varju.

Plakatis on vaja näidata ainult kõige olulisemat; on vaja välja valida peamine ja kontsentreerida sellele kogu tähelepanu. Niisuguses lakoonilisuses peitubki plakati suur emotsionaalne jõud. Kuid sageli nõuab suur, üldistatud idee plakatis tinglikku keelt. Täpset retsepti siin muidugi olla ei saa. Kõik oleneb teemast ja plakati süžeest. Mõnikord on vaja rõhutada kontuuri, mõnikord jätta foon neutraalseks. Neutraalne foon näiteks juhib tähelepanu kõrvale olustikult ning pöörab pearõhu kangelasele, inimesele, kriipsutades alla toimuva monumentaalsust ja tähtsust, suurendades plakati agiteerivat jõudu.

Niisuguses laadis on püüdnud lahendada oma plakati „Täidame viienda viie aasta plaani ennetähtaegselt!" kunstnik S. Škop. Tulemuseks on hea plakat. Dünaamiline kompositsioon, hea ilmestus koos plakatliku käsitlusviisiga muudab selle teose üheks silmapaistvamaks meie viimase aja plakatiloomingus. Teataval määral segab ainult kunstlikult külgepoogitud foon oma detailidega pildi vasakus servas. Oleks kogu foon jäänud neutraalseks, oleks plakat veelgi juurde võitnud.

Muidugi ei saa kõiki plakateid lahendada niimoodi. Kuid kahtlemata peaksid meie plakatistid julgemalt kasutama neid võimalusi, mida pakub neile plakati spetsiifika — tinglikkust, sümboolikat, dekoratiivsust jne., võttes siin eeskuju parimatelt nõukogude plakatistidelt.

Kuid need võtted ainuüksi ei kindlusta veel plakati head lahendamist, tema mõju, kui seal kujutatud inimesed on elutud, ilmetud või liialdatult magusad, kui me ei tunne neis tavalisi, tõelisi nõukogude inimesi. Enamikul meie viisaastakuteemalistest plakatitest (ja muidugi ka teistest) on see puudus silmatorkav. Plakatitel loodud kujud jäävad hingetuks, ideelise, emotsionaalse sisuta. Ja kuigi üsna sageli on tehtud tüübistiku sobiv, õige valik, siis need tüübid poseerivad tuimalt kunstniku ees, jäädes ükskõikseks selle suhtes, mis toimub nende ümber plakatil või milleks antud plakat kutsub üles vaatajaid. Niisuguse ükskõikse fotolikkuse all kannatavad mõlemad eespoolnimetatud U. Külvi plakatid. Peamised kujud — nii ehitaja („Kõrgemale ehitustöö tempo!") kui ka traktorist („Võidelgem eesrindliku tehnika täieliku ärakasutamise eest kolhoosipõldudel!") on siin pandud lihtsalt poseerima, nende näod ei ilmuta mingit huvi selle vastu, mida nad teevad, ega ütle ka vaatajale midagi. Puudused tüübi leidmises ja selle ilmestamises kahjustavad suuresti kunstnike E. Maisaare ja E. Vaheri muidu õnnestunud plakatit „Rohkem kõrgeväärtuslikku kala riigile!" See on kompositsiooniliselt hästi üles ehitatud, silmapaistvalt tugevasti joonistatud, tundvate koloriidiliste väärtustega teos. Ent sellel kujutatud kalur ei rahulda. Selles me näeme küll tublit töömeest, kuid mitte tuules ja päikeses parkunud näoga k a l u r i t, pealeselle ei sobi tema miimika kokku antud tegevuse ja ümbrusega, võrdlemisi ükskõikne ilme ei tekita vaatajais kaasaelamist.

Veidi teistlaadi puudus esineb A. Venderi ja O. Soansi huvitava ja liikuva kompositsiooniga plakatis „Naiskolhoosnikud, omandage põllumajanduse mehhanisaatori austav eriala!" Peategelane — naistraktorist — on küll hästi ilmestatud, kuid ei ole tüüpiline, mõjudes veidi magusana. Seevastu noored plakatistid E. ja B. Valtsid on suutnud oma plakatis „Anname kõik oma jõu Nõukogude Liidu võimsuse tõstmiseks — rahu kindlustamiseks!" luua hea, tugevalt emotsionaalse naisekuju, kelle sügavalt läbitunnetatud ilmestus suudab mõjutada, aktiviseerida vaatajat.

Meie plakatistid on vähe juurelnud tekstiosa üle plakatis, selle sidumise üle plakatil kujutatuga. Enamikul juhtudel kasutatakse siin ikka vana stampi — teksti paigutamist plakati alla eri värvi ribale. See kisub aga teksti lahti kujutatust, nende side jääb puhtväliseks.

Erandlikuks positiivseks näiteks on ses suhtes A. Küti plakat „Laiendagem ehitustegevust kolhoosides!" Meeldivas, mittešabloonilises šriftis tekst on oskuslikult paigutatud plakatile. Otse vastupidiselt on aga küsimuse lahendanud paljud teised kunstnikud. Väga halvasti mõjub näiteks teksti lahendus E. Maisaare ja E. Vaheri kalandusteemalise plakati juures, kus teksti eraldatust kujutatust rõhutab veelgi kirja paigutamine erkpunasele ribale, mis erineb täielikult plakati üldisest koloriidist. Mõne plakati (A. Venderi ja O. Soansi „Naiskolhoosnikud, omandage põllumajanduse mehhanisaatori austav eriala!") juures mõjub häirivalt tekstiga ülekoormatus: siin on lisaks ülesskutsele toodud veel tsitaat partei XIX kongressi direktiividest viienda viie aasta plaani kohta.

Kõiki plakatites esinevaid puudusi ei saa aga veeretada ainuüksi plakatikunstnike kaela. Mõnikord segavad plakatite kunstilisi kavatsusi mõnede plakatiloominguga tegelevate instantside (Kultuuriministeerium, Põllumajanduse Ministeerium jt.) nõuded ja näpunäited, mis kõnelevad küll heast tahtest kunstnikku abistada, kuid sageli näitavad plakatikunsti spetsiifika nõrka tundmist ja arvestamist. Nõudlikkust plakatite suhtes peaks tõstma ka Eesti Riikliku Kirjastuse kunstiline toimetus. Oleks hea, kui toimetus organiseeriks plakati valmimise protsessi kestel vähemalt paar konsultatsiooni kunstnikuga, millest võtaksid osa ka teiste instantside esindajad. Seega jääks ära palju tülikaid ja sageli ebavajalikke ümbertegemisi ja täiendamisi plakati juures. Vajalikul tasemel ei ole ka EN Kunstnike Liidu graafikasektsioonis toimuvad plakatikavandite arutelud. Seal arutatakse küll plakatite ideekavandeid, kuid need on sageli niivõrd algastmes, et konkreetse abi andmine osutub raskeks. Edasise töö käigus aga kunstnikule sektsioon enam abi ei osuta. Ka pole sektsioon korraldanud aktuaalsemate, põhilisemate plakatikunsti küsimuste arutamist ja ülevaatlikke arutelusid. Oleks väga teretulnud järjekordne ulatuslikum ja põhjalikum plakatiloomingu arutelu, kus meie viimase aasta plakatitoodang saaks sügava ja printsipiaalse analüüsi.

Kõneldes puudustest meie plakatiloomingus ei saa lõpuks mööda minna trükitehnilisest küljest. Ehkki meil on juba mõnda aega põhiliselt loobutud plakatite käsitsi litografeerimisest ja üle mindud fotomehaanilisele menetlusele, erineb ometi sageli trükitud plakat originaalist, ja seda halvas mõttes. Näitena võib siin tuua A. Küti ja E. Maisaar—E. Vaheri plakateid. Mõlematel on inimeste näod muutunud tunduvalt halvemaks kui originaalil. Esimesel on hakanud domineerima rohekas toon, teisel on kaluri nägu muutunud lamedalt pruuniks. Sealsamas kõrval on aga polügraafiliselt suurepäraselt õnnestunud plakateid. See näitab, et meie plakateid trükkivad trükikojad „Oktoober" ja „Kommunist" pole siin saavutanud veel stabiilsust, et puudused on tingitud mitte ainult „objektiivsetest" põhjustest (halvad trükivärvid jne.), vaid mõnikord ka polügrafistide mitte küllalt hoolikast suhtumisest asjasse.

Meie poliitilise plakati taseme tõstmiseks on vaja, et plakatikunstnikud mõtleksid sügavamalt järele oma loominguliste kavatsuste üle, kajastaksid kõiki olulisemaid ülesandeid nii uue viie aasta plaani täitmises kui ka üldse meie tormiliselt arenevas elus, mõtleksid sügavamalt järele plakatikunsti omapära üle, hoiduksid kordamast vana, annaksid uusi, julgeid ja andekaid lahendusi.

I. Torn

J. Šaporini „Dekabristid"

Suure huviga ootas meie maa muusikaavalikkus Stalini preemia laureaadi Juri Šaporini uue ooperi „Dekabristid" lavaletulekut NSV Liidu Suures Teatris.

„Dekabristide" esimesed etendused 23. ja 27. juunil kujunesid Moskva muusikaelu silmapaistvamateks sündmusteks. Kuulajad võtsid uue ooperi vastu väga soojalt, tänu selle emotsionaalsele muusikale, siirusele ja poeetilisusele.

Kehastada ooperis vene revolutsioonilise liikumise ajaloo traagilisemaid lehekülgi, avada dekabrismi olemust, anda eredaid kunstilisi üldistusi feodalismi ja isevalitsuse vastu võitlejate, aadelkonnast revolutsionääride kujudest — see on äärmiselt nõudlik ülesanne heliloojale kui ka libretistile.

J. Šaporin on ka varem valinud oma suurvormi teoste süžeesid Vene ajaloo tähtsamaist sündmustest. Oratoorium „Jutustus võitlusest vene maa eest" (1944) kajastab Suure Isamaasõja kangelaslikke päevi, sümfoonia c-moll (1932) programmiks on kodusõja episoodide edasiandmine, kantaat-sümfoonia „Kulikovo väljal" (1939) käsitleb võitlust tatarlaste ikke vastu, lõpuks ooper „Dekabristid" on pühendatud 14. detsembri 1825. a. ülestõusule Peterburis. Kui veel meenutada J. Šaporini tööd kino- ja lavamuusika alal („Minin ja Požarski", „Suvorov", „Kutuzov", „Perekopi tormijooks" jt.), siis on eriti ilmne helilooja huvi heroilis-patriootilise žanri arendamise vastu.

J. Šaporini töö ooperiga „Dekabristid" on kestnud pikemat aega (alates 1925. aastast). Eriti intensiivseks muutus see ooperi uue redaktsiooni loomisel, millega helilooja, arvestades ühiskondlikku kriitikat, töötas viimase paari aasta jooksul. V. Roždestvenski libreto aluseks on Aleksei Tolstoi draamatiline poeem „Polina Gebl (Dekabristid)". Kohati on libretist kasutanud dekabristide Rõlejevi ja Odojevski, samuti Puškini isevalitsusevastast luulet.

Ooper koosneb neljast vaatusest ja kümnest pildist: „Štšepina-Rostovskaja mõisas", „Postitraktil", „Aastalaat", „Rõlejevi juures", „Talvepalees", „Senati väljakul 14. detsembril 1825. aastal", „Ball-maskeraad", „Kasematt", „Peeter-Pauli kindlus" ja „Siberi teel". Neis piltides ja episoodides on näidatud dekabriste ette valmistamas „sõjaväelise revolutsiooni" plaani, juhtimas sõjaväeosi võitluses tsaari suurtükkide tule all, jutustatud rahva ägamisest mõisnike ikke all, vene soldati traagilisest olukorrast tsarismi metsikutes tingimustes. Ooperis on käsitletud rahva ja dekabristide vastastikuseid suhteid, kusjuures rahvas, vastavalt ajaloolisele tõele, ei osutu siin aktiivseks, määravaks jõuks. Rida dramaturgiliselt tähtsaid episoode on liidetud pildis „Senati väljakul 14. detsembril 1825. aastal". Ooperi tähtsaks kulminatsiooniks on stseen Rõlejevi juures, mis avab ülestõusu sisu ja iseloomustab peakangelasi.

Selle monumentaalse ooperi lavastuses on kaastegevad üle kolmesaja esineja.

KIRI TARTUST

Möödunud hooaja muusikaelust

1952/53. a. kontserthooaeg Tartus on olnud elevusrikkam kui kunagi varem. Tartus on olnud rohkesti sisukaid ja huvitavaid kontserte. Siin on käinud rida nimekaid Nõukogude Liidu interpreete (tšellist M. Rastropovitš, pianistid G. Ginsburg, V. Meržanov ja M. Grinberg, viiuldaja G. Barinova ja rida teisi), on esinenud kammeransambleid, Taga-Karpaatia ja Kabardiini lauluja tantsuansamblid, Riiklik Voroneži Koor ja rohkesti estraadibrigaade.

Filharmoonia on korraldanud ka mõnede meie vabariigi interpreetide iseseisvaid kontserte (T. Kuusik, E. Laidre ja E. Lippus), Riikliku Akadeemilise Meeskoori esinemisi ja kahel korral Eesti Raadio sümfooniaorkestri külaliskontserte R. Matsovi ja S. Prohhorovi juhatusel. Tegutses muusikalektoorium, mille liinis viidi läbi kõik plaanis ettenähtud üritused. Rea kontserte organiseeris oma jõududega ka RAT „Estonia".

Eesti Riikliku Filharmoonia kui keskse kontsertorganisatsiooni töö Tartus on lõppenud kontserthooajal mõnevõrra paranenud. Kontsertide külastatavus eelmiste aastatega võrreldes on peaaegu kahekordistunud, mis tõendab, et muusika tungib üha enam ja enam massidesse. Kuid me ei tohi rahuldada ainult keskmiste arvuliste näitajatega, vaid peame vaatama ka arvude taha, sisulist külge. Ja selles osas esineb veel puudujääke.

Eraldi tuleks peatuda RAT „Estonia" solistide esinemistel. Nende mitmed kontsertkavad on juhuslikud, repertuaaris on vähe uut. Sageli esineb muudatusi afišsidel väljakuulutatud kunstnike koosseisus. Peamine on aga see, et RAT „Estonia" solistide kontsertide kavades, väheste eranditega, puudub kindel ideelis-kunstiline suunitlus, nad on oma ülesehituselt kirjud. Paistab, et RAT „Estonia" kontsertide korraldamise peamiseks eesmärgiks on esinemisplaani täitmine. Selline printsiip ei võimalda aga kunstnikel loominguliselt kasvada. Meie tunnustatud ooperijõududel oleks õigem rohkem töötada iseseisvate kontsertide ettevalmistamisel (nagu seda on teinud näiteks T. Kuusik), et igakülgselt tõsta oma kunstimeisterlikkust. RAT „Estonia" peaks rohkem tutvustama ooperi- ja balletikatkendeid teatri repertuaaris olevaist lavastustest, eriti nõukogude heliloojate teostest ja neist, mida Tartus pole nähtud. Kaks aastat tagasi käisid estoonlased Tartus, esitades „Vanemuise" laval paljusid muusikalavastusi, mis olid tartlastele tõelisteks elamusteks. Selliste külaskäikude kordamine ei tohiks raskusi tekitada.

Mõningaid pretensioone tuleks esitada Eesti Raadio sümfooniaorkestrile. Kui sügisesed külalisesinemised jätsid kuulajaisse sügava mulje oma kunstiküpsusega, siis kevadised kontserdid olid mõnevõrra kahvatumad: intonatsioon oli kohati ebapuhas, mitte alati polnud tasakaalu ja koostööd üksikute instrumendirühmade vahel, saates kaeti solisti. Loomulikult saime ka seekord kontsertidest suure kunstilise rahulduse, kuid märgitud puudused, mida ei saa panna ainuüksi reisiväsimuse arvele, kahandasid kontsertide mõjulepääsu.

Omaette küsimuse moodustavad estraadi- ja tsirkusebrigaadid, keda esineb rohkesti Tartus ja kelle kunstiline tase sageli jätab soovida. Leningradi Riiklik Estraad saadab välja brigaade nõrkade kavadega. Nii esines 10. novembril 1952. a. Leningradi estraadibrigaad kavaga, mis äratas publiku hulgas õigustatult pahameelt. Hämmastav oli selle kontserdi eelrekklaam. Afišid olid väga suurejoonelised ja paljutõotavad, kui aga brigaad kohale jõudis, selgus, et koosseis oli hoopis teine, tema kunstiline tase ebarahuldav. Siin oleks pidanud meie filharmoonia olema hoopis valvsam.

Tsirkusebrigaadid on sageli „omaette peremehed", liiguvad oma marsruudiga, arvestamata teisi kontsertüritusi ja kooskõlastamata oma esinemisi isegi Eesti NSV Kunstide Peavalitsusega. Selline brigaad sõidab tavaliselt kuhugi linna ja hakkab alles esinemispäeval luba taotlema, arvestades, et küll läheb läbi! Niisuguste nähtuste vastu peaks võitlema kõige rangemalt, sest sageli just niisuguste brigaadide liikmed ei õigusta nõukogude kunstnike nimetust. Üheks selliseks näiteks on 23. ja 24. aprillil k. a. esinenud Leningradi tsirkusebrigaad (brigadir Žemtšužnõi). Brigaadi kava oli ebarahuldav, pääsmete hinnad kallid, publik petetud.

Mõningad märkused muusikalektooriumi töö kohta. Loengud toimusid käesoleval aastal Tartus kui ka Elvas (4 loengut). Erinevalt eelnenud hooajast, kus kuulajaskonda tutvustati üksikute heliloojate loominguga, käsitleti sel hooajal muusika põhiprobleeme (muusika ühiskondlik osatähtsus, idee ja sisu muusikas, žanrid ja vormid jne.). Põhiliselt tulid lektorid oma ülesannetega toime, soovida jättis aga muusikaliste illustratsioonide ühekülgsus (peamiselt lauljad ja pianistid, ning esitatavad palad peaaegu kõik ainult vene klassikutelt). Tänuväärne on Tartu Muusikakooli alatine valmisolek aidata lektooriumide läbiviimisel. Kooli jõududega toimuski enamik loenguid. Kuulajaskonna paremaks rahuldamiseks on vaja aga järgneval hooajal lektooriumi, eriti muusikaliste illustratsioonide osas, vaheldusrikkamaks muuta, sisse tuua rohkem näidiseid nõukogude heliloomingust kui ka lääne klassikast, rakendada solistidena rohkem professionaalseid jõude. See kõik on seotud aga suurel määral ka finantsküsimusega. Filharmoonial tuleks lektooriumi rohkem doteerida, kuna lektoorium on rahva muusikalise kasvatamise väga tähtis vahend. On tarvis leida summasid, et lektooriumi saaks laiendada ka rajoonikeskustesse, kus vajadus selle järele on väga suur.

Märkimisväärne koht kontsertelus on Tartu Muusikakooli õpilaskontsertidel, mis toimuvad mitmesuguse kavaga. Kõne alla võiks tulla teatavate temaatiliste kontsertide korraldamine, kus õpilaste kõrval esineksid ka muusikakooli õppejõud. Näiteks suurte heliloojate sünni- ja surmapäevadele pühendatud kontserte, mis toimuvad peamiselt muusikakoolis kinnistena väikeses saalis, võiks väga hästi anda avalike kontsertidena. See oleks väärtuslikuks lisaks Tartu kontsertelule.

Pikemat aega teeb Tartus muret sümfoonilise muusika populariseerimise küsimus, kuid asi pole paigast nihkunud. On selge, et sümfooniaorkestri baasiks peab olema RT „Vanemuise" orkester. Teatri orkestri tase on viimasel ajal tõusnud. Kuigi orkestril teatris on palju tööd, ei saa nõustuda selle arvamusega, nagu oleks täiesti võimatu ette valmistada iseseisvaid sümfooniakontserte kas või kord ühe või kahe kuu kestel. Mõni aasta tagasi esitas teatri orkester J. Hargeli juhatusel sümfooniakontserdil küllaltki hästi Beethoveni 2. sümfoonia ja orkestri liige R. Sepp Mendelssohni viiulikontserdi. On vaja ainult julgelt asja kallale asuda ja filharmoonial ühtlasi sellele tõhusat kaasabi osutada.

Küsimuse alla tuleb ka isetegevusliku orkestri loomine mõne kultuurimaja juurde. Kui sellega on toime tulnud väiksemad keskused (Pärnu, Räpina, Haapsalu), peaks see olema teostatav ka Tartus. Tartus on varem paaril korral kultuurimajade juures sellise orkestri loomist üritatud, kuid alati on see nurjunud. Siinkohal tuleb kritiseerida Tartu kultuurimajade (A/ü. Kultuurihoone ja linna kultuurimaja) suhtumist muusikaüritustesse üldse. Kultuurimajad ei tegele vajalikult muusikakunsti propageerimisega. Nad ei tunne huvi sümfooniaorkestri loomise vastu, kuna see on majanduslikult vähetulus. Teine asi on estraadiorkester, see mängib tantsuks, ja kui vaja, annab ka vastava kava. Tuleb teha lõpp sellisele suhtumisele, kus isetegevuskontsert on ainult sildiks, mille taga tantsuõhtuid korraldatakse. Tuleb võidelda selle eest, et igast kultuurimajast saaks rahva mitmekesiste kultuuriliste tarviduste rahuldamise keskus.

Soov ka meie heliloojaile: Tartu kuulajaskond tahab neid näha. Tallinnas on käinud mõned nimekad nõukogude heliloojad autorikontserte andmas, kuid Tartut pole ükski neist külastanud. Eesti heliloojaist ainuke, kes autorikontserdiga Tartus on esinenud, on G. Ernesaks. Miks ei võiks end tutvustada näiteks E. Kapp, B. Kõrver, E. Arro, V. Kapp ja teised meie heliloojad. Isegi Tartu heliloojad ei tutvustanud käesoleval hooajal oma viimase aja helitöid (ainult R. Ritsingu 50 a. sünnipäeva puhul korraldati kontsert tema kooriloomingust).

Hoopis rohkem peaks Tartus korraldatama ka vabariigi paremate interpreetide soolokontserte.

Oluliseks takistuseks on seni olnud statsionaarse kontsertsaali ja hea, korras kontsertklaveri puudumine. Hea tiibklaver TRU aulas on lastud korrast ära minna, kuna sellel mängib igaüks, kes tahab, ja tõstab seda kuidas ja kuhu tahab. Ruumika, statsionaarse kontsertruumi puudumine raskendab kontsertide läbiviimist ning praeguste väikeste ruumide tõttu kujunevad piletihinnad ühtlasi liiga kalliks. Väga vähe on seni Tartu muusikaelu küsimustele tähelepanu pööranud meie ajakirjandus.

Jääb vaid soovida, et tulevasel hooajal selle puudusi välditakse. Filharmoonia juhtkonnal tuleb ära kuulata rahva arvamused ja soovid kontsertide kohta. Selleks peaks kohe sügisel, hooaja algul, korraldama planeeritud, kuid millegipärast teostamata jäänud kohtamise kuulajaskonnaga.

A. Allikvee

Eesti NSV Riikliku Filharmoonia suvekontserdid

Algas Eesti NSV Riikliku Filharmoonia suvine kontserthooaeg. Ringreisi Eesti rajoonikeskustes viis edukalt läbi Eesti NSV Riiklik Akadeemiline Meeskoor G. Ernesaksa juhatusel. Koor andis juunikuus üle 14 kontserdi.

Tallinnas Harjumäel toimus nõukogude laulude õhtu, 5. juulil organiseeritakse Lauluväljakul suur kontsert.

Juulis ja augustis toimuvad Tallinnas ja teistes vabariigi linnades NSV Liidu Riikliku Rahvatantsuansambli kontserdid (kunstiline juht Igor Moissejev), Tereki kasakate ansambli, Armeenia estraadiorkestri ja NSV Liidu rahvakunstniku Igor Iljinski kontserdid. Esmakordselt sõidab Eestisse Omski rahvakoor.

Suurt huvi äratavad Armeenia NSV Ooperi- ja Balletiteatri solisti, Stalini preemia laureaadi Goat Gasparjani soolokontserdid. Vladimir Majakovskile pühendatud kirjanduslike õhtutega esineb Vene NFSV teeneline kunstnik, Stalini preemia laureaat Vsevolod Aksjonov. Uute programmidega lähevad viljakoristamise ajaks maale estraadigrupp ja estraadiorkester.

Uldse annab filharmoonia juulis ja augustis 210 kontserti. (ETA)

Ooperi „Käsikäes" tutvustamine

26. juunil korraldati RAT „Estonias" G. Ernesaksa — P. Rummo valmiva ooperi „Käsikäes" arutelu, et kuulata lavastamise ettevalmistamise käigus muusikaavalikkuse arvamusi. Seekord esitati ooper lavalise liikumisega, orkestri saatel ning vastava lavakujunduse taustal.

Järgnenud arutelul esines ooperi pikema analüüsiga Leningradi muusikateadlane V. Bogdanov-Berezovski. Rohketes sõnavõttudes toodi esile ooperi voorusi, märgiti puudusi, mis esinevad veel ooperi dramaturgias, samuti muusika osas.

Ooperi autorid G. Ernesaks ja P. Rummo ning lavastaja K. Ird tänasid koosolijaid avaldatud kriitika eest, mida lubati arvestada edaspidises töös ooperi viimistlemisel.

25 aastat laval

E. Kapi balleti „Kalevipoeg" etendusega tähistas 25. juunil oma lavategevuse 25 aasta juubelit RAT „Estonia" üks silmapaistvamaid tantsusoliste V. Hagus.

Tugeva tantsijana ja andeka näitlejana on V. Hagus loonud paljudes ballettides terve rea eredaid ja meeldejäävaid kujusid.

„Kalevipoja" uuslavastuses täidab V. Hagus Sortsi osa. Rohkearvuline vaatajaskond võttis kunstniku esinemise soojalt vastu.

Pärast etendust tervitati V. Hagust RAT „Estonia", Teatriühingu, V. Kingissepa nim. TR Draamateatri ja mitmete teiste kunstiasutuste poolt.

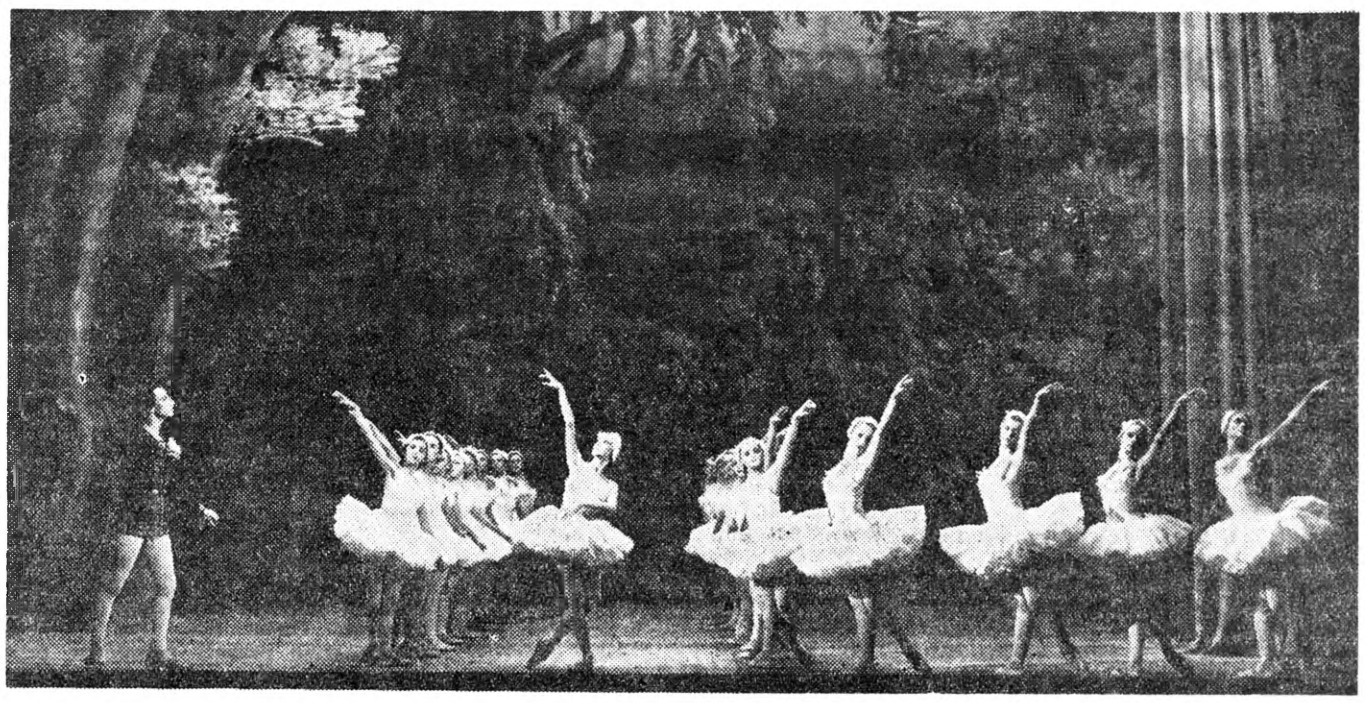

Koreograafilise Kooli esimesed lõpetajad

Tänavu lasi oma esimese lennu välja Eesti Riiklik Koreograafiline Kool. Esimestena lõpetasid balletikooli Aime Leis (kiitusega), Iraida Generalova, Ülle Ulla, Signe Tamm, Maire Loorents ja Aigi Rüütel. 30. juunil ja 1. juulil toimusid RAT „Estonias" Eesti Riikliku Koreograafilise Kooli lõpetajate ja õpilaste aruandekontserdid.

Esitati teine vaatus Tšaikovski balletist „Luikede järv" ja teine vaatus Glieri balletist „Vaskratsanik" ning rida klassikalisi, karakter- ja rahvatantse.

Pildil: stseen Tšaikovski „Luikede järvest". Esinevad Maire Loorents (Odette), 8. klassi õpilane Verner Loo (Prints) ja kooli balletirühm.

Uusi helikunstnikke

Tänavu lõpetas Tallinna Riikliku Konservatooriumi 19 noort kunstnikku. Meie koorijuhtide kaader täienes kolme noore dirigendiga: Magda Ilise, Laine Rekkaro (prof. G. Ernesaksa klass) ning Lembit Verliniga (dotsent J. Variste klass). Laulu alal lõpetasid Aksa Aassalu (dotsent J. Siimoni klass), Rait Ivalo ja Ester Lepa (prof. T. Kuusiku klass), Galina Kaljuste (prof. A. Arderi klass) ning Aino Soosaar (õp. K. Tiiduse klass). Klaveri alal lõpetasid kiitusega Linda Tamberg (prof. B. Luki klass) ja Helju Metsma (dotsent A. Klasi klass) ning Maie Aasa, Peeter Rekkaro ja Aime Siimon (prof. B. Luki klass). Viiuldajaist lõpetasid tänavu Ines Rannap (kiitusega) ja Vilma Kirsipuu (dotsent H. Laane klass), puhkpillimängijaist Robert Kasemägi (dotsent M. Paemurru metsasarveklass) ning Eugen Saanpere (dotsent S. Prohhorovi fagotiklass). Meie heliloojate pere on kasvanud kahe noore helilooja võrra: Eino Tamberg lõpetas kiitusega prof. E. Kapi klassi ja Harri Otsa lõpetas prof. M. Saare klassi.

Mitmed konservatooriumi lõpetajad suunatakse tööle Tallinna ja Tartu Muusikakooli, RAT „Estoniasse", Riiklikku Filharmooniasse ja teistesse kunstiasutustesse. Samuti asuvad mõned lõpetajad õppejõududena tööle Tallinna Riiklikus Konservatooriumis.

Muusikakoolide lõpetajaid

Tallinna Muusikakool lasi tänavu välja 30 noort muusikut. Laulu alal lõpetasid Inna Belova, Aino Koit, Argo Kosk, Endel Padrik, Liidia Panova, Vladimir Petrov, Viktor Kuznetsov, Niina Švedovskaja ja Hugo Viks.

Koorijuhtimise alal lõpetasid: Raivo Laikre (lõpetas ühtlasi rahvapilliklassi kandle alal), Ivan Sulim, Helje Sõber ja Olev Hõlpus.

Muusikateooria klassi lõpetajaiks on: Vivian Jüris, Jüri Barsov, Anne Ellerhein, Vello Lipand, Feliks Mandre, Virve Maran, Edgar Selberg, Eda Stern ja Sandor Stern.

Instrumentaalmuusika alal lõpetasid: Silvia Nirk (klaver), Kaari Kadak ja Ivar Kolts (viiul), Mairold Jürgenson (tšello), Juta Bock (akordion), Johannes Laos (klarnet), Valdek Magus (tromboon) ja Mati Kutser (löökpillid).

Kiitusega lõpetasid V. Jüris, A. Ellerhein, R. Laikre, J. Barsov ja I. Kolts.

Tartu Muusikakooli lõpetas sel aastal 14 noort.

Klaveri alal lõpetasid Ulev Saare ja Ingrid Raudsepp. Laulu alal Eha Raud, Laine Kiho, Hans Trass, Hilja Täht ja Endel Lani (kiitusega).

Koorijuhtimise ala lõpetajaiks on Karl Songi, Helgi Vatter, Asta Russak, Valdar Viires ja Iris Reimets (viimased kaks kiitusega). Akordioni ala lõpetasid Kalju Sarnit ja Lea Ora.

Osa Tallinna ja Tartu muusikakoolide lõpetajaid asub tööle õppejõududena vabariigi lastemuusikakoolidesse, muusikateatreisse, üldhariduslike koolide muusikaõpetajaina ning osa jätkab oma õpinguid Tallinna Riiklikus Konservatooriumis.

LÄTI NSV RIIKLIKU VENE DRAAMATEATRI KÜLALISETENDUSI

Tõepärasust taotledes

Uhe oblastilinna silmapaistva juhtiva töötaja Lopouhhovi tütar Serafima on leidnud oma Lenski ja pärast kolmepäevast tutvust tahab temaga abielluda. Aglaja Ivanovna, tema ema, on selle vastu, kuid kapituleerub üsna ruttu hellitatud tütre pealetungi ees. „Vandenõu" isa vastu on loodud. Me ei tea, kuidas asjad oleksid arenenud, kui isa nõusoleku saamiseks poleks kohale ilmunud peamine mõjutaja — Lenski ise, tagasihoidlik, pisut närviline, hajameelne noor „teadlane-ehitaja". Natukese ajaga on Lopouhhov pehme nagu või ning varsti ta juba uhkustabki oma asetäitja Kareglazovi ja tema naise Lutsia ees tulevase väimehega.

Algab peadpööritav sündmuste keeris. „Pikaajalisele puhkusele" sõitnud Lenski mõjutatakse tööle asuma trusti eesotsas, kohal, kus varem oli kriitiliselt häälestatud Sinitsa. Trusti uut juhatajat ümbritsevad mitmesugused inimesed, kes taotlevad temalt teeneid ning kelle teeneid tema ise vajab. Vastastikust usaldust ja sõprust kinnitatakse tegudega: raamatupidaja annab Lenski kätte tööliste palgarahad, Aglaja Ivanovna toob massiivsed laulatussõrmused, Lutsia kingib ülikonnariide, olles juba ette kindel, et Lenski oma „sidemetega" kindlustab talle lavakarjääri. Miilitsajaoskonna ülem Žezlov aga annab Lenskile „kinos varastatud" passi asemele uue.

Õhtul tabab seltskonda julm hoop: Lenski osutub aferistiks.

Niisugune on S. Mihhalkovi satiirilise komöödia „Vähid" süžee. Kogu sündmustik areneb tohutu kiirusega, kuid sellele vaatamata me usume kõike, mis sünnib laval. Teos peegeldab õieti (muidugi läbi suurenduse) seda protsessi, mis teeb võimalikuks Lenski taoliste aferistide sissepugemise nõukogude asutustesse.

S. Mihhalkovi vooruseks on see, et ta suutis edasi anda oma tõelist viha kõigi nende lopouhhovite, kareglazovite jt. taoliste tölplaste, kriitikasummutajate ja enesega rahulolevate rasvunud vaimuga „juhtijate" vastu, kellel ei tohi olla kohta meie maa asutustes, kuid keda kahjuks siiski veel esineb.

Võib teha etteheiteid, et näidendi positiivne leer tegutseb lava taga, võib nõuda autorilt, et ta paremini analüüsiks lopouhhovite-kareglazovite tekke põhjusi jne. Nende puuduste kõrvaldamisega oleks teos sisuliselt kahtlemata võitnud. Ta oleks võitnud ühtlasi ka selles mõttes, et niisuguse ülesande lahendamisega oleks tunduvalt vähenenud Gogoli „Revidendi" kompositsiooni kopeerimine, tõsi — ehkki teadlik, kuid siiski segavalt mõjuv kopeerimine.

Kuid satiir täidab oma ülesande. Läti NSV Riiklik Vene Draamateater esitas selle valusalt piitsutava teose Tallinna külalisetenduste hulgas ning on õigustatult saavutanud edu. Ei, mitte „kogu ulatuses". Vaheaegadel me võime kohata väga erinevaid nägusid, kuulda otse vastupidiseid arvamusi:

„Lihtsalt suurepärane!" „Kui hästi annavad pihta!"

„Mis jant see üldse on?"

See arvamuste diametraalne erinevus tuleneb teose vormist. Asi on satiiriline ja meeldib seetõttu enamikule. Meie elus esineb aga Kareglazovi taolisi kriitikasummutajaid, Lopouhhovi taolisi tölplasi ja teiste nahal liugulaskjaid. Mõned neist, sattudes teatrisse ning tundes end ära, on pahased, et kirjanik, lavastaja ja näitlejad on nende puudusi „liialdanud". Kuulake, kuidas nad vaheajal arutavad: „Jant, liialdus, võimatus!" Ja otse paroodiana sellele kõlavad kolmandas vaatuses Lopouhhovi arutlused komöödiast.

Millele mõtles lavastaja Š. Karuhnišvili esmajoones? Näib, et esmajoones nendele, kelle vastu on satiir suunatud. Ta kavatses nendelt täielikult ära võtta võimaluse lavastust ebaeluliseks tembeldada. Š. Karuhnišvili andis satiirile realistliku, väga usutava värvi ning saavutas seega suurt mõju. Näidendis on palju kohti, mis võimaldavad „nalja teha". Kohati ongi lavastuses veel üksikuid stiilist väljalangemisi. Kui näiteks A. Issajeva Serafima asetab pea isa õlale ja ütleb: „Isa! Minu saatus on kaalul!", siis meile meenub midagi väga vanast ajast. Leidub väheseid, kellele niisugune stseen naudingut pakub. Serafimat selles stseenis on võimatu uskuda ja eeskätt seepärast, et A. Issajeva astus lavale täiesti tänapäevase noore inimesena. Ta on küll rikutud, kapriisne, kuid lavastaja ja näitleja on selle kuju lahendamisel tervikuna arvestanud autori vihjet instituudile, kus ta käib. Ta on ikkagi üliõpilane meie ühiskonnas, millele vastab ka tema väline joonis. Seepärast torkavad üksikud väljalangemised teravalt silma.

Tõepärasuse taotlus käib läbi igast kujust, peaaegu igast detailist. J. Jurovski Lopouhhovit me näeme ainult koduses miljöös, mis on antud suurepäraselt, kusjuures teda kujutatakse ka „juhtimas". Silmitsege vaid lähemalt, kuidas J. Jurovski vaatab läbi Ukleikini (G. Revo) poolt koostatud aruannet. Ta esitab küsimusi, ilmselt rumalaid, avaldab mõtteid, ilmselt ebatarku, kuid tema ilme on asjalik, võiks öelda — küllaltki autoriteetne. Jah, niisuguse näoga pöördub ta „väikeste" inimeste poole, kes tema jutule pääsevad. Ukleikin G. Revo kehastuses pole keegi muu kui ainult tema ees lipitsev kohusetruu abi, kelle salakavalaid mõtteid lihtsameelne Lopouhhov ei näe. Hoopis teine tunnete-gamma käib üle Lopouhhovi näo, kui ta süveneb Lenski (V. Gluhhov) erakordsesse isiksusse.

J. Jurovski Lopouhhov ei ole põhiolemuselt siiski halb inimene. Tal on mõndagi säilinud sellest ajast, kui ta veel ise oma kätega vähid jõest välja tõi. Käitumiselt võrdlemisi lihtne, perekonnas südamlik, sõprade vastu külalislahke. Näitleja näitab, et just see viimane omadus on tema nõrgaks kohaks, mida osavasti kasutab Lenski. Lopouhhov armastab uusi inimesi, et rääkida oma muredest, armastab tõsta klaase kallite külaliste terviseks jne. Kuid ka selle tähtsa joone rõhutamisel ei läinud J. Jurovski Lenskiga kohtamise stseenis tõepärasuse raamest välja. Alles Lenski vihjed saladuslikele „dissertatsioonidele" ja „leiutustele" murdsid jää, aga seda siis juba ka täielikult. J. Jurovski Lopouhhovit me naerame kaastundega: ta on ikkagi ohver, igasuguste pugejate, tütre kapriiside ja aferistide ohver.

Lenski osa teoses võimaldab eriti mitmesugust tõlgitsust, millest sõltub lavastuse värving. V. Gluhhovi kehastatud Lenski võidab täiesti veenvalt kõikide usalduse, ehkki tal on juba alguses märgata mõningaid kahtlasi sünnimärke: korduv „kes? mina?" on tal siin. sõbralikus miljöös, nagu rudiment päevadest, kus tal selle võttega tuli võita aega vastuse mõtlemiseks. Sellega võib täiesti nõustuda. Eriti tähelepanuväärselt on lavastaja ja näitleja ära kasutanud võimaluse õige Lenski näitamiseks teises vaatuses. See on stseen, kus Lenski saab teada Ljoša märkusest tema kui kahtlase isiku kohta. Sekundi vältel on Lenski lakanud olemast teadlane, me näeme teda järsku esimesel ülekuulamisel, kus tal veel on lootusi päästa nahka räuskava kuraasiga.

Autor ei vasta küsimusele — kust Lenski on tulnud. Ta pole seda ülesannet enda ette seadnudki. Siin on tahetud näidata peamiselt seda, et meil leidub veel pinda lenskite jaoks.

Uheks niisuguseks „pinnase-elemendiks" lenskite jaoks on Kareglazovi kuju. Lopouhhovi asetäitjana on ta omandanud ka viimase „tööstiili". Kuid Kareglazov on kardetavam, kuna tema iseloomus on õeluseollust. G. Timofejev teeb õieti, et rõhutab just seda. Selle tähtsa momendi rõhutamiseks pole näitleja käsutuses palju teksti. Suurem osa kulub tal Lenski ja Lopouhhovi sõbralikus ringis. Kuid meie ette kerkib siiski altpoolt tuleva kriitika summutaja, kes äratab viha. Vähesest dramaturgilisest materjalist on ka S. Golubev kaadriosakonna töötaja Mamotškinina ja V Mihhalevitš raamatupidaja Stšotkinina suutnud luua meeldejäävad satiirilised kujud.

Lavastuse kujud, üksikud detailid, Lopouhhovi korteri sisustus — kõik see on antud tõepäraselt ning samal ajal värvikalt. Uksikud väikesed kõrvalekaldumised (Serafima juures, Žezlovi vilistamine viimases pildis jne.) torkavad silma ja üsna teravasti, sest lavastus tervikuna on sügavalt läbi mõeldud ja hästi teostatud. Kahtlemata oleks asja veelgi parema esituse taganud see, kui andekas teatrikollektiiv oleks sisse võtnud väikesed, kuid tähtsad muudatused näidendi viimases redaktsioonis. Sellega oleks võitnud eriti teine pilt, mis praeguses lavastuses jääb teksti tõttu veel kohati lünklikuks ning ei valmista ette viimase pildi kõiki repliike.

Läti NSV Riiklik Vene Draamateater näitas selle lavastusega oma häid eeldusi satiiriliste teoste lavastamiseks.

V. Gross

KINO

Näidend ja film

Uus film „Lõokesed lõõritavad"

Valgevene kinematografistid on ekraanile lasknud uue kunstilise filmi. „Belorusfilmi" stuudio tähelepanu on täie õigusega peatunud Kondrat Krapiva komöödial „Lõokesed lõõritavad"*). See näidend, mis käsitleb tähtsaid kolhoosielu küsimusi, on kirjutatud heledates, optimistlikes toonides ja tõi 1952. aastal autorile Stalini preemia. Stalini preemia määrati ka Valgevene J. Kupala nim. Draamateatri loovatele töötajatele komöödia lavastuse eest.

„Belorusfilmi" stuudio režissöörid V. Korš-Sablin ja K. Sannikov pole taotlenud anda film-näidendit, vaid film „Lõokesed lõõritavad" on filmiteos, mis on linastatud vahetult näidendi järgi, mõnevõrra lühendatud dialoogiga ja täiendatud looduspiltidega.

K. Krapiva näidendi peateemaks on vaidlus kahe kolhoosi vahel, kahe suuna vahel kolhoosimajanduse arendamisel. Uue Nurme kolhoosi esimehel Makara Põtlevanõil on selgesti väljakujunenud seisukoht: pole vaja mõtelda homsele, vaid põllule; kolhoosi majapidamisest tuleb välja pigistada võimalikult suuremad sissetulekud. Jõukus tähendab leiba ja raha, väidab ta. Helge Tee kolhoosi esimees Ivan Tumilovitš aga on teisel arvamisel: jõukus ja kultuurne elu ei tähenda ainult leiba ja raha, vaid ka elektrit, raadiot, klubi, hästikorrastatud elumaju, farme jne. Kolhoosnike tõelise jõukuse alus on plaanipäraselt arenev ühismajand.

Selle teema taustal areneb teine süžeeliin — Uue Nurme kolhoosi brigadiri Mikola Verasi ja Helge Tee naiskolhoosniku-agrotehniku Nastja Verbitskaja armastus ning abiellumine.

Filmi loojad on komöödia sisu ja tähtsamad kujud õigesti vaataja ette toonud, kuid nad pole suutnud anda edasi K. Krapiva teose võlu ja heledat, elurõõmsat huumorit. Need pooltoonid ja vaevu tabatavad varjundid tegelaste kõnes ja karakteristikas, mis esinevad näidendis, on filmis kaduma läinud. See on põhjustanud liigse „sirgjoonelisuse", liialt lihtsustanud tegelaste kujusid.

Eriti annavad need puudused end tunda teose lüürilistes kohtades, kus on vaja sooja huumorit ja kus väga suure tähtsuse omandavad niisugused detailid, nagu vaevumärgatav naeratus tegelase pilk, tagasihoitud ohe, kergitatud kulmud jne. Filmis on Mikola ja Nastja vahekord ja armastus antud ebaveenvalt, lihtsustatult. Nii noored armastajad kui ka nende vanemad ja sugulased selgitavad nii innukalt ühe ja teise kolhoosi rikkusi, kauplevad nii avalikult, huumori varjutagi selle üle, kuhu kolhoosi noored peaksid elama asuma, et kogu see abiellumine jätab mingi arvestus-abielu mulje ega ole kahe noore südame puhta armastuse loogiline tulemus. Filmis pole seda armastust, isegi mitte sõprust olemaski. Nastjat ei huvita mitte Mikola ega tema tunded, vaid Uue Nurme kolhoosi asjad.

Tuleb märkida, et filmi režissuur on üldse primitiivne. Filmis pole huvitavat loomingulist leidlikkust, omapäraseid lahendusi. Selles, et film on igav, et komöödias pole naeru (naeru siiski on — ekraanil, mitte vaatajatesaalis), selles on ennekõike süüdi režissöörid.

Filmi „Lõokesed lõõritavad" ei saa pidada „Belorusfilmi" loominguliseks saavutuseks, kuigi enamiku näitlejate mäng tunnistab nende väljapaistvaid võimeid.

*) Filmi näidatakse vabariigi kinoteatrite ekraanidel juulikuu alguses.

Uusi filme

Vabariigi kinoteatrites tuleb lähemal ajal linastamisele Ungari Riikliku Kinostuudio poolt valmistatud uus kinokomöödia „Uhes universaalmagasinis". Film näitab kaubandusala töötajate uut suhtumist töösse.

Dokumentaalfilmidest tuleb ekraanile film „Õnnelik lapsepõlv", mis kõneleb Nõukogude riigi hoolitsusest meie laste eest. Film viib vaatajad linnade ja külade lasteaedadesse ja lastesõimedesse, pioneeripaleedesse ja noorte tehnikute jaamadesse, polikliinikutesse ja koolidesse. Seal näeme, kuidas hoolitsevad nõukogude laste eest meie maa suurimad teadlased, pedagoogid ja kunsti alal töötajad, kes kasvatavad noori talente.

NÕUKOGUDE FILMI „VOLGA—DON" DEMONSTREERIMINE TAANI INSENERIDE UHINGUS

KOPENHAAGEN, 26. 6. (TASS). Taani inseneride ühing, kus on 6200 liiget, korraldas eile Nõukogude värvilise dokumentaalfilmi „Volga—Don" läbivaatuse. Saal, kus Nõukogude filmi demonstreeriti, oli rahvast tulvil.

Taani insenerid näitasid üles erilist huvi Nõukogude Liidus toimuva ehitustegevuse ulatuse vastu. Nad kõnelesid vaimustatult ehitustööde organiseerimisest, uuest nõukogude tehnikast ja selle tehnika omandanud inimestest.

JAMES ALDRIDGE

DIPLOMAAT

Katkend Ülemaailmse Rahunõukogu poolt kuldmedaliga autasustatud romaanist

Romaanis «Diplomaat» käsitletavad sündmused arenevad 1945.—1946. a. talvel NSV Liidus, Iraanis ja Inglismaal. Romaan paljastab Inglismaa sõjajärgset välispoliitikat.

Püüdes maha suruda Iraanis demokraatlikku rahvavabastuslilkumist, mis ähvardab Briti ekspluateerimisel olevaid õliallikaid, tahab Inglismaa avaliku arvamuse silmis kompromiteerida NSV Liitu, väites, et Nõukogude Liit segab end Iraani siseasjadesse. Lord Essex, romaani üks peategelasi, peab selle räpase sepitsuse ellu viima. Teda saadab Moskvasse ja Iraani teadlane MacGregor, kes tunneb Iraani ja keda tahetakse ära kasutada nõukogudevastases sepitsuses. Pärast asjatuid katseid Moskvas fabritseerida tõendeid NSV Liidu vahelesegamise kohta Iraani siseasjadesse, sõidab lord Essex Iraani, sõlmib sidemed Iraani reaktsiooniga ja sepitseb laimava ning alusetu raporti NSV Liidu vastu. Selle annab Briti valitsus edasi Julgeolekunõukogule.

Briti diplomaatide kurjadest kavatsustest tõmbab kriipsu läbi MacGregor, kes avaldab ajalehes «Times» kirja, milles ta paljastab lord Essexi mahhinatsioonid. MacGregorilt nõutakse kirja ümberlükkamist ja teda ähvardatakse repressioonidega, kuid MacGregor keeldub.

MacGregori kiri ja selle ümber parlamendis puhkenud vaidlused paljastavad Inglismaa lihtsate inimeste silmis valitsuse räpased sepitsused ja viimane on avaliku arvamuse survel sunnitud oma kavatsustest loobuma.

Romaan näitab, et Inglismaal on palju ausaid inimesi, kes sündmuste mõjul saavad üle oma ükskõiksusest poliitika vastu ja aktiivselt astuvad rahu ning progress' eest võitlejate ridadesse.

Avaldatud katkend kirjeldab paadunud diplomaadi lord Essexi ja MacGregori kokkupõrget pärast viimase kirja ilmumist ajalehes.

Ainus, mis MacGregoril teha jäi, oli lahkuda India-departemangust ja professor White'iga Iraani sõita. See tähendas, et departemangus tuli saavutada tema lahkumisavalduse vastuvõtmine. See tähendas, et tuli minna Essexi juurde.

MacGregor ei saanud vabatahtlikult Essexi juurde minna, polnud mõtet püüdagi seda teha. Ta võis minna Charing Grossi panka ja oma tuttavale juhatajale ütelda, et ta ära sõidab; ta võis emale helistada ja ütelda, et kõik on korras ja et ta paari päeva pärast ise tuleb ja kõik seletab; ta võis isegi katset teha oma raamatuid pakkida ja osta suure kohvri oma asjade jaoks; kuid ta ei saanud minna Essexi juurde. Selleks oli vaja veel üht päeva täis süüdistusi ja ajakirjanduse sensatsioonihimu.

Kaks ajakirjanikku avastasid, et ta peatub Asquithi juures. Kogu õhtupoolik piinasid nad Jane'i, kes kohtles neid viisakalt ja kenasti, kuid mitte eriti tõrjuvalt; ta polnud võimeline kedagi tõrjuvalt kohtlema. Nüüd kisti sekka aga Asquithi nimi, ja rahvas sai teada, et peapatune MacGregor varjab end auväärse John Anthony Ahab Asquithi juures, kes pidi assisteerima lord Essexile Julgeolekunõukogus Aserbaidžani küsimuse arutamisel. See oli MacGregorile liig, ta tundis, et kogu see asi käib tal üle jõu. Hommikuks oli tema süü muutunud veelgi hirmsamaks ja kriis rängemaks. Ajalehed ja endised ministrid, kirikumehed ja lordid, suured ja väikesed tegelased, kõik, kellel aga oli küllalt vali hääl, nõudsid, et valitsus astuks samme ja et MacGregorile tehtaks kiire ning otsustav lõpp. Nad kõik käskisid valitsust suhtuda kujunenud olukorda kui Briti diplomaatia kriisi, mida see ka tõepoolest oli. Mõned päevad jäid veel Julgeolekunõukogu istungini, ja lihtsast eitamisest ei piisanud kriitilise olukorra lahendamiseks.

Ja nüüd oli sellesse kistud ka Asquith.

Võib-olla poleks seegi asjaolu veel sundinud MacGregorit otsusele jõudma, kuid Essex otsustas tema eest. Essex saatis talle järele oma auto ja ühe oma uutest edukatest noormeestest. MacGregor teadis nüüd, et ta ei saa seda enam edasi lükata. Kogu sellele asjale tuli teha lõpp ja ainult sobimus tema ja Essexi vahel võis sellele lõpu teha, sest saatuse iroonia tõttu oli see Essexile niisama kahjulik kui MacGregorile. Valitsuse välispoliitika avalikud vastased, parlamendi „viimase pingi mehed", pahempoolsed ajakirjanikud, liberaalsed ajalehed, kommunistid ja mõned objektiivse maailma ettevaatlikud esindajad väitsid, et Essexi määramine Julgeolekunõukogusse tuleb selle skandaali tõttu tagasi võtta, ja avaldasid kahtlust tema õigsuse suhtes Aserbaidžani sündmuste tõlgendamises. See polnud mingi uudis, kuid need hääled kõlasid valjemini kui varem. See oli reaktsioon, mille oli vältimatult esile kutsunud paisuv süüdistuskisa MacGregori vastu. Mida valjemalt kõlas üks arvamus, seda valjemaks läks ka teine. Asi tuli kuidagi likvideerida. MacGregor läks Essexi juurde.

„Te olete John Asquithile teinud karuteene, MacGregor, kiskudes tema sellesse loosse." Essex kandis oma poolkuutaolisi prille. Ta ei raisanud aega viisakusjuttudele. „Te pidite teadma, et ta on küllalt ekstsentriline, et teie eest võidelda. Nüüd ootavad teda pahandused."

„Asquith pole minu eest võidelnud," lausus MacGregor. „Ta oli ainult küllalt vastutulelik, et aitas mul ajakirjanike eest põgeneda ja kogu selles afäädris mõtet leida."

„Kas leiate selles nüüd mingit mõtet?"

„Ei," vastas MacGregor. „See on läinud liiga kaugele."

„Selles te olete ise süüdi," ütles talle Essex, „ja mina teile kaasa ei tunne. Küllap olete niiüd aru saanud, missuguse vea te tegite ja kui rumalasti te toimisite. Kas olete valmis kirja ümber lükkama ja vabandama?"

„On see ainus viis sellele lõppu teha?"

„Jah," ütles Essex. „Mida muud te siis lootsite?"

„Ma ei tea," lausus MacGregor. „Ma tean ainult, et ma tahan departemangust lahkuda ja kogu sellest supist pääseda; kuid see on siiski liig minult oodata, et ma nii reedaksin oma tõekspidamised."

„Ma ei tea, MacGregor, miks ma teie heaks üldse midagi teen, kuid ma katsun teile selle küsimuse selgeks teha. Kui te oma kirja kiiresti ümber lükkate, siis võite oma naha veel päästa. Arvan, et võiksin isegi päästa teie töökoha. Ütelge end oma kirjast lahti ja ma hoolitsen teie eest."

„Ma ei mõista, miks see kiri nii tähtis on..."

„See on kogu asja juur, MacGregor, ja see tuleb tagasi võtta. Praegu aga on mul palju tegemist, et takistada julgeolekuteenistuse mehi teid kinni nabimast. Ma ootasin kannatlikult, MacGregor, kuid kauem ma ei oota."

MacGregor vajas seda otsest kallaletungi, et asuda kaitsepositsioonile. Ajalehtede ja raadio sõda tema vastu ning valjud hääled, millele ei saanud vastata ja millest ei saanud kinni haarata, olid ta jätnud pimedusse ega andnud talle võimalust otseselt vastu rünnata. Nüüd, kus tema ees oli Essex, oli ta sunnitud vastu lööma, kuigi ta ehk algul polnud seda kavatsenudki. Viimaks ometi võis ta jõudu proovida tõelise vastasega.

„Pole mõtet sellest enam kõnelda," ütles ta. „Tulin siia seepärast, et lootsin koos teiega midagi välja mõtelda, mis teeks kogu loole viisaka ja ausa lõpu. Kirjast aga pole mõtet enam rääkida. Mida rohkem ma sellest kuulen, seda vähem on mul tahtmist seda ümber lükata."

Essex võttis näpitsad eest ja silmitses oma vastast.

„Hea küll," ütles ta. „Kui te sellest ettepanekust midagi kuulda ei taha, siis teen teile teise Olen valmis seda asja teile soodsalt likvideerima, kuid niikaua kui te oma kangekaelsuse juurde jääte, on see võimatu. Annan teile viimase võimaluse, MacGregor. Te tahate töölt lahkuda ja kogu sellest asjast pääseda. Tahate, et see toimuks kiiresti ja libedasti. Hea küll. Hoolitsen selle eest, et teie lahkumispalve rahuldatakse ilma igasuguste reservatsioonideta, kui te end oma kirjast lahti ütlete. Kirja küsimusest te ei pääse."

Viimaks ometi oli küsimus asetatud väga lihtsalt: täielik vabadus oma arvamuse alandava tagasivõtmise eest. MacGregorit oli peetud mingi poliitilise pantvangina ja kuigi ta oli seda arvanud, hämmastas teda selle tegumoe häbitus. Ta ütles Essexile:

„Ma ei arvanud, et teete minust poliitilise pantvangi. Vähemasti mitte nii avameelselt."

Essex pigistas oma valged tugevad sõrmed ümber lauaserva.

„Küll te kuulete veelgi avameelsemat juttu, tont võtaks, kui te ei loobu oma kangekaelsusest!" ütles ta. „Asi on tõsine, viisakuste vahetamiseks pole aega. Te tahate avameelsust ja ka saate seda."

„Varjamata ja häbitult," lausus MacGregor pilkavalt.

„Just nimelt." Essex oli kahvatu. „Ma püüan teile selgeks teha, kui tõsine küsimus see on. Venelased on juba teie kirja arutamiseks esitanud. Nad vihjavad isegi sellele, et teid tuleks tunnistajana Julgeolekunõukogusse kutsuda. Te näete, millesse te olete enda mässinud."

„Ma lihtsalt kirjutasin kirja," ütles MacGregor. „Ei midagi muud."

„Seal on väga palju muud," ägestus Essex. „Kõiges selles, mis te teinud olete, MacGregor, on tubli annus ebalojaalsust, ja te ei saa seda lihtsalt kõrvale lükata. Te olete kuritarvitanud oma positsiooni, et süüdistada omaenda valitsust rahvusvahelise õiguse rikkumises. Pidage meeles: te pole mõni tavaline Tom, Dick või Harry, kes avaldab oma arvamist. Te olete inimene, kes Briti valitsuse esindajana saadeti konfidentsiaalsele missioonile, et abistada mind valitsuse poliitika läbiviimisel. Kui te lähete valitsuse vastu, siis on see mässuline väljaastumine. See on oma erilise seisundi kuritarvitamine. Teil on õigus oma arvamusele, MacGregor, kuid teie positsioon keelab teil sellega valitsust raskustesse viimast. See aga, kuidas teie seda kasutate, on reetmine!"

„Mille reetmine?"

„Ärge karjuge!" ütles Essex. „Ma ei süüdista teid. Ma selgitan ainult seisukorda, nagu seda näitavad väga rasked faktid. Vaieldamatud faktid."

„Seisukord pole hoopiski niisugune," ütles MacGregor. „Ma pole reetnud kellegi usaldust. Ma lihtsalt kirjutasin kirja, milles ma konstateerisin tõde — lugegu seda valitsus või ükskõik kes."

„Kirja, milles te süüdistate valitsust..."

„Loomulikult süüdistan. Kui valitsus kasutab oma poliitika ajamiseks valet ja silmaklappe, kuidas ma siis ei peaks süüdistama! Kui ma selle paljastamisega reetsin usaldust, siis on mul ikkagi õigus ja te ei suuda mulle selgeks teha, et oleksin talitanud valesti."

„Te olete vilets moralist," karjus Essex. „See aga on rohkem tehniline kui moraalne küsimus. Tehniliselt võib teid süüdistada kõigis pattudes poliitika päikese all ja see ka sünnib, kui te ei suuda näha pisutki päevavalgust läbi oma moraaliudu. Reetmine on võib-olla liiga kange sõna, MacGregor, kuid teil tuleb seda taluda."

„Ma pole midagi reetnud. Mitte midagi!"

„Siis nimetage seda ebalojaalsuseks."

„Ei."

„Nimetage seda siis nii, kuidas soovite, tont võtku, kuid püüdke aru saada, millest ma räägin. Te võiksite nurja ajada kogu minu töö, MacGregor, kuid mina ei kavatsegi seda sündida lasta. Kui te tahate ametist lahkuda ja skandaalist pääseda, siis tegutsege. Võite seda teha, kui lükkate ümber oma kirja, nagu ma juba ütlesin. Vastasel juhul aga leidub teid ja viise selle asja korraldamiseks, ja ma kasutan neid."

„Tean, et teete seda," vastas MacGregor, „kuid arvan, et raiskate asjatult oma aega. See ebaõnnestus teil juba ammu — Moskvas ja Aserbaidžanis. Suuremaid ebaõnnestumisi teil enam olla ei saa, ja mina pole teie raskuste eest vastutav."

„Mul pole mingisuguseid raskusi, MacGregor. Ainult meetodi valik. Te olete rumal. Kas te ei teadnud, et India-departemangu tööle minnes loovutasite oma allkirjaga oma isikliku elu? Selle kirja avaldamise eest võidaks teid vastutusele võtta riigiametnike seaduse alusel ja isegi riigisaladuste reetmise seaduse alusel."

„Mille eest?"

„Usalduse kuritarvitamise eest, mässamise eest ja tosina teise süüdistuse alusel."

„Tähendab, mulle on antud viimane valik?" MacGregori hääl valjenes jälle.

„Ainult minu tahe on teid seni kaitsnud," karjus Essex. „Kui mina teist loobun, on teil lõpp."

MacGregor peaaegu sulges silmad. „Mis ma teie arvates pean selle peale ütlema?"

„Teil jääb üle ütelda ainult üht."

„Siis ütlengi." MacGregor tõusis püsti. „Käige kus kurat! Oma kirja ma tagasi ei võta. Te veenasite mind, et mul on õigus, absoluutne õigus. Mul on alati õigus olnud."

Valitses sügav vaikus, kuni Essex viskas oma prillid lauale.

„Ärge süüdistage mind selle pärast, mis teiega nüüd juhtub," ütles Essex kurjalt. „Süüdistage iseennast. Süüdistage oma rumalat katset ennast segada poliitikasse, millest sõltub meie Inglismaa eksistents."

„Teie Inglismaa pole minu Inglismaa," ütles MacGregor „ja kui ma toimisin rumalasti, siis sellepärast, et ma ei taibanud, kui tähtsa teo ma tegin. Nüüd olen ma niisama kindel kui teie, ja see lugu pole sellega veel lõppenud. Olen nüüd niisamuti kõigeks valmis nagu teiegi."

„Veel mõni avalik sõnavõtt, MacGregor, ja jumala eest — teid ootab kõige halvem lõpp. Te teate, mis teil on oodata."

„Just nii, söör. Teilt võib oodata igasugust alatust."

„Te olete hull!"

MacGregor sammus ukse poole.

„Tulge tagasi, MacGregor," hüüdis Essex. „Tulge tagasi ja käituge kui normaalne, mõistlik, erapooletu, lojaalne inglane. Tulge tagasi või teil tuleb taluda suurimat häda oma autuse ja ebalojaalsuse pärast."

MacGregor sulges sõnatult ukse.

„1953. a. Praha kevad"

Prahas jätkuvad kontserdid muusikafestivali „1953. a. Praha kevad" sarjas.

19. juunil toimus Smetana-nim. Teatris Stanislaw Moniuszko ooperi „Halka" etendus. Juhatas Poola Rahvavabariigi riikliku preemia laureaat, Poznani Riikliku Ooperiteatri direktor W. Berdjajew. Etendus möödus suure eduga.

Samal päeval korraldati Smetana-nim. kontsertsaalis Tšehhi filharmoonia sümfooniorkestri kontsert kuulsa itaalia dirigendi Pedrotti juhatusel. Praha Rahvusliku Teatri solist Marta Krasava esitas meisterlikult orkestri saatel Gustav Mahleri laulude tsükli.

20. juunil esinesid Kunstitöötajate kontsertsaalis nõukogude kunstnikud kahe kontserdiga. Esineti samas koosseisus, mis 17. juunilgi Smetana-nim. kontsertsaalis. Nõukogude kunstnike iga esinemine võeti vastu tormiliste kiiduavaldustega.

Nõukogude interpreetide esinemisi hinnates kirjutas ajaleht „Rude Pravo": „Nõukogude kunstnike hiilgavad esinemised (seda näitasid ka eelmised festivalid) on saanud traditsioonilisteks, seetõttu on iga nende kontsert kauaoodatud sündmuseks kunstielus. Nõukogude kunstnikud tõendasid järjekordselt, millist meisterlikkust võib saavutada muusikaline kultuur, kui ta on seotud rahvaga ja teenib teda ustavalt."

Samal päeval pärast nõukogude kunstnike kontserte toimusid Smetana-nim. kontsertsaalis Moraavia õppejõudude koori esinemine ja Waldsteini lossipargis Karlovy Vary sümfooniaorkestri kontsert Vaclav Neimani juhatusel. Moraavia õppejõudude koor tähistab tänavu oma viiekümnendat aastapäeva. Hoolimata sellest, et see kollektiiv on alati olnud asjaarmastajate koor, vastab selle kunstiline tase juba ammu professionaalse koori nõuetele. Suurema osa koori repertuaarist moodustavad tšehhi helilooja Leoš Janačeki laulud rahvaluuletaja Petr Bezruči sõnadele. Karlovy Vary sümfooniaorkestri kontsertkava koosnes Glucki, Beethoveni, Fibichi jt. heliloojate teostest.

21. juunil oli Smetana-nim. kontsertsaalis Praha raadiokomitee sümfooniaorkestri kontsert. Sellest võtsid osa nõukogude tšellist Aleksei Lazko ja tšehhi koor Jan Kühni juhatusel. Ettekandmisele tulid tšehhi helilooja Ottokar Ostrčili teosed, Saint Saënsi tšellokontsert ja tšehhi helilooja Iri Paueri uus kantaat sopranile, tenorile, baritonile, segakoorile ja orkestrile „Kutsun teid üles, inimesed!" Kantaadi esimene osa „Ma nean sõda" on loodud moraavia luuletaja I. Navaci tekstile, teine osa „Laulame rahu laulu" riikliku preemia laureaadi Vitezslavi Nezvala tekstile.

Huvitava kavaga, mis koosnes Brahmsi, Schuberti ja slovaki helilooja Jevžen Suchonja teostest, esines Bratislava kammeransambel.

Edasiste muusikapidustuste sarjas esitati Praha Rahvuslikus Teatris lavastatud Leoš Janačeki ooper „Tema võõrastütar". Dirigeeris Jaroslav Vogel.

Kunstitöötajate Majas andis kontserdi tuntud prantsuse tšellist André Navarra. Smetana-nim. saalis toimus sümfooniakontsert tuntud itaalia dirigendi Antonio Pedrotti juhatusel.

25. juunil etendati suure eduga Rahvuslikus Teatris Borodini ooperit „Vürst Igor". Kontšakovna osas esines Rumeenia Rahvavabariigi teeneline kunstnik, Bukaresti Ooperiteatri solist Z. Palli. Dirigeeris J. Vogel.

Samal päeval toimunud sümfooniakontserdil juhatas noor bulgaaria dirigent, Dimitrovi preemia laureaat Konstantin Ilijev. Kontserdi lõpupalana esitati Šostakovitši viies sümfoonia.

26. juunil andsid kontserdi Nõukogude pianist Tamara Gusseva ja Suure Teatri solist Veera Firsova.

Sümfooniakontserdi andis ka Tšehhi Filharmoonia orkester Rumeenia Rahvavabariigi teenelise kunstniku Constantin Silvestri juhatusel.

IV ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilaste festivali eel

Käesoleva aasta 2 august on tähtis päev. Sel päeval avatakse Bukarestis neljas ülemaailmne noorsoo- ja üliõpilaste festival rahu ja sõpruse eest.

Kunstiline programm kujuneb festivalil väga rikkaks. Kasutades eelmiste festivalide kogemusi, moodustab paljude maade noorsugu uusi tantsu- ja koorikollektiive.

Esinevad rohkem kui 50 maa kollektiivid. 65 maa noored teatasid, et nad toovad kaasa kunsti- ja dokumentaalnäitused.

Inglismaa koori- ja tantsukollektiivid, kes võtsid osa möödunud festivalist, ja kollektiivid, kes esinesid festivalil Sheffieldis, valmistuvad praegu Bukaresti sõiduks. Moodustatakse samuti uusi gruppe ja koostatakse uusi esinemiskavu.

Saksa kirjanik, rahvusliku preemia laureaat Stefan Hermlin ütles: „Maikuus esinesid isetegevusringid tehastes. Nad esinesid kõige karmima kohtuniku ees — noortemasside ees. See on rahvusliku kunsti konkurss. Parimad isetegevusringid võtsid osa Berliinis, Magdeburgis, Leipzigis, Erfurtis ja teistes linnades toimunud „laulu ja tantsu päevadest". Ulatuslikum pidustus toimus Berliinis, kus valiti välja parimad isetegevuskollektiivid, kes sõidavad Bukaresti."

KONKURSS FESTIVALI AJAL

Rahusvaheline konkurss parima esineja nimele on festivali kulminatsioonipunktiks. Kümnetel väljakutel ja lavadel toimub omapärane võistlus, millest võtavad osa kõigi maade noored artistid. Praegu toimuvad suured eeltööd konkursi läbiviimiseks. Pealtvaatajail avaneb võimalus näha ja kuulda maailma parimaid noori kunstnikke.

Rumeenia noorsugu, kes festivali ajal võtab vastu kogu maailma noorsoo esindajaid, otsustas laiendada oma tantsu- ja koorikollektiive, luua uusi laule ja tantse. Nad tahavad näidata külalistele oma' kodumaa kõige paremaid ja ilusamaid tantse ja laule.

ETTEVALMISTUSED LADINA-AMEERIKAS

Ladina-Ameerika noorsugu teeb innukalt ettevalmistusi neljandaks ülemaailmseks noorsoo- ja üliõpilaste festivaliks. Brasiilia ajalehe „Imprensa Popular" teate kohaselt toimus juuni algul Sao Paulo osariigi teine noorsoofestival. Nädala kestel toimusid jalgpalli-, jalgratturite, male- ja teiste spordialade võistlused. Organiseeriti kunstinäitusi, kunstilise isetegevuse ülevaatus, Brasiilia kinofilmide festival. Edasi teatab ajaleht, et juuni viimasel dekaadil toimus Rio de Janeiros teine Brasiilia riiklik noorsoofestival. Festivali kestel viidi läbi spordivõistlused, kunstilise isetegevuse ülevaatus ja osariikide delegatsioonide kohtamised. Seoses teise vabariikliku festivaliga korraldati Brasiilia pealinnas parimate kunstiteoste konkurss, millel oli esitatud 125 noore kunstniku teosed, mis kajastavad brasiilia noorsoo elu ja tööd. Festivali initsiatiivkomisjon korraldas samuti võistluse parimale jutustusele.

„Imprensa Popular" kirjutab, et neljas ülemaailmne noorsoo- ja üliõpilaste festival äratab laialdast huvi brasiilia noorsoo hulgas. Kümned brasiilia noored kuuluvad festivalile sõitva Brasiilia delegatsiooni koosseisu. Nende hulgas on brasiilia poksitšempion Ralf Zubmaco, brasiilia endine poksitšempion Romeo Barboza, üliõpilaste sõudevõistkond ja paljud teised.

SOOMES

Soomes arenevad laialdaselt ettevalmistused neljandaks ülemaailmseks noorsoo- ja üliõpilaste festivaliks „Rahu ja sõpruse eest!" Juba on ligi 2500 noormeest ja neidu avaldanud soovi sõita festivalile.

Soome noored viivad festivalile kaasa palju noorte kunstnike maale. Bukaresti sõidavad noortekoor, rahvatantsuansamblid, grupp Soome ooperisoliste ja teised kunsti esindajad.

Soome mitmesugustes rajoonides treenivad intensiivselt sportlased, valmistudes eelseisvateks esinemisteks festivalil. Noored valmistavad rohkearvulisi kingitusi, mis toimetatakse festivalile. Helsingi tehase „Kone ja Silta" noored töölised on valmistanud sillamudeli, mille nad on nimetanud „sõprussillaks". Festivalist osavõtjad Lahti linnast valmistavad albumit fotodega, mis peegeldavad ettevalmistusi festivaliks ja selle linna noorte elu.

MARTIN ANDERSEN-NEXÖ — SAKSA KUNSTIDE AKADEEMIA AULIIGE

Berliin, 29 6. (TASS). Nagu ajaleht „National-Zeitung" teatab, valis Saksa Kunstide Akadeemia oma istungil ühel häälel tuntud taani kirjaniku Martin Andersen-Nexö seoses tema 84 a. sünnipäevaga Saksa Kunstide Akadeemia auliikmeks.

TŠEHHOVI NÄIDEND „KIRSIAED" HOLLANDI TEATRIS

Hiljuti toimus Hollandi pealinnas Haagis Rahvusvahelise Teatriinstituudi 5. kongress. Kongressi delegaatide auks lavastas Haagi Kuninglik Teater A. Tšehhovi näidendi „Kirsiaed". Etendusel viibis ka kuninganna Juliana.

ISETEGEVUSLASTE TÖÖMAILT

Isetegevuslike heliloojate tööde ülevaatuse tulemused

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kunstide Peavalitsus, Eesti NSV Rahvaloomingu Keskmaja ja EN Heliloojate Liit viisid läbi isetegevuslike heliloojate tööde vabariikliku ülevaatuse, kuhu esitati 93 isetegevusliku helilooja 340 tööd. Žürii (koosseisus V. Kapp — esimees, H. Kõrvits, L. Auster, A. Kiilaspea, E. Toivi, V. Beekman, V. Jurno, V. Saviauk, N. Laanepõld, A. Strutzkin) tõstis esile rea helitöid, mida väiksemate või suuremate paranduste teostamisel võib suunata isetegevuslastele repertuaari täiendamiseks.

Žürii jagas ülevaatusele esitatud tööde autorid kahte rühma: isetegevuslikud heliloojad, kes omavad mõningat haridust kompositsiooni alal ja need, kellel pole kompositsioonialast haridust. Eraldi hinnati neid helitöid, mis esitati ainult ühehäälse meloodiana.

Esimesse rühma kuuluvate isetegevuslike heliloojate töödest tösteti esile järgmised:

SOOLOLAULUDEST:

L. Schotter (Tartu) — Surematus (M. Raua tekst), Päikene (K. E. Söödi tekst), Jälle kevad (K. E. Söödi tekst).
E. Teder (Viljandi) — Hällilaul (K. E. Sööt).
H. Ridbeck (Keila raj.) — Rahu eest (L. Rummo).
A. Sillaots (Abja raj.) — Traktorist (R. Paavel).
H. Karnas (Pärnu) — Minu kodumaa (H. Lilleorg).
L. Liberg (Pärnu) — Mai — koolivalss (M. Bojanžu).

ANSAMBLILAULUDEST:

L. Schotter — Rahu kaitsel (L. Schotter).
A. Sillaots — Õisel vahipostil (D. Vaarandi).
H. Karnas — Kevad — nooruslaul (H. Karnas).
E. Part (Tartu) — Pioneerilaagrisse tulge (A. Kaal).

KOORILAULUDEST:

H. Ridbeck — Nõmmelill (A. Haava), Meil tehti vihma (P. Voronko).
J. Liivak (Tartu) — Lähme küllusele vastu (P. Rummo).

LASTELAULUDEST:

U. Soomere (Jõhvi) — Kokapoisid, Nõõ, las' käia. Hiirte pidu (E. Ant).
H. Vaabel (Tartu) — Kukulinna pioneerilaagri laul (M. Keiss).

INSTRUMENTAALSOOLOPALADEST:

A. Pung (Viljandi) — Hällilaul (viiulile).

PUHKPILLIORKESTRIPALADEST:

A. Sillaots — Volga—Don.
H. Ridbeck — Mitšuurinlaste marss.
V. Õunroos (Keila raj.) — Kojutulek.
A. Noormaa (Haapsalu) — Pidu hakkab.

RAHVAPILLIORKESTRIPALADEST:

H. Vaabel — Randlaste polka.

Teise rühma kuuluvate autorite töödest:

SOOLOLAULUDEST:

F. Grodinski (Pärnu) — Hällilaul (K. Raave tekst), Mida loob meie töö (K. Raave).
V. Ignatjev (Tallinn) — Kiri kallimale (L. Smirnova).
V. Arutjunov (Tallinn) — Esimene armastus (P. Anton).
S. Malm (Jõhvi) — Mehe töö (J. Schmuul), Peipsi rannal (P. Haavaoks).
I. Kahro (Tartu) — Piritale (E. Niit).

MASSILAULUDEST:

S. Malm — Rahu sõdurid (S. Malm).
L. Martin (Rakvere) — Maha sõjaõhutajad (E. Koppel).
H. Juurikas (Võru) — Tööline.
M. Kitt (Kingissepa) — Kutse Saaremaale (M. Kitt).
V. Ignatjev — Kalle ja Malle polka (A. Otto).
Ü. Madissoo (Loksa) — Noorte looduse ümberkujundajate laul (M. Arust).
V. Männilo (Rakvere raj.) — Kunda linnake (V. Männilo).
E. Saadlo (Rapla) — Kolhoos heinal (K. Raag).

ANSAMBLILAULUDEST:

E. Vunderlich (Tapa raj.) — Tervitus Tapalt (E. Vunderlich).
A. Tamp (Harju raj.) — Me, kalurid, nõuame rahu (A. Tamp).

KOORILAULUDEST:

H. Juurikas — Lõpulaul montaažist «Vesi Uzbois» (V. Beekman).
V. Männilo — Traktorist (J. Kaidla).
V. Konsap (Räpina) — Meri (J. Schmuul).
V. Jüris (Paide raj.) — Üksik puri (M. Lermontov).
I. Kahro — Keset hoogsat tantsuringi (P. Rummo).
O. Aia (Antsla) — Lähme tööle (M. Veetamm).

LASTELAULUDEST:

L. Kubu (Viljandi) — Pioneeride laagris (K. Laas).

INSTRUMENTAALSOOLOPALADEST:

S. Malm — Polka, Kontsertvalss (akordionile).
H. Talts (Räpina) — Kapitants, Ballitants (klaverile).
L. Meriloo (Viljandi) — Eesti tantsuviis (klaverile).
F. Grodinski — Hällilaul.
J. Selirand (Viljandi) — Vöötants.
J. Niinepuu (Mustvee raj.) — Õhtu kolhoosis.

RAHVAPILLIORKESTRIPALADEST:

J. Taul (Tõrva raj.) — Pildike kolhoosist, Sõit valimistele, Polka.

ESTRAADIORKESTRIPALADEST:

H. Juurikas — Muusika montaažile «Vesi Uzbois»; Müüripoiste polka.

PUHKPILLIORKESTRIPALADEST:

R. Jaanus (Keila) — Maipidu.
E. Ugaste (Tartu) — Marss.
V. Liin (Märjamaa) — Sepa polka.

KEELPILLIORKESTRIPALADEST:

E. Kanter (Tapa raj.) — Valss.

Melodistidest tõsteti esile:

VOKAAL ALAL:

E. Elm (Harju raj.) — Mälestus juhist, Minu neiu, Kevad me põldudel (kõigil E. Elm).
H. Väli (Viljandi raj.) — Hoogsalt.
V. Toomsalu (Räpina raj.) — Partisani ema (V. Toomsalu).

INSTRUMENTAAL ALAL:

V. Topnik — Pillimehe elu, Eesti rahvatants nr 2, Toru- ja löötspillipolka (mandoliinile).
V. Attemann (Harju raj.) — Hällilaul, Labajalg, Pillerkaaripolka (viiulile).
V. Maala (Valga) — Külvipolka, Polka (kandlele).
M. Aitsam (Pärnu-Jaagupi raj.) — Vimmapüüdjate polka (viiulile).
A. Nurmik (Hiiumaa raj.) — Keksjala polka (viiulile).

Ülevaatusele esitatud laulude loomisel kasutasid paljud oma või isetegevuslike luuletajate loodud tekste. Neist otsustas žürii esile tõsta järgmised:

L. Rinne (Võru) — Kolhoos heinatööl.
M. O. Bojanžu (Pärnu) — Rahulaul, Mai — koolivalss.
P. Haavaoks (Põlva) — Peipsi rannal.
E. Vunderlich (Tapa raj.) — Tervitus Tapalt.
M. Keiss — Kukulinna pioneerilaagri laul.
E. Saadlo (Rapla) — Jahisportlaste laul.

Abja rajooni rahvakunstiõhtu

28. juunil toimus Karksi lauluväljakul Abja rajooni rahvakunstiõhtu, millest võttis osa arvukalt kollektiive ja üle 2000 kuulaja.

Kandvama osa eeskavast andsid laulukoorid. Kunstiküpselt esines ühendatud meeskoor. Head olid ka ühendatud segakoorid puhkpilliorkestri saatel. Soojalt võeti vastu Lilli rahvamaja rahvapilliorkestri esinemine vana rahvapillimängija Peeter Silla juhtimisel. Peeter Sild mängis ka torupillil ja roopillil terve rea palasid. Parimad rahvatantsukollektiivid olid Abja kultuurimaja, Uue-Kariste ja Lilli rahvamaja rühmad. Kavas olid ka rahvamängud.

Õhtu lõpuks esitas Abja kultuurimaja näitering menukalt A. Kitzbergi näidendi „Libahunt".

KULASKÄIK RIIA PIIMAKOMBINAATI

Möödunud nädala vahetusel külastasid Tallinna Piimakombinaadi isetegevuslased Riiat. 27. juunil toimus Riia Piimakombinaadi punanurgas kohtamine sealse kombinaadi töötajatega, kus soojas ja sõbralikus õhkkonnas vahetati tööalaseid kogemusi. Riia Piimakombinaadi töötajate ettepanekul asuti vastastikku sotsialistlikku võistlusse. Õhtu lõppes Tallinna Piimakombinaadi isetegevuslaste esinemisega. Eriti sooja kiituse osaliseks said estraadiorkestri, meesansambli ja solistide esinemised, samuti naiskoori ettekandel läti rahvalaul „Künka varjust tõuseb suitsu" läti keeles Järgmisel päeval tutvuti Riia vaatamisväärsustega.

L. EHALA

3.VII.53 RS SV

Kolhoosnike elamuprojektide võistlustööde näitus

Eesmärgiga saada arhitektuurselt ja ökonoomiliselt kõrgekvaliteedilisi kolhoosnike elamuprojekte korraldasid Eesti NSV Põllumajanduse ja Varumise Ministeeriumi Ehitamise Peavalitsus ja EN Arhitektide Liit võistluse, millest võeti elavalt osa. Võistlusele saabus rohkesti töid meie vabariigi ja Leningradi arhitektidelt. Võistlusele esitatud projektide tutvustamiseks korraldati neil päevil võistlusprojektidega näitus-ringsõit mitmesse vabariigi kolhoosi. Projektide tutvustamiseks laiemale avalikkusele avati Tallinnas Kunstihoones võistlustööde näitus, mis jääb avatuks kuni 12. juulini. Esmaspäeval, 6. juulil k. 19 toimub samas võistlustööde avalik arutelu.

SUUR KONTSERT LAULUVÄLJAKUL

Riiklik Filharmoonia korraldab 5. juulil kontserdi Lauluväljakul. Esinevad Leningradi Sõjaväeringkonna Laulu- ja Tantsuansambel A. Melihhovi juhatusel, Riiklik Akadeemiline Meeskoor G. Ernesaksa ja A. Vahteri juhatusel, Riikliku Akadeemilise Meeskoori kvartett, Eesti Raadio estraadiorkester R. Merkulovi juhatusel ja solistid N. Sillar-Anniko ning N. Tsvetkova.

UUSI RAAMATUID

Poliitiline kirjandus

G. Tihhomirnov. VK(b)P ÜHETEISTKÜMNES KONGRESS. Raamat annab ülevaate 1922. a. toimunud kongressist, mis tegi kokkuvõtte uue majanduspoliitika esimese aasta tulemustest, arutas partei ehituse tähtsamaid küsimusi, küsimusi ametiühinguist, rahanduspoliitikast ja Punaarmeest. Sarjast «ÜK(b)P kongressid ja konverentsid». Tõlkinud E. Saari. Trükitud 5000 eks. 84 lk. Hind 1.20 rbl.

Õpikud

E. Livšits ja L. Ronskaja. PRANTSUSE KEELE ÕPIK. VII klassile. 3. õppeaasta. Trükitud 1000 eks. 194 lk. Hind köites 2.35 rbl.

H. Lumiste. EESTI KEEL VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIDELE. VIII—IX õppeaastale. Trükitud 3000 eks. 82 lk. Hind köites 90 kop.

M. Reht, H. Lumiste, I. Leiba. EESTI KEEL VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIDELE. V—VII õppeaastale. Trükitud 2000 eks. 336 lk. Hind köites 3.05 rbl

J. Kosminski. KESKAEG. Varajane keskaeg; Euroopa ja Aasia XI—XV sajandil; Hiliskeskaeg. Keskkooli VI—VII klassile. NSV Liidu Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi toimetis. Trükitud 11 000 eks. 265 lk. Hind köites 3.20 rbl.

R. Rägastik. EESTI NSV GEOGRAAFIA. VI klassile. Trükitud 16 000 eks. 112 lk. Hind 1.15 rbl.

L. Alttoa ja H. Raigna. AABITS. Kaane kujundanud R. Pangsepp. Trükitud 40 000 eks. 114 lk. Hind köites 2.35 rbl.

Muud väljaanded

Prof. M. M. Bremenen. NAHA HÜGIEEN.

Sarjast «Teadmisi tervishoiust» avaldatud brošüüris esitatakse populaarsel kujul kaasaegse teaduse ja praktikaga põhjendatud andmeid naha hügieeni alalt, samuti on selles antud näpunäiteid kõige lihtsamate ning kõige enam levinumate hügieeniliste ja kosmeetiliste abinõude kasutamiseks. Trükitud 5000 eks. 42 lk. Hind 70 kop.

POOLTOODETE JA VALMIS TRÜKITOODANGU KVALITEEDI KONTROLLI ORGANISEERIMISE JUHEND. Trükitud 600 eks. 130 lk. Hind köites 4.10 rbl.

V. Gruzinov ja V. Klennikov. ESIMESE LIIGI AUTO JUHI ÕPIK. Tõlkinud A. Antonov. Trükitud 15 000 eks 356 lk. Hind köites 9.50 rbl

Ilukirjandus

Juhan Madarik. VABARIIK.

J. Lauristin-Madarik on kirjanik-kommunist, kelle kogu elu oli lahutamatult seotud võitlusega eesti töörahva vabastamise eest kapitalismi ikkest. Sellele võitlusele pühendab Madarik ka oma kirjandusliku loomingu, mis haarab kõige eredamaid ja kangelaslikumaid lehekülgi eesti tööliskassi võitlusrohkest minevikust. Kodanliku vanglarežiimi raskeis tingimustes kirjutatud ja suurel määral autobiograafilise romaani esimeses osas annab autor meeldejääva pildi kapitalismi arenemisest, kehvatulpoegade proletarisee rumisest, küla sotsiaalsetest vahekordadest möödunud sajandi lõpuaastail ja sajandi vahetusel ning revolutsiooni lise tööliskliikumise tekkimisest Eestis. Ants Vasaku ehk Kadakasauna Antsu isikus kujutab Madarik, kuidas lihtsast, piiratud poliitilise silmaringiga maapoisist kujuneb põhimõttekindel ja oma õigustest teadlik tööline. Tulnud Tallinna «Dvigateli» tehast ehitama, tutvub ta siin marksismi ideedega ja nende levitajatega — sotsiaaldemokraatidega, õpib tundma ka mitmesuguseid töötava rahva maskeeritud vaenlasi, nagu esseere menševikke, eesti kodanlikke natsionaliste jt.

Romaani teine ja neljas osa ilmuvad kõnesolevas väljaandes trükis esmakordselt. Teises osas käsitleb autor 1905.—1907. aasta revolutsioonilisi sündmusi Tallinnas ja selle lähikonnas, näitab poliitilisi streike ja demonstratsioone, kogu seda suurte sammudega arenevat tööliismasside klassiteadlikkust. Hirm ja nõutus täidab vabrikante ja tsaarisandarmeid, kes ei jäta kasutamata ka kõige alatumaid abinõusid revolutsioonilise liikumise mahasurumiseks. Neljandas osas kirjeldatakse olukorda Eestis saksa okupatsiooni ajal 1918. aastal, millal kodanlusel õnnestus saksa tääkide abiga noort nõukogude võimu purustada ja pikemaks ajaks töörahva kukile peremehetsema pääseda. Võitlust oma õiguste ja vabaduse eest jätkab siin juba tööliskassi noorem põlvkond. Hoolimata sellest, et romaan esineb lõpuleviimata teosena (puuduvad III ja V osa) ja et ka kõnesolevaid osi pole autor saanud lõplikult redigeerida, on «Vabariik» suure ideelis-kunstilise väärtusega raamat, mis nappide vahenditega annab põhjaliku ja värviküllase pildi ajajärgust meie töötava rahva elus, mis oli tulvil võitluspinget ja sügavat optimismi tuleviku suhtes.

Illustreerinud E. Maisaar. Kunstiliselt kujundanud F. Valdvere. Trükitud 7000 eks. 582 lk. Hind köites 12.70 rbl.

S. Maršak. MUINASJUTT RUMALAST HIIREKESEST.

Rohkete ja mitmevärvitrükis illustratsioonidega varustatud värsslugu viib lugejad-vaatajad lastekirjanduses sagedasti esineva ja laste poolt armastatud ainevaldkonda — loomade juurde. Värssloo sisuks on muinasjutt rumalast ja virisejast hiirepojast, kellele hiireema ei suutnud kuidagi leida meelepärast hoidjat.

Raamat eelkoolielistele lastele. Illustreerinud V. Lebedev. Tõlkinud R. Parve. Trükitud 40 000 eks. Hind 1.40 rbl.

Ajakirjad

«NÕUKOGUDE KOOL» nr. 6. Juuninumbri juhtkirja teemaks on õpetajate augustikuu nõupidamiste ettevalmistustöö. Seoses tähtpäevadega annab ajakiri kaks artiklit: kangelaslinna Leningradi 250. aastapäeva puhul kirjutuse TR Ülikooli NSV Liidu ajaloo kateedri õppejõult A. Lutsult «Leningradi mõjust eesti teaduse ja kultuuri arenemisele» ning prantsuse kirjanik-filosoofi Rousseau 175. surma-aastapäeva puhul prof. N. Konstantinovi kirjutuse «Jean Jacques Rousseau pedagoogilised vaated». Veel avaldab uus number artikli filosoofiateaduste kandidaadilt A. Uibolt «Pavlovi õpetus kõrgemast närvitegevusest — materialistliku psühholoogia loodusteaduslik alus» ja prof. B. Ananjevi kirjutuse «Pidevusest õpetamisel». Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi noorem teaduslik kaastööline E. Säärits annab ülevaate eesti kirjandusest Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ja kodusõja perioodil (1917—1920). Lõpuks kirjutusi polütehnilise õpetuse küsimustest jm. 64 lk. Hind 5 rbl.

«STALINLIK NOORUS» nr. 6. Sisaldab artikli A. Järvelt «Maksim Gorki ja rahvaluule». Ilukirjandusest on antud katkend N. Spanovi romaanist «Sõjasüütajad», R. Tšernjavski jutustus «Esimesel lüüsil», A. Krumini jutustus «Kokk» noortest meremeestest ja katkendid Uno Lahe poeemist «Emake kodumaa». Nootidest on toodud E. Arro «Ulnu, kallis käharpeake» O. Rootsi sõnadele. Ajakirja kaasanne «Isetegevus-näitelava» avaldab esimese vaatuse Mai Talvesti neljavaatuselisest noorsoonäidendist «See juhtus kevadel» («Rahuõhtu»). Näidendi tegevuskoht — rajooni keskkool Eesti NSV-s. Tegelasi 12.

«PILT JA SÕNA» nr. 6. Ilukirjandusest katkend «Noorte südamed» E. Krusteni uuest romaanist, mis käsitleb maaproletariaadi elu 1905. a. revolutsiooni eel. Teiseks — Willis K. Larewi satiirilline jutustus «Imeprillid». 24 lk. Hind 3 rbl.

«KEHAKULTUUR» nr. 11. Juuni 1953. 28 lk. Hind 3 rbl.

MOEALBUM 1953. Sisaldab üle 200 mitmevärvitrükis moejoonise tarbekunstnikelt M. Kaarmalt, H. Tammailt, V. Alasilt, L. Klausilt, S. Loigult, A. Bulkinilt, I. Treufeldtilt, S. Vasmuthilt, E. Vahelaiult, H. Kulleselt, L. Sumendult, S. Remmelt, H. Sillalt ja J. Maisaarelt. Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastuse väljaanne. Trükitud 40 000 eks. Hind 17.50 rbl.

Eeloleva nädala RAADIOSAADETEST

PÜHAPÄEV, 5. JUULI. I programm: Kell 9.30 eesti proletaarse kirjaniku V. Mölderi loomingut, k. 10 saade lastele — raadioajakiri «Alati valmis!», k. 10.30 saade lastele — Tallinna Laste-Muusikakooli õpilaste kontsert, k. 11.15 kontsert-mõistatus, k 12.20 Gruusia riikliku lauluansambli kontsert, k. 12.45 kontsert eesti sümfoonilistest helitöödest (Eesti Raadio sümfooniaorkester), k. 13.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 16 Vassiljev-Buglai süit «Töökuulsus», k. 16.30 Straussi ja Suppé helitöid, k 17 raadiokommentaatori sõnavõtt välispoliitilistes küsimustes, k. 17.20 kontsert, k. 18.30 eesti rahvapillimuusikat, k. 19 raadiokuulajate poolt koostatud kavaga kontsert ooperimuusikast, k. 19.30 kontsert vene heliloojate kammermuusikast, k 20 tantsumuusikat, k. 20.20 reportaaž Moskva «Himiku» ja Tallinna «Kalevi» vahelisest jalgpallimängust, k 20.45 aserbaidžani kirjaniku Ali Askerovi jutustus «Novaatorid», k. 21.15 estraadikontsert, k. 22 poola ja rumeenia laule.

II programm: Kell 9.30 kontsert populaarsest muusikast, k. 10 pioneerisaade, k 10.30 saade lastele — kontsert «Tšaikovskilt lastele», k. 11 raadioajakiri «Teaduse ja tehnika uudiseid» (Moskvast), k. 11.30 kontserdi ülekanne Novosibirskist, k 12.20 Gruusia riikliku lauluansambli kontsert, k. 12.45 kontsert eesti sümfoonilistest helitöödest, k. 13.30 kontsert «Nõukogude noori interpreete»: Tatjana Nikolajeva, Aleksander Ognivtsev, Niina Postovnitševa, k. 14 ülevaade lasteajalehest «Säde», k. 14.10 montaaž tatari helilooja Faizi operetist «Kingakesed», k. 16 Vassiljev-Buglai süit «Töökuulsus», k. 16.30 Straussi ja Suppé helitöid. Lainel 247 m: Kell 22.55 Matšavariani kontsert viiulile ja orkestrile (M. Vaiman), k. 00.05 kontsert «Tantsurütme», k. 01 kerget muusikat, k. 01.30 muusikat Rimski-Korsakovi oopereist.

ESMASPÄEV, 6. JUULI. I programm: Kell 10.30 katkendeid Mozarti ooperist «Figaro pulm», k. 11 saade lastele — «Pavlik Morozov», raadiokompositsioon, k. 12.20 kontsert A. Aleksandrovi helitöödest, k 13.15 soovikontsert keskkoolide õpetajaile, k. 14 kontsert-vestlus «Leedu NSV Riiklik Ooperi- ja Balletiteater». Lainel 290 m: Kell 15.45 vestlus vene keeles «Kokkuhoiurežiim on sotsialistliku majandamise meetod» (sm. Kull), k. 16.10 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga, k. 16.30 Guy de Maupassant'i novell «Minu onu Jules», k. 17 saade lastele vene keeles — «Pirniseemneke», muinasjutu instseneering, k. 17.40 katkendeid Katsi operetist «Maailmameister», k. 18.30 albaania rahvalaule, k. 19.30 saade «Sotsialistliku võistluse päevik», k. 19.45 rahvaste võitluslaule, k. 20 raadiokommentaatori vestlus välispoliitilistes küsimustes, k. 20.15 stseene Aljabjevi koomilisest ooperist «Kuuvalge öö», k. 21.05 estraadikontsert rahvamuusikast, k. 21.40 läti helilooja Janis Ivanovi kuues sümfoonia.

Lainel 247 m: Kell 22.55 kontsert eesti kammermuusikast, k. 00.05 nõukogude heliloojate laule, k. 00.35 kerget orkestrimuusikat, k. 01 kontsert ooperimuusikast, k. 01.30 Brahmsi sonaat tšellole ja klaverile.

TEISIPÄEV, 7. JUULI. I programm: Kell 11.15 saade mudilastele — «Muinasjutt rumalast hiirekesest», S. Maršak, k. 11.30 Šostakovitši kooripoeeme revolutsioonilisele luuletajatele tekstidele, k. 12.20 estraadikontsert, k. 13.15 kontserdi ülekanne Minskist, k. 14 kirjanduslik-muusikaline kontsert «Laule kodumaast», k. 16.10 katkendeid Tšaikovski ooperist «Padaemand», k. 16.30 kirjanduslik saade sarjast «Vestlusi nõukogude kirjandusest», k. 17 saade lastele — «Muusikaline varalaegas» (Moskvast), k. 17.30 saade lastele — «Hiiglaslik jõud», M. Iljini jutustus, k. 17.45 saade lastele — «Me loodust julgelt muudame», laule mitšuurinlastest, k. 18.30 eesti rahvalaule, k. 19.30 «Tšaikovski vene kunstist» (sõnalis-muusikaline saade), k. 20.30 vestlus «Nõukogude Liidu rahvaste sõprus kindlustab mele maa edasise õitsengu» (sm. Raudsalu), k. 20.45 populaarne kontsert kergest muusikast, k. 21.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k 22 Andrejevi valsse ja masurkasid balalaikale (R. Pikhof).

Lainel 247 m: Kell 23 soovikontsert, k. 00.05 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga, k. 01 katkendeid nõukogude heliloojate operettidest, k. 01.30 instrumentaalset rahvamuusikat.

KOLMAPÄEV, 8 JUULI. I programm: Kell 10.30 kontsert lastele, k. 10.45 burjaatmongoli laule, k. 11.15 kontsert Rimski-Korsakovi ja Mussorgski sümfoonilistest helitöödest, k. 12.20 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga, k. 13.15 esineb Pjatnitski-nimeline riiklik vene rahvalaulude koor, k. 14 kirjanduslik-muusikaline saade «Shakespeare'i komöödiad lääne-euroopa heliloojate muusikas», k. 16.10 tšehhi ja slovaki rahvalaule, k. 16.30 Hrennikovi helitöid, k. 17 saade lastele — «Nüüd laulgem kõik», ühislaulude õpetamise saade, k. 17.20 ülevaade ajalehest «Säde», k. 17.30 Schuberti laule, k. 17.40 vestlus Nõukogudemaa teadlaste ja tootjate loomingulisest koostööst (akadeemik A. Toptšijev), k. 18.30 tantse Moniuszko ooperitest, k. 19.30 vestlus «Meie tööstuskaadri kasv», k. 19.45 kontsert eesti rahvamuusikast, k. 20.15 vestlus rahvusvahelistel teemadel, k. 20.30 nõukogude heliloojate valsse, k. 20.45 kuuldemäng N. Gogoli romaani «Surnud hinged» järgi.

Lainel 247 m: Kell 23 kontserdi ülekanne Riiast, k. 00.05 estraadikontsert, k. 00.35 Vlassovi ja Hatšaturjani heliloomingut, k. 01 Beethoveni esimene sümfoonia, k. 01.30 rahvalaule ja -tantse.

NELJAPÄEV, 9. JUULI. I programm: Kell 9.30 kirjandussaade vene keeles — katkend A. Upiti uuest romaanist «Pilved selginevad», k. 10.30 Kulijevi helitöid, k. 11.15 saade lastele — «Puhas töö», Davõdovi olukirjeldus, k. 11.40 Reimani Vilsandi süit, k. 12.20 kontsert NSV Liidu rahvaste muusikast, k. 13.15 kontsert «Armastatud ooperimeloodiaid», k. 16.10 esineb Tatari ANSV riiklik laulu- ja tantsuansambel, k. 18.30 Listovi laule, k. 19.30 raadiokommentaatori vestlus välispoliitilistes küsimustes, k 19.45 laule rahust, k. 19.55 A. P. Tšehhovi novelle kuuldepiltides, k. 20.25 vestlus «Rahva huvide teenimine on kommunistliku partei kogu tegevuse kõrgem seadus», k. 20.40 Eesti Raadio estraadiorkestri kontsert, k. 21.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 22 kontsert hiina muusikast.

Lainel 247 m: Kell 22.55 Borodini keelpillikvartett nr. 2 (R. Palm, A. Värik, H. Laan, A. Karjus), k. 00.05 kontsert «A. Pirogovi interpreteerimiskunst», k. 00.30 sümfooniakontsert ungari muusikast, k. 01 Borodini trio klaverile, viiulile ja tšellole ning Cui romansse, k. 01.30 kerget orkestrimuusikat.

REEDE, 10. JUULI. I programm: Kell 10.45 ooperiaariaid ja romansse, k. 11.15 kontsert kinofilmimuusikast, k. 11.45 kasahhi heliloija Kuzamjarovi sümfooniline poeem «Rizvangul», k. 12.20 Vlassov-Fere koorisüit «Kolhoosis», k. 13.15 kammerkontsert, k. 14 muusika-hariduslik saade «Mussorgski» (Moskvast), k. 16.10 Glazunovi romansse ja laule, k. 16.30 estraadikontsert, k. 17 saade lastele — «Koolinoored spordiradadel», vabariikliku koolinoorsoo spartakiaadi kokkuvõtteid, k. 17.30 eesti noorte heliloojate loomingut, k. 18.30 laule operettidest, k. 19.30 vestlus rahvademokraatiamaadest, k. 19.45 esineb Ukraina riiklik banduristide kapell, k. 20 vestlus «Hoolsa tööga tagame oma ühismajapidamise arenemise» (sm. Sinijärv), k. 20.15 sümfooniakontsert (Eesti Raadio sümfooniaorkester, juhatab N. Rakov, solist M. Kodaniporkl, k. 22 Brahmsi ungari tantse (J. Flier ja I Aptekarev).

Lainel 247 m. Kell 22.55 klassikalist operetimuusikat, k. 00.05 vene laule, k. 00.25 katkendeid Varlamovi balletist «Põialpoiss», k. 01 läti heliloojate kammermuusikat, k. 01.30 Wieniawski teine kontsert viiulile ja orkestrile.

LAUPÄEV, 11. JUULI. I programm: Kell 10.45 nõukogude heliloojate laule, k. 11.15 valsikontsert, k. 12.20 kontserdi ülekanne Kiievist, k. 12.45 kerget orkestrimuusikat, k. 13.15 soovikontsert sõjaväelastele, k. 14 estraadikontsert, k. 16.10 rahvusvaheliste konkursside laureaatide kontsert, k. 17.25 saade lastele — «Angerja teekond», katkendeid A. Hindi noorsooraamatust, k. 17.45 rahvaste laule (P. Härm), k. 18.30 valgevene heliloija Žinovitši helitöid, k. 19.30 raadiokommentaatori vestlus välispoliitilistes küsimustes, k 19.45 isetegevuslasi mikrofoni ees, k. 20.05 eesti estraadimuusikat, k. 20.30 soovikontsert Ubja kaevanduse töötajatele, k. 21.20 instseneering E. Vilde jutustuse «Uuel teel», järgi, k. 21.50 kammermuusika kontsert Moskva saatjale.

Lainel 247 m: Kell 23 tantsumuusikat, k. 00.05 kontsert «G. Neigauzi interpreteerimiskunst», k. 00.30 vene laule, k. 01 katkendeid nõukogude heliloojate operettidest, k. 01.25 Brahmsi teine keelpillikvartett.

Raamatute tellijaile

Tellitavate teoste erikaupluses, Tallinn, Kinga t. 6, alustati V. I. Lenini Teoste venekeelse, teise täiendava tiraaži tellijaile 7. köite kätteandmist. V. I. Lenini Teoste eestikeelse väljaande tellijaile saabus kohale 18. köide.

J. V. Stalini Teoste venekeelse, teise täiendava tiraaži tellijaile antakse kätte Teoste 4. köide.

Kolleegium: L. Auster, E. Einmann, A. Juhkum, K. Kivi, E. Männik, L. Rajala, L. Remmelgas ja L. Tigane.

Toimetaja asetäitja L. Tigane.

Toimetus: Tallinn, Pikk t. 58 postkast 388, toimetuse tel. 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 6 rubla. Väljaandja: Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kirjastuste ja Poligraafiatööstuse Peavalitsuse Ajalehtede Ajakirjade Kirjastus, Tallinn, Rataskaevu t. 2.

MB-09205 Trükikoda „Punane Täht", Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 1219